

แนวทางการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่าง
พลเรือน – ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัย
ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม

โดย

พลตรี เพชรรัตน์ ลีประเสริฐ
ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการพลเรือน
สำนักนโยบายและแผนกลาโหม

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๒
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๒ – ๒๕๖๓

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ โดยอนุมัติให้เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง “แนวทางในการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน-ทหาร เพื่อสนับสนุน การบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม” ลักษณะวิชาการทหาร ของ พลตรี เพชรรัตน์ ลิ้มประเสริฐ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๒ ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๒ - ๒๕๖๓

พลโท

(พิสิทธิ์ ปฐมเอม)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง แนวทางการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน – ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม

ลักษณะวิชา การทหาร

ผู้วิจัย พลตรี เพชรรัตน์ ลิ้มประเสริฐ **หลักสูตร** วปอ **รุ่นที่** ๖๒

การศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน – ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบการทำงานของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร ในการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ตลอดจนปัญหาและข้อขัดข้องในการปฏิบัติงานเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร ในการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหมให้มีประสิทธิภาพ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยทั้งภายในและภายนอกกระทรวงกลาโหม โดยศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพพร้อมกับการวิจัยเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาและข้อขัดข้องในการดำเนินงาน ได้แก่ การประสานงานแบบปกติซึ่งใช้เฉพาะเอกสารทางราชการ ในกรณีเร่งด่วนรวมทั้งการประสานงานกรณีเกิดสาธารณภัยนั้น ผลการประสานงานค่อนข้างล่าช้า ในขณะที่การประสานงานแบบเครือข่ายเสมือนจริงผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ พบว่า การประสานงานมีความรวดเร็วแต่ยังพบข้อจำกัดในการบริหารจัดการกลุ่ม นอกจากนี้ ข้อมูลจากการประสานงานผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ไม่สามารถใช้อ้างอิงเป็นเอกสารทางราชการได้อีกทั้งการติดต่อประสานมีความชัดเจนลดลงเนื่องจากการเป็นการสื่อสารแบบอวัจนภาษา ซึ่งอาจมีผลต่อการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และการประสานงานอย่างเป็นทางการที่ขึ้นจากกรณีเกิดสาธารณภัยเมื่อภารกิจนั้น ๆ เสร็จสิ้นลง ความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มจะลดลง หลังจากผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์การวัดผลสำหรับเครือข่ายทางการสื่อสาร และการวิเคราะห์เครือข่ายทางการสื่อสารในระดับมหภาค รวมทั้งรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน – ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม คือ การสร้างและพัฒนาเครือข่าย และการบริหารจัดการระบบเครือข่าย โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย ให้รัฐบาลสนับสนุนให้มีความร่วมมือกันของหน่วยงานภายในประเทศ และต่างประเทศ ในการจัดทำหลักสูตรการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย และควรส่งเสริมให้ประเทศไทยมีบทบาทนำในด้านการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ นอกจากนี้ กระทรวงกลาโหมควรกำหนดให้การศึกษาตามแนวทางการรับราชการทางทหารของกำลังพลทุกหลักสูตรได้ศึกษาวิชา การจัดการภัยพิบัติและการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ รวมทั้งควรเชิญภาคีเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งพลเรือนและทหารให้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ในวงรอบต่อไป

Abstract

Title Guidelines for the Development of Civil-Military Disaster Relief Networks to Support Mitigation of the Disaster and Relief Center, Ministry of Defence

Field Military

Name Major General Petcharat Limprasert **Course** NDC **Class** 62

The objectives of this study were 1) to study the Civilian-Military Disaster Relief network model in supporting of the Mitigation of the Disaster and Relief Center, Ministry of Defence as well as problems and obstacles in the operation and 2) to develop a Civil-Military Disaster Relief network to support of the Disaster Relief Center of the Ministry of Defence. The population of the study is the representatives from of the agencies related to disaster prevention and mitigation both inside and outside the Ministry of Defence. Research Methodology is consisted of qualitative and descriptive.

The result of the research revealed that operational issues and obstacles arise from the conventional communication style, which is the official documents, in case of emergency including a disaster coordination results are delayed. On the other hand, a virtual network coordination via LINE chat application found that coordination is effective but it is still encountered limitations in group management. In addition, data from coordination via LINE chat application cannot be used as an official document reference. Furthermore, non-verbal communication leads to reduce the communication efficiency, which may affect on the interaction improvements and formal communication amongst members that occurs in case of disaster when the mission is completed. It makes relationships of the member reduced. The researcher studied the analysis and assessment for the communication networks at the macro level including the information from in-dept interview reported that a Guidelines for the Development of Civil-Military Disaster Relief Networks to support Mitigation of the Disaster and Relief Center, Ministry of Defence has provided the model for Network Building and Network Management. As a result, the researcher has suggested that in term of policy, the government can encourage the coordination of domestic and international organization in designing a risk management course. In addition, Thailand could be promoted in a leading role of Humanitarian Assistance and Disaster Relief (HADR). Moreover, the Ministry of Defense should introduce the Disaster Management Course and Humanitarian Assistance and Disaster Relief Course (HADR) to Professional Military Education (PME) Courses including disaster relief networks and relevant organization both civilians and military should be assigned to participate in the Disaster Mitigation Plan in the next round.

ค

คำนำ

การวิจัยเรื่อง แนวทางในการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม จัดทำขึ้นเพื่อศึกษารูปแบบการทำงานของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร ในการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ตลอดจนปัญหาและข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร ในการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเชิงเชิงคุณภาพร่วมกับการวิจัยเชิงพรรณนา ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาเครือข่ายดังกล่าว ประกอบด้วย ๒ แนวทาง ได้แก่ การสร้างและพัฒนาเครือข่าย และการบริหารจัดการระบบเครือข่าย

เอกสารวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาจากคณาจารย์วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรที่กรุณาให้คำแนะนำ รวมทั้งผู้แทนหน่วยงานด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จากหลากหลายหน่วยงานที่สนับสนุนให้ข้อมูลเพื่อการพัฒนาเครือข่าย จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการประสานงานด้านการบรรเทาสาธารณภัย ต่อไป

พลตรี

(เพชรรัตน์ ลีมประเสริฐ)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๒

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
คำนำ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญแผนภาพ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
ขอบเขตของการวิจัย	๕
วิธีดำเนินการวิจัย	๕
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
คำจำกัดความ	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี การทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
กล่าวนำ	๘
พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.๒๕๕๐	๘
แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘	๙
นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๖๒	๑๕
แผนบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ๒๕๕๘	๑๘
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่าย	๒๑
การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม	๒๗
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	๓๓
แนวคิดเกี่ยวกับความไว้วางใจ	๓๕
แนวคิดของทีมเสมือนจริง (Virtual Team)	๓๗
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๐
กรอบแนวคิดของการวิจัย	๔๒
สรุป	๔๒
บทที่ ๓ การทำงานของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย	
กระทรวงกลาโหม	๔๔
กล่าวนำ	๔๔
การทำงานของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม	๔๔

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
แนวทางการประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหารในการบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม	๔๖
การทำงานในรูปแบบเครือข่ายการบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน – ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของกระทรวงกลาโหม	๕๔
ปัญหาและข้อขัดข้องในการดำเนินงานของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัย ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม	๖๐
สรุป	๖๑
บทที่ ๔ แนวทางการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน – ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม	๖๒
กล่าวนำ	๖๒
วิเคราะห์รูปแบบการปฏิบัติงานบรรเทาสาธารณภัยของกระทรวงกลาโหม ในรูปแบบปกติและการปฏิบัติงานรูปแบบเครือข่าย	๖๒
การวัดผลสำหรับเครือข่ายการสื่อสารในระดับมหภาคของเครือข่ายบรรเทา สาธารณภัยระหว่างพลเรือน – ทหารเพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัย ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม	๖๖
การวิเคราะห์เครือข่ายทางการสื่อสารในระดับมหภาคของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัย ระหว่างพลเรือน – ทหารเพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม	๖๙
แนวทางการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน – ทหาร ในการสนับสนุน การบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม	๗๓
สรุป	๗๖
บทที่ ๕ สรุป และข้อเสนอแนะ	๗๗
สรุป	๗๗
ข้อเสนอแนะ	๘๑
บรรณานุกรม	๘๒
ประวัติย่อผู้วิจัย	๘๖

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๔ - ๑	แสดงผลการปฏิบัติงานแบบปกติ	๖๓
๔ - ๒	แสดงผลการปฏิบัติงานแบบเครือข่ายเสมือนจริง	๖๔
๔ - ๓	แสดงผลการวิเคราะห์การวัดผลสำหรับเครือข่ายทางการสื่อสารในระดับมหภาค ของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุน การบรรเทาสาธารณภัย ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม	๖๖
๔ - ๔	แสดงผลการวิเคราะห์เครือข่ายทางการสื่อสารในระดับมหภาค ของเครือข่าย บรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัย ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม	๖๙

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่	
๒ - ๑ วงจรการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย	๑๑
๒ - ๒ กลไกการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย	๑๓
๒ - ๓ การสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉิน	๑๔
๒ - ๔ แผนผังโครงสร้างการจัด ศบภ.กท.	๑๙
๒ - ๕ แบบจำลองของทีมเสมือนจริง	๓๙
๒ - ๖ กรอบแนวคิดของการวิจัย	๔๒
๓ - ๑ แผนภาพโครงสร้างการประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหาร	๕๓
๔ - ๑ MOD Civ - Mil Network Development Model	๗๔

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างรวดเร็ว ในปัจจุบันทำให้เห็นชัดว่า แนวโน้มสถานการณ์สาธารณสุขภัยจะมีความรุนแรงมากขึ้น และถือเป็นภัยร้ายแรงที่จะคุกคามต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและของประเทศได้ องค์การสหประชาชาติ (World Population Prospects : The 2012 Revision, UN) คาดว่าในปี พ.ศ.๒๕๕๓ ประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นเป็น ๙,๖๐๐ ล้านคน และ ๑๙,๐๐๐ ล้านคน ในปี พ.ศ.๒๖๔๓ จากปัจจุบันที่มีประชากรอยู่ประมาณ ๗,๒๐๐ ล้านคน ซึ่งจะทำให้ความต้องการสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคปัจจุบันมีสูงมากขึ้น กอปรกับการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี การเติบโตทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การค้า และการลงทุน จึงต้องมีการแข่งขัน และการขยายตัวตามเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งผลที่ตามมาคือ ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ถูกใช้อย่างรวดเร็วและฟุ่มเฟือย การพัฒนาต่าง ๆ ที่ไม่คำนึงถึงความยั่งยืนของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ขีดจำกัดและศักยภาพในการฟื้นตัวของทรัพยากรลดลง จึงเป็นเหตุให้ระบบนิเวศถูกทำลายอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ คณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Intergovernmental Panel on Climate Change : IPCC 014) คาดการณ์ว่า อุณหภูมิโลกจะเพิ่มขึ้น ๑.๑ ถึง ๖.๔ องศาเซลเซียส ในช่วงปี พ.ศ.๒๕๔๔ - ๒๖๔๓ เนื่องจาก การปล่อยก๊าซเรือนกระจกสะสมในชั้นบรรยากาศมากเกินไปที่เคยเกิดขึ้นทำให้เกิด “ภาวะโลกร้อน” (Global Warming) ซึ่งมีผลกระทบต่อสภาพภูมิอากาศเกิดการเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อฤดูกาลต่าง ๆ เช่น ช่วงฤดูร้อนที่ยาวนานขึ้น ฤดูหนาวที่สั้นลง ภาวะแห้งแล้งในช่วงฤดูแล้งที่ทวีความรุนแรง ฝนตกชุกเพิ่มขึ้นในช่วงฤดูฝน เกิดสภาวะอากาศแปรปรวนและสภาพอากาศเลวร้ายบ่อยครั้ง และระดับน้ำทะเลที่มีแนวโน้มสูงขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบในวงกว้าง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สร้างความเสียหายต่อประเทศต่าง ๆ เป็นมูลค่าหลายพันล้านบาท จึงเป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญต่อการพัฒนาของประเทศ

อย่างไรก็ดี การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี อันเป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ การเมืองโลก มีผลทำให้ประเทศต่าง ๆ ในโลกต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และมีความเชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้น โลกที่เคยกว้างใหญ่กลับเล็กลง ดินแดนแต่ละประเทศที่อยู่ห่างไกลกัน สามารถติดต่อกันได้ภายในเวลาเสี้ยววินาทีประดุจเป็นหมู่บ้านโลก (Global Village) ภูเขาและทะเล ซึ่งเป็นพรมแดนธรรมชาติที่เคยเป็นอุปสรรคในการติดต่อไปมาหาสู่ ดูเสมือนเลือนหายไปจนกลายเป็นโลกไร้พรมแดน ดังนั้น การพึ่งพาอาศัยและการเชื่อมโยงระหว่างกัน จำเป็นต้องมีเครือข่ายร่วมกันในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อความได้เปรียบแข่งขัน และเป็นพลังสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) ด้านความมั่นคง ได้มุ่งเน้นการพัฒนา ระบบการเตรียมความพร้อมแห่งชาติ และการบริหารจัดการภัยพิบัติทุกระดับความรุนแรง ภายใต้ กรอบแนวคิดใหม่ที่เรียกว่า “ความมั่นคงแบบองค์รวม” ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคงจึงมีเป้าหมายสำคัญ เพื่อบริหารจัดการสถานะแวดล้อมของประเทศให้มีความมั่นคง ปลอดภัย และมีความสงบเรียบร้อย ในทุกระดับ และทุกมิติ ให้มีความพร้อมสามารถรับมือกับภัยคุกคาม และภัยพิบัติได้ทุกรูปแบบ และทุกระดับความรุนแรง ควบคู่ไปกับการป้องกัน และแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงที่มีอยู่ในปัจจุบัน และที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ใช้กลไกการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการทั้งกับส่วนราชการ ภาคเอกชน ประชาสังคม และองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ รวมถึงประเทศเพื่อนบ้าน และมิตรประเทศทั่วโลกบนพื้นฐานของ หลักธรรมาภิบาล เพื่อมุ่งที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการดำเนินการของยุทธศาสตร์ชาติด้านอื่น ๆ ให้สามารถขับเคลื่อนไปได้ตามทิศทางและเป้าหมายที่กำหนด ด้วยการกำหนดประเด็นการพัฒนา ในด้านการพัฒนาและฝึกพลกำลังอำนาจแห่งชาติ กองทัพและหน่วยงานความมั่นคง รวมทั้งภาครัฐ และภาคประชาชน ให้พร้อมป้องกันและรักษาอธิปไตยของประเทศ และเผชิญกับภัยคุกคามได้ทุกมิติ ทุกรูปแบบและทุกระดับ เพื่อให้ทรัพยากรที่สำคัญและจำเป็นทั้งปวงของกองทัพและหน่วยงานความมั่นคง ได้รับการพัฒนา เสริมสร้างศักยภาพ ให้มีความพร้อม เพียงพอ และเป็นรูปธรรม ทั้งคน เครื่องมือ ยุทธโศภกรณ์ รวมทั้งระบบบริหารจัดการในการป้องกันประเทศ และการป้องกันภัยคุกคามทุกมิติ ทุกรูปแบบ และทุกระดับความรุนแรง ตลอดจนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สามารถระดมทรัพยากร ได้อย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนชัดเจน ส่งผลให้สามารถปกป้องอธิปไตยและแก้ไขปัญหาความมั่นคงได้ (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๖๐ : ๒๒๖ - ๒๓๒)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ได้ให้ ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนทั้งในระดับกลุ่มอาชีพ ระดับภาค และระดับประเทศในทุกขั้นตอนของแผนฯ อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องเพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ และทิศทางการพัฒนาประเทศ รวมทั้งร่วมจัดทำรายละเอียดยุทธศาสตร์ของแผนฯ เพื่อมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ซึ่งในยุทธศาสตร์ที่ ๕ การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศ สู่ความมั่งคั่งและยั่งยืนนั้น ได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพการป้องกันประเทศ เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือภัยคุกคามทั้งการทหารและภัยคุกคามอื่น ๆ โดยพัฒนาศักยภาพ และความพร้อมของกองทัพในการป้องกันและรักษาผลประโยชน์ของประเทศ ด้วยการพัฒนากำลังพล ให้มีความรู้ความสามารถและมีความพร้อมในการปฏิบัติได้ทันเหตุการณ์ มีอาวุธ ยุทธโศภกรณ์ ยุทธภัณฑ์ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย เหมาะสม เพียงพอ พร้อมสนับสนุนการพัฒนาประเทศ การช่วยเหลือ และบรรเทาสาธารณภัยและการแก้ไขปัญหาสำคัญอื่น ๆ ของชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบเตรียมพร้อม และกลไกเผชิญเหตุที่มีประสิทธิภาพให้พร้อมในการปฏิบัติทั้งในยามปกติและในสถานการณ์วิกฤติ ทั้งจากภัยคุกคามด้านความมั่นคงและจากสาธารณภัยขนาดใหญ่ที่กลไกปกติไม่สามารถรองรับได้ โดยมีแผนปฏิบัติการและมีการฝึกทดสอบปฏิบัติในทุกระดับอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาระบบ บริหารจัดการเชิงบูรณาการและเตรียมความพร้อมในการตอบโต้ภาวะฉุกเฉินด้านโรคติดต่ออุบัติใหม่ ทั้งในระยะก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และระยะหลังเกิดภัย พร้อมทั้งจัดทำระบบการจัดการความรู้ที่สามารถ เชื่อมโยงข้อมูลตั้งแต่ระดับชาติ ระดับจังหวัด ถึงระดับชุมชน

นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ.๒๕๖๒ - ๒๕๖๕) เป็นแผนหลัก ของชาติที่เป็นกรอบทิศทางการดำเนินการป้องกัน แจ่งเตือน แก้ไข หรือระงับภัยภัยคุกคามเพื่ออำรงไว้

ซึ่งความมั่นคงแห่งชาติ กล่าวคือ ชาตีมี่เสถียรภาพและเป็นปึกแผ่น ประชาชนมีความมั่นคงในชีวิต ประเทศมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ปลอดภัยจากภัยคุกคามข้ามพรมแดน พร้อมเผชิญวิกฤตการณ์ มีบทบาทที่สร้างสรรค์และรับผิดชอบ เป็นที่ยอมรับในภูมิภาคและประชาคมโลกเพื่อรักษาความมั่นคง และผลประโยชน์ของชาติ ตามวิสัยทัศน์ “มีเสถียรภาพภายในประเทศ มีศักยภาพในการลดภัยข้ามเขตพรมแดนไทย มีบทบาทสร้างสรรค์ในภูมิภาคและประชาคมโลก” โดยมีนโยบายความมั่นคงแห่งชาติในนโยบายที่ ๑๓ : พัฒนาระบบการเตรียมพร้อมแห่งชาติเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ กำหนดเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ ให้มีระบบการเตรียมพร้อมแห่งชาติเป็นทิศทาง และแนวทางหลัก ในการเผชิญกับภาวะ ไม่ปกติ และจัดการความเสี่ยงอย่างบูรณาการจากการเผชิญภัยคุกคามทุกรูปแบบ โดยให้ทุกภาคส่วนพร้อมสนับสนุนการเตรียมพร้อมของชาติร่วมกันในลักษณะประชารัฐ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกับต่างประเทศ (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, ออนไลน์, ๒๕๖๓)

พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.๒๕๕๐ มาตรา ๑๑(๑) กำหนดให้ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ เสนอคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (กปภ.ช.) เพื่อขออนุมัติคณะรัฐมนตรี การจัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๐ (ราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๐ : ๑ - ๒๓) ซึ่งแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘ ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติ ในการสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉิน: สปฉ. (Emergency Support Function : ESF) โดยกระทรวงกลาโหม รับผิดชอบส่วนงานการสนับสนุนทรัพยากรทางทหาร (สปฉ.๗) มีขอบเขตหน้าที่ ดังนี้ ๑) ประสานการสนับสนุนทรัพยากรทางทหาร เพื่อใช้สนับสนุนส่วนราชการ หน่วยงานพลเรือน กองอำนาจการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแต่ละระดับในการเผชิญเหตุสาธารณภัย รวมถึง การส่งคืนทรัพยากร ๒) ให้ข้อเสนอแนะ และคำปรึกษาในกรณีที่ต้องใช้ความชำนาญทางทหาร สนับสนุนภารกิจ ๓) ติดตาม และรายงานสถานะทรัพยากรทางทหารที่ถูกกำหนดให้ใช้ในการปฏิบัติงาน สนับสนุนการจัดการในภาวะฉุกเฉิน ทั้งนี้กระทรวงกลาโหม เป็นหน่วยงานหลักในการประสานการปฏิบัติ ระหว่างเหล่าทัพ รวมถึงจัดทำแผนสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉินด้านการสนับสนุน ทรัพยากรทางทหาร

ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ประกอบด้วย ศูนย์บรรเทาสาธารณภัย สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองบัญชาการกองทัพไทย และศูนย์บรรเทา สาธารณภัยกองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ เป็นหน่วยงานด้านการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม และการบรรเทาภัยพิบัติ (Humanitarian Assistance and Disaster Relief : HADR) โดยมี ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนกลาโหม เป็นกรรมการและเลขานุการ เจ้ากรมกิจการพลเรือนทหาร และผู้อำนวยการสำนักงานกิจการพลเรือน สำนักนโยบายและแผนกลาโหมเป็นกรรมการและ ผู้ช่วยเลขานุการ มีหน้าที่ต่าง ๆ ดังนี้ ๑) กำหนดนโยบายและแนวทางของ กท. เกี่ยวกับการป้องกัน แก้ไข บรรเทาภัยพิบัติที่เกิดจากสาธารณภัย และอุบัติภัย รวมทั้งแนวทางการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ๒) เป็นศูนย์กลางในการประสานงานกับรัฐบาล และหน่วยงานฝ่ายพลเรือน รวมทั้งภาคเอกชน และองค์กรการกุศลที่เกี่ยวข้อง ในการอำนาจการป้องกัน แก้ไข บรรเทาภัยพิบัติที่เกิดจากสาธารณภัย และอุบัติภัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ กท. ๓) ติดตามสถานการณ์และเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้านสาธารณภัย และอุบัติภัยที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่ออำนาจการและประสานงานให้ส่วนราชการใน กท. ให้ความช่วยเหลือ

ผู้ประสบภัยพิบัติได้ทันต่อเหตุการณ์ รวมถึงการอำนวยความสะดวกและประสานการประชาสัมพันธ์ โดยใช้เครื่องมือและยุทธวิธีของส่วนราชการใน กท. ๔) ให้เชิญผู้แทนส่วนราชการหรือผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้คำแนะนำ คำปรึกษา หรือร่วมปฏิบัติงาน และขอรับข้อมูลที่เกี่ยวข้องตามความเหมาะสม และจำเป็น ซึ่งพบว่า บทบาทหน้าที่ที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งคือ การเป็นศูนย์กลางในการประสานงาน กับหน่วยงานต่าง ๆ เกี่ยวข้องในการอำนวยความสะดวก ป้องกัน แก้ไข บรรเทาภัยพิบัติ ที่เกิดจากสาธารณภัย และอุบัติภัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ กท. ดังนั้น การมีเครือข่ายที่เข้มแข็ง จะทำให้การประสานงาน มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การดำเนินงานต่าง ๆ จะเชื่อมโยงกับแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ ภายใต้พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.๒๕๕๐ และ แผนบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม ๒๕๕๘ ดังนั้น จึงเป็นที่ประจักษ์ว่า นโยบายระดับประเทศได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของประเทศที่มีประสิทธิภาพได้สอดคล้องกับนโยบายระดับโลก ภายใต้บริบท “การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย” (Disaster Risk Management) ซึ่งเป็นการนำแนวคิดเรื่องความเสี่ยงมาเป็นปัจจัยหลักในการจัดการสาธารณภัยจากเชิงรุกไปสู่การจัดการ อย่างยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วย การลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย (Disaster Risk Reduction) การจัดการ ในภาวะฉุกเฉิน (Emergency Management) และการฟื้นฟูให้มีสภาพที่ดีกว่าและปลอดภัยกว่าเดิม (Build Back Better and Safer) พร้อมทั้ง ได้ตระหนักว่า การจัดการสาธารณภัยในปัจจุบันไม่ได้เป็นเรื่อง เฉพาะของประเทศไทยเพียงประเทศเดียวเท่านั้นแล้ว เพราะฉะนั้นการส่งเสริมความร่วมมือกับต่างประเทศ จึงเป็นอีกบทบาทหนึ่งที่สำคัญ (กระทรวงกลาโหม, คำสั่ง, ๒๕๕๘ : ๑ - ๓)

อย่างไรก็ดี การประสานงานที่ผ่านมา มีทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการควบคู่กันไป รูปแบบหรือวิธีการในการปฏิบัติงานระหว่างองค์กรยังไม่มีชัดเจนมากนัก โดยเฉพาะการประสานงาน อย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งทำให้เกิดช่องว่างในการปฏิบัติยามเกิดภัยพิบัติ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระหว่างพลเรือนและทหาร ยังไม่ครอบคลุมทุกภาคส่วน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ที่จะหาแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุน การบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม และสอดคล้องกับแผนบรรเทา สาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ๒๕๕๘ และแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘ ตลอดจนเพื่อรองรับแผนบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม และแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย แห่งชาติ ในอนาคต เพื่อนำมาสู่เครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร อย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษารูปแบบการทำงานของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร ในการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ตลอดจน ปัญหา อุปสรรค และข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน

๒. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร ในการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของ ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ให้มีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้ เน้นการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการทำงานของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม เท่านั้น

๒. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งประกอบด้วย

๒.๑ ผู้แทนจากกระทรวงกลาโหม กองทัพอากาศ และเหล่าทัพ

๒.๒ ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรมควบคุมมลพิษ กรมเจ้าท่า และกรมอุตุนิยมวิทยา

๒.๓ ผู้แทนจากหน่วยงานภาคเอกชน เช่น บริษัท ปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) บริษัท ทีไอที จำกัด (มหาชน) บริษัท ดับเพลิงอิมพีเรียล จำกัด บริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) และบริษัท ซี.พี.แลนด์ จำกัด (มหาชน)

๒.๔ ผู้แทนองค์กรอิสระ เช่น วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สภาภาษาชาวไทย มูลนิธิร่วมกตัญญู และมูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง

๓. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในห้วงเวลา ต.ค.๖๒ - พ.ค.๖๓

วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ดังนี้

๑. การรวบรวมข้อมูล

๑.๑ ข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๒ ข้อมูลปฐมภูมิ ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๒. การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักการต่าง ๆ

๓. การนำเสนอข้อมูล ดำเนินการนำเสนอข้อมูลแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ นำเสนอแนวทางในการพัฒนา และแนวคิดใหม่ ๆ จากการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ได้ทราบรูปแบบการทำงานของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ตลอดจน ปัญหา อุปสรรค และข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน

๒. ได้แนวทางในการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ที่มีประสิทธิภาพ

คำจำกัดความ

ภัยพิบัติ	หมายถึง	การหยุดชะงักอย่างรุนแรงของการปฏิบัติหน้าที่ของชุมชนหรือสังคม อันเป็นผลมาจากการเกิดภัยทางธรรมชาติหรือเกิดจากมนุษย์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อชีวิต
สาธารณภัย	หมายถึง	อัคคีภัย วัตภัย อุทกภัย ภัยแล้ง โรคระบาดในมนุษย์ โรคระบาดสัตว์ โรคระบาดสัตว์น้ำ การระบาดของศัตรูพืช ตลอดจนภัยอื่น ๆ อันมีผลกระทบต่อสาธารณสุข ไม่ว่าจะเกิดจากธรรมชาติ มีผู้ทำให้เกิดขึ้น อุบัติเหตุ หรือเหตุอื่นใดซึ่งก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกายของ ประชาชน หรือความเสียหายแก่ทรัพย์สินของประชาชน หรือของรัฐ และให้หมายความรวมถึงภัยทางอากาศ และการก่อวินาศกรรม ด้วยภัยพิบัติ
เครือข่าย	หมายถึง	การติดต่อสื่อสาร ประสานงาน และเชื่อมโยงกันของกลุ่มบุคคล โดยความสมัครใจร่วมกันในการที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารความรู้ และการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน
การสร้างเครือข่าย	หมายถึง	รูปแบบทางสังคมที่เปิดโอกาสให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์การ เพื่อการแลกเปลี่ยนการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและการร่วมกันทำงานโดยมีฐานะเท่าเทียมกัน
การมีส่วนร่วม	หมายถึง	กระบวนการสื่อสารในระบบเปิด ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทางระหว่าง บุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน หรือองค์การ ในการดำเนินกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่ง หรือหลายกิจกรรม ทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ซึ่งการมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการให้ ประชาชนเข้ามา มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมการดำเนินการและร่วมรับผลประโยชน์ โดยมีเป้าหมาย เพื่อให้ บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันของกลุ่ม และเป็นการเสริมสร้างความสามัคคี ความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม

โปรแกรมสนทนาไลน์ (Internet Relay Chat (IRC))

หมายถึง โปรแกรมที่ถูกสร้างมาเพื่อการสนทนาเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยการพิมพ์ข้อความผ่านคีย์บอร์ดขึ้นสู่หน้าจอคอมพิวเตอร์ซึ่งจะมีชื่อของผู้เล่น และข้อความแสดงขึ้นในหน้าต่างภายในจอคอมพิวเตอร์ของโปรแกรมสนทนา ให้คนอื่น ๆ ที่ร่วมสนทนาในห้องสนทนา (Chat Room) นั้น ๆ ได้เห็นว่า ผู้เล่นสนทนาคนอื่น ๆ สามารถเข้าสนทนาได้ การสนทนาไลน์เป็นการสื่อสารผ่านข้อความ เสียง และรูปภาพจาก Webcam โดยมีการโต้ตอบกันทันที (Real Time) มีลักษณะเดียวกันกับการสนทนาโดยโทรศัพท์ ต่างกันตรงที่ผู้สนทนาจะสื่อสารผ่านหน้าจอคอมพิวเตอร์

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี การทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กล่าวนำ

การศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหมในครั้งนี้ ได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากหนังสือ ตำรา บทความและงานวิจัยต่าง ๆ ดังนี้

๑. พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.๒๕๕๐
๒. แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘
๓. นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๖๒
๔. แผนบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ๒๕๕๘
๕. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่าย
๖. การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม
๗. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
๘. แนวคิดเกี่ยวกับความไว้วางใจ
๙. แนวคิดของทีมเสมือนจริง
๑๐. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๑๑. กรอบแนวคิดของการวิจัย

พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.๒๕๕๐

การบริหารจัดการสาธารณภัยของประเทศไทย เดิมยึดแนวทางการปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน และกฎหมายว่าด้วยการระงับอัคคีภัย ทำให้การดำเนินงานซ้ำซ้อนและไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความเป็นเอกภาพในการอำนวยการ และบริหารจัดการสาธารณภัย จึงได้นำกฎหมายบัญญัติไว้รวมกัน และตราพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. ๒๕๕๐ ขึ้น ซึ่งจะมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ โดยได้กำหนดขอบเขตการปฏิบัติงานช่วยเหลือ ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยครอบคลุมภัยทุกประเภท ทั้งภัยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ และภัยธรรมชาติที่ส่งผลกระทบต่อในวงกว้าง รวมถึงภัยทางอากาศและการก่อวินาศกรรม ซึ่ง พ.ร.บ. ดังกล่าวจะก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ ในการกำหนดนโยบายและแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยใน ๓ ระดับ ได้แก่ แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยระดับชาติ มีคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (กปภ.ช.) รับผิดชอบกำหนดนโยบายและแผนในระดับชาติเพียงองค์กรเดียว ส่วนแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัด และแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกรุงเทพมหานคร มีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นผู้ประกาศใช้ ในกรณีเกิดสาธารณภัยร้ายแรง และได้กำหนดให้นายกรัฐมนตรี

หรือรองนายกรัฐมนตรีที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้บัญชาการเหตุการณ์ อีกทั้งให้กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป็นหน่วยงานกลางของรัฐในการดำเนินการเกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของประเทศ มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้ ๑) จัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ ๒) จัดให้มีการศึกษาวิจัยเพื่อหามาตรการในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยให้มีประสิทธิภาพ ๓) ปฏิบัติการประสานการปฏิบัติ ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือทุกหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาคเอกชนในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และให้การสงเคราะห์เบื้องต้นแก่ผู้ประสบภัย ผู้ได้รับภัยอันตราย หรือผู้ได้รับความเสียหายจากสาธารณภัย ๔) แนะนำให้คำปรึกษาและอบรมเกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยให้แก่หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาคเอกชน ๕) ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินการตามแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในแต่ละระดับ และ ๖) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่บัญญัติไว้หรือตามที่ผู้บัญชาการนายกรัฐมนตรี กปภ.ช. หรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย (ราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๐ : ๑ - ๒๓)

การดำเนินการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยตาม พ.ร.บ.ดังกล่าว จะเป็นการบูรณาการร่วมกันจากทุกภาคส่วน ส่งผลให้หน่วยงานทุกระดับทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีบทบาทในงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในพื้นที่มากยิ่งขึ้น อีกทั้งมีผู้บัญชาการเหตุการณ์ในแต่ละระดับอย่างชัดเจน ทำให้เกิดความเป็นเอกภาพในการบริหารจัดการสาธารณภัยของประเทศ ผู้ประสบภัยได้รับความช่วยเหลืออย่างรวดเร็ว ท้วถึง เป็นธรรม และบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาประเทศไทยให้เป็นเมืองปลอดภัยน่าอยู่ ทั้งนี้ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งเป็นหน่วยงานหลัก ที่รับผิดชอบงานด้านการป้องกันและการบรรเทาสาธารณภัย จะต้องจัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ ให้เป็นไปตามบทบัญญัติของ พ.ร.บ. ดังกล่าวนี ต่อไป

แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘

พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.๒๕๕๐ มาตรา ๑๑ (๑) กำหนดให้กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ เสนอคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (กปภ.ช.) เพื่อขออนุมัติคณะรัฐมนตรี การจัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๐ ได้ผ่านการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยได้เสนอแผนฯ ต่อคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ เพื่อให้ความเห็นชอบเมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ และได้เสนอแผนฯ ต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาอนุมัติ ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๘ อนุมัติแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘ พร้อมมอบหมายให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคส่วนอื่น ๆ ปฏิบัติการให้เป็นไปตามแผน และกำหนดให้หน่วยงานแต่ละระดับจัดทำแผนปฏิบัติการรองรับยุทธศาสตร์ และบรรจุแผนงาน/โครงการที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยไว้ในแผนปฏิบัติราชการประจำปี ตลอดจนให้สำนักงานงบประมาณ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ความสำคัญในการจัดสรรงบประมาณเพื่อการป้องกัน ลดผลกระทบเตรียมความพร้อม และการจัดการในภาวะฉุกเฉินรวมถึงการฟื้นฟูอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมายการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย ดังนี้

๑. ระบบและมาตรฐานการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยของประเทศที่มีความพร้อมรับมือกับสถานการณ์อย่างบูรณาการ

๒. สังคมไทยได้เรียนรู้ และมีภูมิคุ้มกันในการจัดการสาธารณภัยโดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

๓. ประชาชนสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยและมีศักยภาพในการรับรู้ - ปรับตัว - ฟื้นเร็วทั่ว - อย่างยั่งยืน (Resilience)

แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘ ได้กำหนดยุทธศาสตร์การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยไว้ ๔ ยุทธศาสตร์ ได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การมุ่งเน้นการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย ด้วยการสร้างระบบการประเมินความเสี่ยงจากสาธารณภัยให้มีมาตรฐาน พัฒนามาตรการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย และส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนและทุกระดับสร้างแนวปฏิบัติในการลดความเสี่ยง

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การบูรณาการการจัดการในภาวะฉุกเฉิน ด้วยกลยุทธ์จัดการในภาวะฉุกเฉิน ได้แก่ สร้างระบบการจัดการในภาวะฉุกเฉิน พัฒนาระบบเครื่องมือสนับสนุนการเผชิญเหตุ และเสริมสร้างระบบและแนวปฏิบัติในการบรรเทาทุกข์

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การเพิ่มประสิทธิภาพการฟื้นฟูอย่างยั่งยืน ด้วยการพัฒนาระบบการประเมินความต้องการหลังเกิดสาธารณภัย (Post-Disaster Need Assessment : PDNA) พัฒนาระบบปฏิบัติการและบริหารจัดการด้านการฟื้นฟู และส่งเสริมแนวทางการฟื้นฟูที่ดีกว่าและปลอดภัยกว่าเดิม (Build Back Better and Safer)

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย ด้วยการพัฒนาระบบประสานความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมที่มีเอกภาพ ยกย่องมาตรฐานการปฏิบัติงานด้านมนุษยธรรม เสริมสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านสาธารณภัยของประเทศ และส่งเสริมบทบาทความเป็นประเทศแกนนำด้านการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, ๒๕๕๘ : ๑๔)

แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๘ ได้มีการนำแนวคิดการพัฒนา ระบบการป้องกันเตรียมความพร้อม และการสร้างภูมิคุ้มกันในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย ของประเทศให้เข้มแข็งภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการเสริมสร้างศักยภาพให้ชุมชน และประชาชนสามารถรับรู้ และปรับตัวกับผลกระทบจากสาธารณภัยที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปลอดภัย จากการประมวลองค์ความรู้และเทคนิควิชาการจากแหล่งต่าง ๆ บทเรียนจากสาธารณภัยที่ผ่านมา ข้อคิดเห็นจากทุกภาคส่วน ตลอดจนหลักการสากลและกรอบ การดำเนินงานต่าง ๆ อาทิ กรอบการดำเนินงานเซนไตเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ พ.ศ.๒๕๕๘ - ๒๕๗๓ (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015 - 2030) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙ ซึ่งได้กลั่นกรองออกมาเป็น “หลักการจัดการ ความเสี่ยงจากสาธารณภัย” (Disaster Risk Management : DRM) โดยการนำแนวคิดเรื่อง การลดความเสี่ยง จากสาธารณภัย (Disaster Risk Reduction : DRR) ได้แก่ การป้องกัน (Prevention) การลดผลกระทบ (Mitigation) และการเตรียมความพร้อม (Preparedness) ควบคู่กับการจัดการในภาวะฉุกเฉิน (Emergency Management) ได้แก่ การเผชิญเหตุ (Response) และการบรรเทาทุกข์ (Relief) รวมถึงการฟื้นฟู (Recovery) ได้แก่ การฟื้นฟูสภาพและการซ่อมสร้าง (Rehabilitation and Reconstruction) การสร้างให้ดีกว่าเดิมและปลอดภัยกว่าเดิม (Build Back Better and Safer) ดังแผนภาพที่ ๒ - ๑ ซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการจัดการสาธารณภัยจากเชิงรุกไปสู่ความยั่งยืน รวมทั้ง

ให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ โดยให้ความสำคัญถึงการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย ในการดำเนินโครงการและแผนงานของหน่วยงานทุกภาคส่วน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

แผนภาพที่ ๒ - ๑ : วงจรการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย

ที่มา : แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘, ๒๕๕๘ : ๒๓

๑. กลไกการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย

๑.๑ ระดับนโยบาย โดย คณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (กปภ.ช.) มีหน้าที่กำหนดนโยบายการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ บูรณาการพัฒนาระบบการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนให้มีประสิทธิภาพ

๑.๒ ระดับปฏิบัติ

กองบัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (บกปภ.ช.) มีหน้าที่บังคับบัญชา อำนาจการ ควบคุม กำกับดูแล และประสานการปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของกองอำนาจการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแต่ละระดับ

กองอำนาจการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกลาง (กอปภ.ก.) มีหน้าที่ ดังนี้

ภาวะปกติ : ประสานงาน บูรณาการข้อมูลและการปฏิบัติการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ภาวะใกล้เกิดภัย : เตรียมการเผชิญเหตุ เฝ้าระวังประเมินสถานการณ์ แจ้งเตือนภัย และเสนอความเห็นต่อผู้บัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ หรือนายกรัฐมนตรีตามแต่ระดับการจัดการสาธารณภัย

ภาวะเกิดภัย : กรณีการจัดการสาธารณภัยขนาดเล็ก (ระดับ ๑) และขนาดกลาง (ระดับ ๒) รับผิดชอบในการอำนาจการ ประเมินสถานการณ์ และสนับสนุนกองอำนาจการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแต่ละระดับพร้อมเสนอความเห็นต่อผู้บัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ เพื่อตัดสินใจยกระดับในกรณีการจัดการสาธารณภัยขนาดใหญ่ (ระดับ ๓) และเสนอนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายในกรณีการจัดการสาธารณภัยร้ายแรงอย่างยิ่ง (ระดับ ๔)

กองอำนาจการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัด (กอปภ.จ.) มีหน้าที่
อำนาจการ ควบคุม สนับสนุน และประสานการปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดที่รับผิดชอบ

กองอำนาจการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร (กอปภ.กทม.)
มีหน้าที่ อำนาจการ ควบคุม สนับสนุน และประสานการปฏิบัติในเขตกรุงเทพมหานคร

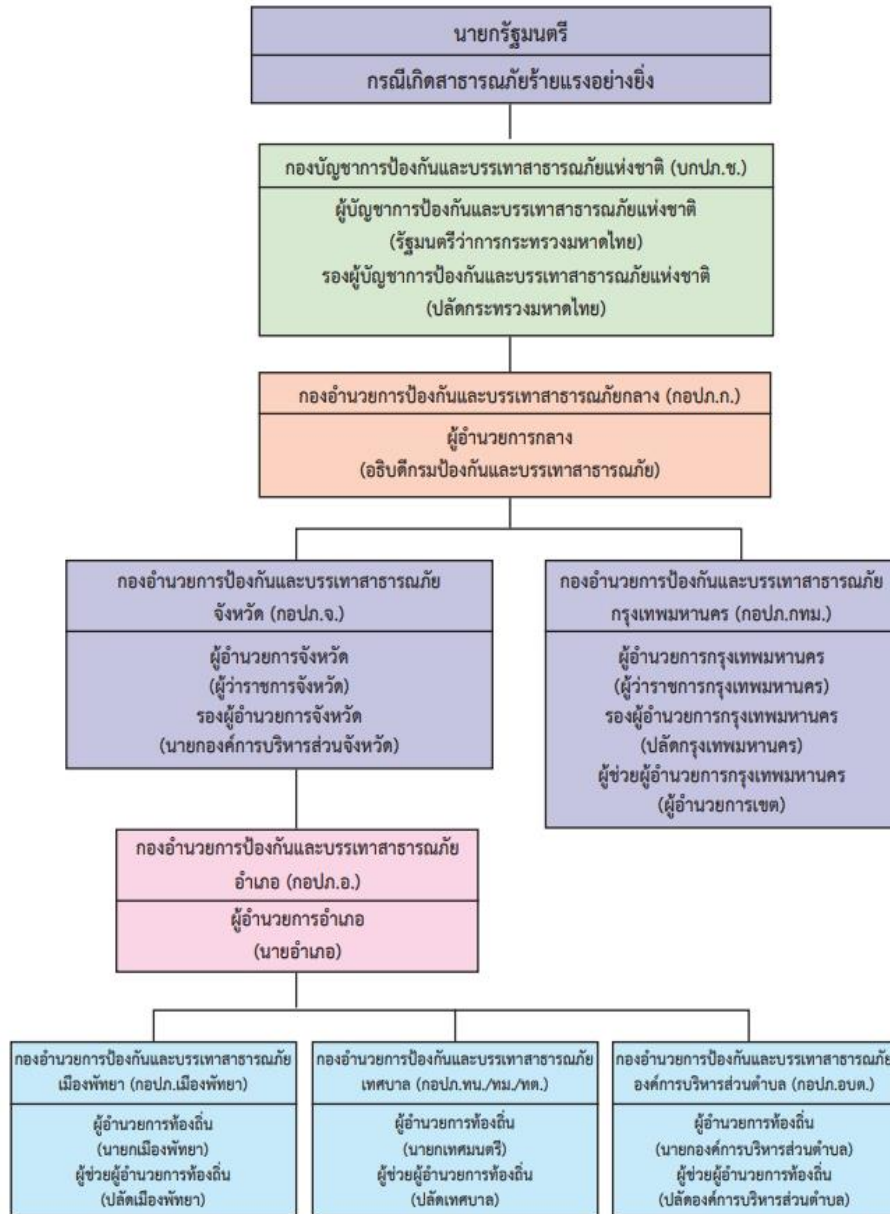
กองอำนาจการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย อำเภอ (กอปภ.อ.) มีหน้าที่
อำนาจการ ควบคุม สนับสนุน และประสานการปฏิบัติกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่
รับผิดชอบ

กองอำนาจการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เมืองพัทยา (กอปภ.เมืองพัทยา)
มีหน้าที่อำนาจการ ควบคุม ปฏิบัติการและเผชิญเหตุเมื่อเกิดสาธารณภัย พร้อมทั้งจัดทำแผนปฏิบัติ
การในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

กองอำนาจการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เทศบาล (กอปภ.ทน./ทม./ทต.)
มีหน้าที่ อำนาจการ ควบคุม ปฏิบัติการและเผชิญเหตุ เมื่อเกิดสาธารณภัย พร้อมทั้งจัดทำแผนปฏิบัติ
การในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

กองอำนาจการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย องค์การบริหารส่วนตำบล
(กอปภ.อบต.) มีหน้าที่ อำนาจการ ควบคุม ปฏิบัติการและเผชิญเหตุเมื่อเกิดสาธารณภัย พร้อมทั้ง
จัดทำแผนปฏิบัติการในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ดังแสดงในแผนภาพที่ ๒ - ๒

แผนภาพที่ ๒ - ๒ : กลไกการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย

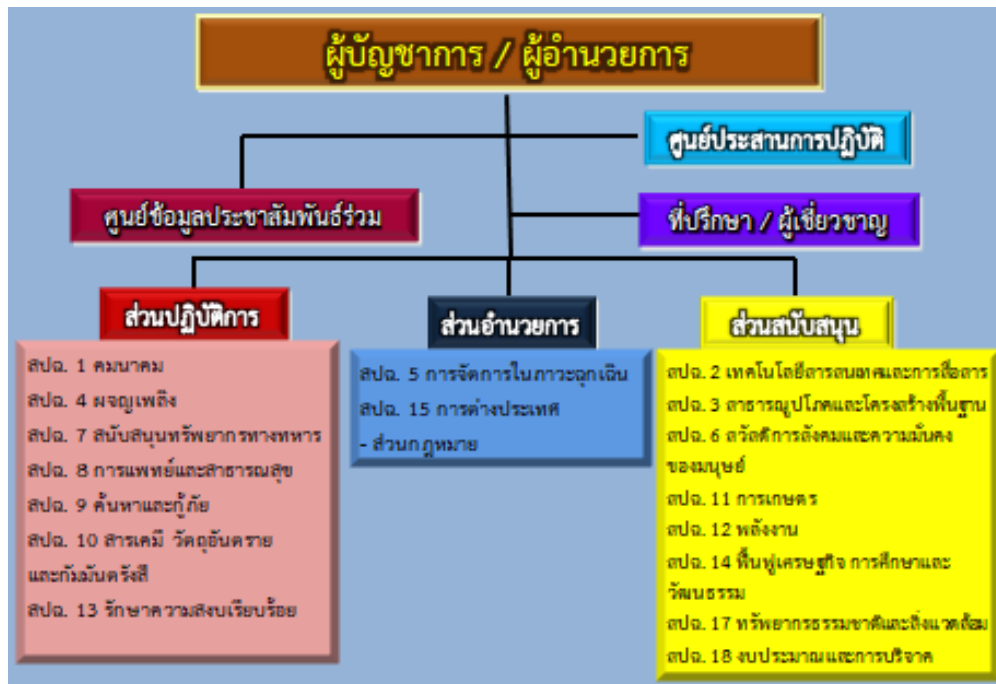

ที่มา : แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘, ๒๕๕๘ : ๒๘

๒. การสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉิน

แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๘ ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ มีการจัดให้มีการสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉิน (สปฉ.) ทั้งหมด ๑๘ ส่วนงาน ดังแผนภาพที่ ๒ - ๓

แผนภาพที่ ๒ - ๓ : การสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉิน

ที่มา : แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘, ๒๕๕๘ : ๘๕

๓. แนวทางการปฏิบัติร่วมกับหน่วยทหาร

ในการปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยร่วมระหว่างพลเรือนกับทหารนั้น จะต้องมีการประสานงานระหว่างกันอย่างใกล้ชิด และพยายามเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างกัน รวมทั้งดำรงการติดต่อสื่อสารระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อป้องกันความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนระหว่างการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสนับสนุนการจัดการสาธารณภัยของกองบัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ และศูนย์บัญชาการเหตุการณ์แต่ละระดับ ฝ่ายทหารอาจพิจารณาจัดตั้งศูนย์ประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหาร หรือศูนย์ปฏิบัติงานร่วมระหว่างพลเรือนกับทหาร ขึ้นอยู่กับระดับของหน่วยและสถานการณ์สาธารณภัยเพื่อประชุมหารือและแลกเปลี่ยนข้อมูลในการจัดการสาธารณภัย รวมทั้งการบรรยายสรุปสถานการณ์ประจำวันเพื่อทำความเข้าใจต่อสถานการณ์ให้ตรงกัน โดยยึดกรอบแนวทางการปฏิบัติตามมาตรฐานหลักสากล และพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.๒๕๕๐ ดังนี้

๓.๑ ดำเนินการตามมาตรา ๔๖ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.๒๕๕๐

๓.๒ ดำเนินการตามแนวทางการปฏิบัติงานร่วมระหว่างพลเรือนกับทหารในการบรรเทาสาธารณภัย

๓.๓ ดำรงการติดต่อสื่อสารและประสานการปฏิบัติอย่างใกล้ชิดระหว่างพลเรือนกับทหารในพื้นที่

สรุป แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘ จัดทำโดยกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ตามพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๑ (๑) ด้วยการนำแนวคิดการพัฒนาาระบบการป้องกันการเตรียมความพร้อม และการสร้างภูมิคุ้มกันในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยของประเทศให้เข้มแข็ง ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการเสริมสร้างศักยภาพ ให้ชุมชนและประชาชนสามารถรับรู้ และปรับตัวกับผลกระทบจากสาธารณภัยที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปลอดภัย ประกอบด้วย ๔ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การมุ่งเน้นการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การบูรณาการการจัดการในภาวะฉุกเฉิน ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การเพิ่มประสิทธิภาพการฟื้นฟูอย่างยั่งยืน และยุทธศาสตร์ที่ ๔ การส่งเสริมการร่วมมือระหว่างประเทศในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย ทั้งนี้ มีหน่วยงานในการสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉินรวม ๑๘ หน่วยงาน สำหรับกระทรวงกลาโหม เป็นหน่วยงานหลักในการประสานการปฏิบัติระหว่างเหล่าทัพ รวมถึงการจัดทำแผนสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉิน ด้านการสนับสนุนทรัพยากรทางทหาร (สปฉ.๗) ซึ่งจะกล่าวถึงแผนบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ๒๕๕๘ ในลำดับต่อไป

นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๖๒

กระทรวงกลาโหม (กท.) ยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ น้อมนำพระปฐมบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มาเป็นหลักในการบริหารราชการ โดยให้ดำเนินการตามภารกิจที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐ และยึดถือการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข นอกจากนี้ จะต้องยึดมั่นกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ ประกาศ และคำสั่งที่เกี่ยวข้อง รวมถึงนโยบาย และมติคณะรัฐมนตรี โดยเฉพาะคำสั่งของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา เมื่อ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๒ ทั้งนี้ นโยบายหลัก ๑๒ ด้าน และนโยบายเร่งด่วน ๑๒ ด้าน มติสภากลาโหม ตลอดจนยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ นโยบายและแผนระดับชาติ ว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ โดยให้ปฏิบัติตามนโยบาย การปฏิบัติราชการในด้านการเสริมสร้างความมั่นคงและปลอดภัยของประเทศ ด้านการปฏิรูปกองทัพและการส่งเสริมการบริหารงาน ตามหลักธรรมาภิบาล และด้านการสนับสนุนรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาที่สำคัญของชาติ การพัฒนาประเทศ การบรรเทาภัยพิบัติ และการช่วยเหลือประชาชน ประกอบด้วย นโยบายทั่วไป และนโยบายเร่งด่วน ดังนี้ (กระทรวงกลาโหม, นโยบาย รวม.กท., ๒๕๖๒ : ๑ - ๓)

๑. นโยบายทั่วไป

๑.๑ ด้านการเสริมสร้างความมั่นคงและปลอดภัยของประเทศ พัฒนาศักยภาพด้านการป้องกันประเทศ โดยยกระดับขีดความสามารถให้มีความพร้อมในการป้องกันและรักษาอธิปไตยของประเทศ สามารถแก้ไขปัญหาและรับมือกับภัยคุกคาม รวมทั้งปัญหาที่อาจกระทบต่อความมั่นคงในทุกมิติ ทุกรูปแบบ และทุกระดับความรุนแรง ตลอดจนสามารถพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช อธิปไตย บูรณภาพแห่งอาณาเขตและเขตที่ประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย เกียรติภูมิและผลประโยชน์ของชาติ ความมั่นคงของรัฐและความสงบเรียบร้อยของประชาชนได้ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

รวมถึงการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับนานาประเทศ พัฒนาและเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงทางทหาร และรักษาคุณภาพสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศ

๑.๒ ด้านการปฏิรูปกองทัพและการส่งเสริมการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ดำเนินการปรับปรุงโครงสร้างของส่วนราชการในกระทรวงกลาโหม ให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมเพื่อให้สามารถรองรับภารกิจทั้งในปัจจุบันและในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการปฏิรูประบบงานให้เกิดการบูรณาการการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ รวมทั้งการปรับปรุงและพัฒนาสวัสดิการและคุณภาพชีวิตตลอดจนดูแลขวัญกำลังใจของกำลังพล ระบบกฎหมายการใช้จ่ายงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นไปตามหลักสากล ด้วยการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ

๑.๓ ด้านการสนับสนุนรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาที่สำคัญของชาติ การพัฒนาประเทศ การบรรเทาภัยพิบัติ และการช่วยเหลือประชาชน พัฒนาขีดความสามารถของส่วนราชการของกระทรวงกลาโหมให้มีความพร้อม มียุทธโศภรณ์ที่ทันสมัยและเพียงพอ สอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศ เพื่อให้สามารถส่งเสริมและสนับสนุนส่วนราชการพลเรือน และภาคเอกชนในการเสริมสร้างความมั่นคง รวมทั้งการใช้จ่ายทหารเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ การสร้างอาชีพและรายได้ที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การสนับสนุนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ตลอดจนการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนตามนโยบายของรัฐบาล

๒. นโยบายเร่งด่วน

กระทรวงกลาโหม ให้ความสำคัญเร่งด่วนในการขับเคลื่อนนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล เพื่อเป็นการสร้างหลักประกันพื้นฐานในการรองรับการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศและการพัฒนาศักยภาพของกระทรวงกลาโหมในระยะยาว โดยมีนโยบายเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการ ดังนี้

๒.๑ ด้านการเสริมสร้างความมั่นคงและปลอดภัยของประเทศ โดย ๑) ให้ความสำคัญและความเร่งด่วนสูงสุดในการพิทักษ์รักษาและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างสมพระเกียรติ ๒) น้อมนำพระปฐมบรมราชโองการ “เราจะรักษา สืบสาน และต่อยอดและครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขของอาณาราษฎรตลอดไป” ไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ๓) เสริมสร้างศักยภาพกองทัพและระบบการป้องกันประเทศให้มีความพร้อมทั้งในด้านกำลังพล การข่าวกรอง อาวุธยุทโธปกรณ์ การฝึกศึกษา การส่งกำลังบำรุง การระดมสรรพกำลังเพื่อการทหาร และระบบการควบคุมบังคับบัญชาที่ทันสมัย ๔) เสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง และความร่วมมือทางทหารกับประเทศสมาชิกอาเซียน และนานาชาติ รวมถึงองค์กรระหว่างประเทศ ๕) ดำเนินกิจกรรมความร่วมมือกับประเทศสมาชิกอาเซียน ภายใต้กรอบการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน (ASEAN Defence Ministers’ Meeting : ADMM) และการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับรัฐมนตรีกลาโหมประเทศคู่เจรจา (ASEAN Defence Ministers’ Meeting - Plus : ADMM - Plus) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนรัฐบาลในโอกาสการดำรงตำแหน่งประธานอาเซียนของประเทศไทยในปี พ.ศ.๒๕๖๒ ซึ่งมุ่งไปสู่การเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ภายใต้แนวความคิด “ร่วมมือร่วมใจ ก้าวไกล ยั่งยืน”

๒.๒ ด้านการปฏิรูปกองทัพและการส่งเสริมการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดย ๑) พัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างส่วนราชการของกระทรวงกลาโหมและกำลังพลให้มีความทันสมัย

มีขนาดเหมาะสม มีขีดความสามารถเข้มแข็ง ทันสมัย มีความยืดหยุ่นคล่องตัว สอดคล้องกับการบริหารราชการยุคใหม่ ๒) เร่งรัดการนำกำลังพลสำรองเข้าทำหน้าที่ทหารเป็นการชั่วคราวในหน่วยกำลังรบและหน่วยสนับสนุนการรบ ให้มีผลการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมตามกรอบของกฎหมายที่กำหนด ๓) เร่งรัดการนำข้าราชการพลเรือนกลาโหมมาบรรจุรับราชการเพื่อทดแทนการบรรจุกำลังทหารประจำการ ๔) ปรับปรุงระบบบริหารจัดการการฝึกและศึกษา ทั้งในสถาบันการศึกษาในสังกัดกระทรวงกลาโหมทุกระดับ และการศึกษาในหลักสูตรตามแนวทางการรับราชการ พร้อมกับมุ่งเน้นการปรับปรุงรูปแบบการฝึกทางทหาร เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ๕) พัฒนาระบบงานด้านการข่าวให้มีความเหมาะสมและทันสมัย ด้วยการสร้างความร่วมมืออย่างบูรณาการกับทุกภาคส่วน และหน่วยงานข่าวกรองต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง ๖) เร่งรัดการส่งเสริมและต่อยอดการวิจัย พัฒนา และอุตสาหกรรมป้องกันประเทศของส่วนราชการของกระทรวงกลาโหม และสถาบันเทคโนโลยีป้องกันประเทศ ๗) เร่งรัดการพัฒนาขีดความสามารถทั้งในด้านกำลังพล เครื่องมือองค์ความรู้ และระบบบริหารจัดการในการปฏิบัติการด้านไซเบอร์ เพื่อรองรับภัยคุกคามด้านไซเบอร์ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติอย่างต่อเนื่อง ๘) พัฒนาขีดความสามารถด้านกิจการอวกาศของกระทรวงกลาโหม ทั้งด้านดาวเทียมสื่อสาร ด้านดาวเทียมถ่ายภาพ และด้านการเฝ้าระวังทางอวกาศในการรองรับภัยคุกคามด้านอวกาศที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ๙) ส่งเสริมและพัฒนาการอำนวยความสะดวกในกระบวนการศาลทหาร และระบบกฎหมายทหารโดยยึดมั่นในหลักนิติธรรม และปรับปรุงและพัฒนากฎหมายให้ทันสมัย โดยคำนึงถึงความมั่นคงของประเทศในภาพรวม และเป็นไปตามมาตรฐานสากล ๑๐) พัฒนาระบบการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประพฤติมิชอบ พร้อมกับส่งเสริมให้มีการบริหารงานอย่างมีธรรมาภิบาล โปร่งใส ๑๑) เร่งรัดในการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นไปตามแผนการใช้จ่ายงบประมาณ มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้และเป็นไปตามเป้าหมายและมาตรการที่รัฐบาลกำหนด ๑๒) ให้ส่วนราชการของกระทรวงกลาโหม และหน่วยงานของรัฐในการกำกับของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม จัดทำแผนปฏิบัติการและแผนงานอื่น ๆ ของกระทรวงกลาโหม ให้มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ และแผนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ๑๓) นำการพัฒนากระบวนการของกระทรวงกลาโหม มาเป็นกลไกและขับเคลื่อนในการบริหารงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม ๑๔) สร้างการรับรู้และความเข้าใจแก่ประชาชน ให้รับทราบข้อมูลที่ถูกต้องและเพียงพอ เพื่อขจัดปัญหาการสร้างข้อมูลข่าวสารอันเป็นเท็จ (Fake News) ที่ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติการกิจของกระทรวงกลาโหมได้อย่างทันท่วงที ๑๕) พัฒนาศักยภาพของทหารผ่านศึก โดยเพิ่มประสิทธิภาพการสงเคราะห์ทหารผ่านศึกและครอบครัวสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรีและตอบแทนคุณความดี ๑๖) พัฒนาสวัสดิการและคุณภาพชีวิตของกำลังพล รวมทั้งครอบครัว

๒.๓ ด้านการสนับสนุนรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาที่สำคัญของชาติ การพัฒนาประเทศ การบรรเทาภัยพิบัติ และการช่วยเหลือประชาชน โดย ๑) ให้ดำรงความต่อเนื่องในการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาที่สำคัญของชาติ และปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ๒) ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนงานที่เป็นนโยบายของรัฐบาลซึ่งใช้ศักยภาพของทหารในการดำเนินการ เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ๓) ให้การสนับสนุนการดำเนินการของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรและศูนย์อำนวยการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเลในการแก้ไขปัญหาของชาติ

และประชาชนให้ครอบคลุมในทุกมิติ ๔) บูรณาการร่วมกับส่วนราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย โดยเฉพาะการป้องกันและลดผลกระทบจากสาธารณภัย รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือประชาชนได้อย่างทันท่วงที และ ๕) ส่งเสริมและสนับสนุนการขับเคลื่อน เศรษฐกิจของประเทศ โดยใช้ศักยภาพและทรัพยากรของกระทรวงกลาโหมในการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ ในภูมิภาค

สรุป นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๖๒ ได้กำหนดให้มีการสนับสนุนงาน ด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยไว้ในทั้งนโยบายทั่วไป และนโยบายเร่งด่วน ด้วยการสนับสนุน รัฐบาลในการแก้ไขปัญหาที่สำคัญของชาติ การพัฒนาประเทศ การบรรเทาภัยพิบัติ และการช่วยเหลือ ประชาชน โดยการบูรณาการร่วมกับส่วนราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการความเสี่ยงจาก สาธารณภัย โดยเฉพาะการป้องกัน และลดผลกระทบจากสาธารณภัย รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือ ประชาชนได้อย่างทันท่วงที ซึ่งกระทรวงกลาโหมจะได้นำนโยบายดังกล่าวมาพิจารณาปรับแผนการป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘ จัดทำแผนบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ต่อไป

แผนบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ๒๕๕๘

พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๕๑ มาตรา ๘ (๓) ปกป้อง พิทักษ์รักษาผลประโยชน์แห่งชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข พัฒนาประเทศเพื่อความมั่นคงตลอดจนสนับสนุนภารกิจอื่นของรัฐในการพัฒนาประเทศ การป้องกัน และแก้ไขปัญหาจากภัยพิบัติและการช่วยเหลือประชาชน และมาตรา ๘ (๕) ปฏิบัติการอื่น ที่เป็นการปฏิบัติการทางทหารนอกเหนือจากสงคราม เพื่อความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร หรือปฏิบัติการอื่นใด ทั้งนี้ ตามที่มีกฎหมายกำหนดหรือตามมติคณะรัฐมนตรี กอปรกับแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย แห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘ ได้กำหนดให้กระทรวงกลาโหม มีหน้าที่ ดังนี้ ๑) สนับสนุนภารกิจของรัฐ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาจากภัยพิบัติ ๒) แจ้งเตือนกองอำนาจการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ในพื้นที่และหน่วยงานพลเรือนในพื้นที่เสี่ยงภัยกรณีคาดว่าจะเกิดภัยจากการสู้รบหรือภัยทางอากาศ (กระทรวงกลาโหม, แผน, ๒๕๕๘ : ๗๓)

กระทรวงกลาโหม โดยศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ซึ่งประกอบด้วย ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม (ศบภ.กท.) ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองบัญชาการ กองทัพอากาศ (ศบภ.บก.ทท.) และศูนย์บรรเทาสาธารณภัยเหล่าทัพ (ศบภ.เหล่าทัพ) เป็นหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ ตามแผน การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘ ซึ่งได้ปรับแนวความคิดจาก “การจัดการ สาธารณภัย” เป็น “การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย” โดยมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ “การรู้รับ ปรับตัว ฟื้นเร็วทั่ว อย่างยั่งยืน” ดังนั้นเพื่อให้การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย รวมทั้ง การดำเนินการด้านการต่างประเทศในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยมีความสอดคล้องกับ แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘ และยุทธศาสตร์การเตรียมพร้อม แห่งชาติ (พ.ศ.๒๕๕๗ - ๒๕๖๑) กระทรวงกลาโหม จึงได้จัดทำแผนบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม ๒๕๕๘ ขึ้น เพื่อให้ส่วนราชการภายในกระทรวงกลาโหมใช้เป็นกรอบแนวทาง ในการบรรเทาสาธารณภัยร่วมกับส่วนราชการอื่น ๆ ภาคเอกชน องค์กรภาคประชาสังคม และองค์กร ระหว่างประเทศ

๑. การจัดหน่วยบรรเทาสาธารณภัยของกระทรวงกลาโหม

ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม (ศบภ.กท.) จัดตั้งขึ้น เพื่อให้การปฏิบัติงานในการป้องกัน แก้ไข และบรรเทาสาธารณภัยที่เกิดจากสาธารณภัย และอุบัติเหตุ รวมทั้งการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติของ กท. เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับ นโยบายของรัฐบาล โดยมี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม (รมว.กท.) เป็น ผู้อำนวยการศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม (ผอ.ศบภ.กท.), รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม (รมช.กท.), ปลัดกระทรวงกลาโหม (ปล.กท.) และ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด (ผบ.ทสส.) เป็น รองผู้อำนวยการศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม (รอง ผอ.ศบภ.กท.) ผู้บัญชาการทหารบก (ผบ.ทบ.), ผู้บัญชาการทหารเรือ (ผบ.ทร.) และ ผู้บัญชาการทหารอากาศ (ผบ.ทอ.) เป็น ผู้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม (ผช.ผอ.ศบภ.กท.) อธิบดีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (อธิบดี ปภ.), เจ้ากรมเสมียนตรา (จก.สม.), ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณกลาโหม (ผอ.สงป.กท.), เจ้ากรมพระธรรมนูญ (จก.ธน.) และ เจ้ากรมการเงินกลาโหม (จก.กก.กท.) เป็นกรรมการ มีผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนกลาโหม (ผอ.สนผ.กท.) เป็นกรรมการและเลขานุการ เจ้ากรมกิจการพลเรือนทหาร (จก.กร.ทหาร) และผู้อำนวยการสำนักงานกิจการพลเรือน สำนักนโยบายและแผนกลาโหม (ผอ.สกร.สนผ.กท.) เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ ซึ่งมีโครงสร้าง ดังนี้ (กระทรวงกลาโหม, คำสั่ง, ๒๕๕๘ : ๑)

แผนภาพที่ ๒ - ๔ : แผนผังโครงสร้างการจัด ศบภ.กท.

ที่มา : แผนบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ๒๕๕๘, ๒๕๕๘ : ๗๓

๒. หน้าที่ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม (ศบภ.กท.)

๒.๑ กำหนดนโยบายและแนวทางของ กท. เกี่ยวกับการป้องกัน แก้ไข บรรเทาภัยพิบัติที่เกิดจากสาธารณภัย และอุบัติเหตุ รวมทั้งแนวทางการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ

๒.๒ เป็นศูนย์กลางในการประสานงานกับรัฐบาล และหน่วยงานฝ่ายพลเรือน รวมทั้งภาคเอกชน และองค์กรการกุศลที่เกี่ยวข้องในการอำนวยความสะดวก ป้องกัน แก้ไข บรรเทาภัยพิบัติที่เกิดจากสาธารณภัยและอุบัติเหตุในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ กท.

๒.๓ ติดตามสถานการณ์และเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้านสาธารณสุขและอุบัติภัยที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่ออำนวยความสะดวกและประสานงานให้ส่วนราชการใน กท. ให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติได้ทันต่อสถานการณ์ รวมถึงการอำนวยความสะดวกและประสานการประชาสัมพันธ์ โดยใช้เครื่องมือและยุทธวิธีของส่วนราชการใน กท.

๒.๔ ให้เชิญผู้แทนส่วนราชการหรือผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้คำแนะนำ คำปรึกษา หรือร่วมปฏิบัติงาน และขอรับข้อมูลในเรื่องที่เกี่ยวข้องตามความเหมาะสมและจำเป็น โดยให้หน่วยต่าง ๆ ปฏิบัติดังนี้

๒.๔.๑ ให้ สป. และ ทท. จัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัยทุกระดับหน่วยให้สอดคล้องกับการจัดและการดำเนินงานของ ศบภ.กท. และเป็นหน่วยรับผิดชอบการดำเนินงานเกี่ยวกับการป้องกัน แก้ไข บรรเทาภัยพิบัติ และช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติของ กท.

๒.๔.๒ ให้ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยทุกระดับหน่วย จัดทำแผนการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกัน แก้ไข และบรรเทาภัยพิบัติ ที่เกิดจากสาธารณสุขและอุบัติภัย โดยการประสานงานกับฝ่ายพลเรือนในพื้นที่ รวมทั้ง แผนการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติของหน่วย พร้อมทั้งพิจารณา ทบทวนหรือปรับปรุงแผนดังกล่าว ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับนโยบายและแนวทางการป้องกัน แก้ไขและบรรเทาภัยพิบัติของ กท. และให้ติดตามสถานการณ์ด้านสาธารณสุขและอุบัติภัย พร้อมทั้งรายงานเหตุการณ์ด้านสาธารณสุขและอุบัติภัย รวมถึงผลการปฏิบัติงานของหน่วยในการป้องกัน แก้ไข และบรรเทาภัยพิบัติให้ ศบภ.กท. ทราบอย่างต่อเนื่อง โดยหากมีกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วนให้รายงานให้ทราบในโอกาสแรก

๒.๔.๓ ให้ นขต.กท. และเหล่าทัพ สนับสนุนกำลังพลและข้อมูล รวมทั้งเครื่องมือและยุทธวิธีที่จำเป็น เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของฝ่ายเลขานุการ ศบภ.กท. เมื่อได้รับการร้องขอ

๒.๔.๔ การปฏิบัติเกี่ยวกับการเบิกจ่ายงบประมาณและเงินอุดหนุนราชการ ให้ปฏิบัติตามระเบียบและคำสั่งที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ สป. ได้มีคำสั่งจัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัย สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม (ศบภ.สป.) เพื่อให้สอดคล้องกับคำสั่งกระทรวงกลาโหมในการจัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม โดย ศบภ.สป. มีหน้าที่รับผิดชอบในด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่เกิดจากสาธารณสุขและอุบัติภัย รวมทั้งการช่วยเหลือผู้ประสบภัยของ สป. เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ ตามแผนบรรเทาสาธารณภัย กท.๒๕๕๘ (สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม, คำสั่ง, ๒๕๕๘ : ๑)

๓. แนวความคิดในการสนับสนุนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

ตามนโยบายของกระทรวงกลาโหมในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย มีดังนี้

๓.๑ การสนับสนุนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจะต้องดำเนินการในลักษณะเชิงรุก ด้วยการส่งเสริมการลดความเสี่ยงจากสาธารณสุขตั้งแต่ระดับชุมชนจนถึงระดับชาติ ตามศักยภาพขีดความสามารถ และคุณลักษณะของแต่ละหน่วย เพื่อลดความสูญเสียและผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน รวมทั้งเพื่อให้ชุมชนสามารถปรับตัวต่อผลกระทบจากสาธารณสุขได้อย่างยั่งยืน

๓.๒ การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจำเป็นต้องสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยมุ่งเน้น การบูรณาการทรัพยากรที่จำเป็นต่าง ๆ ทั้งในเรื่องบุคลากร เครื่องมือ และอุปกรณ์ ให้สามารถนำมาใช้ในการจัดการในภาวะฉุกเฉินได้อย่างทันต่อสถานการณ์และมีประสิทธิภาพ

๓.๓ การจัดการในภาวะฉุกเฉินในพื้นที่ประสบสาธารณภัยจะต้องเป็นเอกภาพ โดยมีผู้บัญชาการเหตุการณ์เพียงคนเดียว ภายใต้ระบบการบัญชาการเหตุการณ์ที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยเป็นไปได้อย่างทันเวลาและลดการสูญเสียชีวิตได้มากที่สุด รวมทั้งให้ประสานงาน และวางแผนร่วมกับกองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ในแต่ละระดับตั้งแต่ภาวะปกติ

๓.๔ นขต.ศบภ.กท. และ ศบภ.เหล่าทัพ ต้องจัดให้มีระบบการติดต่อสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพ ตั้งแต่ภาวะปกติ และต้องดำเนินการประเมินความเสี่ยงจากสาธารณภัยของที่ตั้ง หน่วยทหาร รวมทั้งจัดเตรียมกำลังพล และยุทโธปกรณ์ให้มีความพร้อมรับมือกับสถานการณ์ภัยพิบัติต่าง ๆ และเข้าร่วมการฝึกกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความพร้อมและสร้างความเข้าใจ ในบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วย

๓.๕ หน่วยขึ้นตรง ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม (นขต.ศบภ.กท.) และ ศบภ.เหล่าทัพ ต้องจัดการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินและให้ความช่วยเหลือประชาชนโดยเร็วที่สุด เพื่อลดผลกระทบที่เกิดขึ้นให้มีความเสียหายน้อยที่สุด ทั้งต่อกำลังพลและทรัพย์สินของทางราชการ รวมถึงชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนด้วย

๓.๖ การสนับสนุนในห้วงการฟื้นฟู ให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล โดยมุ่งเน้น การซ่อมสร้าง และฟื้นฟูสภาพให้กลับคืนสู่สภาพเดิมโดยเร็วหรือทำให้ดีกว่าและปลอดภัยกว่าเดิม

๓.๗ การเสริมสร้างความร่วมมือกับมิตรประเทศและองค์การระหว่างประเทศ ในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย ต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับแผนการป้องกันและบรรเทา สาธารณภัยแห่งชาติ เพื่อพัฒนาให้การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยของ กท. และประเทศ มีมาตรฐานสากลทั้งในด้านการจัดการ ด้านบุคลากร และด้านเครื่องมือ

สรุป แผนบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ๒๕๕๘ ได้จัดทำเพื่อรองรับนโยบาย รมว.กท. พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๕๑ มาตรา ๘ (๓) และ มาตรา ๘ (๕) และแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘ โดยจัดตั้ง ศบภ.กท. ให้เป็นหน่วยงานหลัก เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานงานกับรัฐบาลและหน่วยงานฝ่ายพลเรือน รวมทั้งภาคเอกชนและองค์กรการกุศลที่เกี่ยวข้อง ในการอำนวยความสะดวกป้องกัน แก้ไข บรรเทาภัยพิบัติ ที่เกิดจากสาธารณภัยและอุบัติเหตุ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ กท. การประสานงานต่าง ๆ จำเป็นต้องสร้าง การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยมุ่งเน้นการบูรณาการทรัพยากรที่จำเป็นทั้งในเรื่องบุคลากร เครื่องมือ และอุปกรณ์ให้สามารถนำมาใช้ในการจัดการในภาวะฉุกเฉินได้อย่างทันต่อสถานการณ์และมีประสิทธิภาพ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่าย

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี อันเป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองโลก มีผลทำให้ประเทศต่าง ๆ ในโลกต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และมีความเชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้น

พรมแดนธรรมชาติที่เคยเป็นอุปสรรคในการติดต่อไปมาหาสู่ ดูเสมือนเลื่อนหายไปจนกลายเป็นโลกไร้พรมแดน อย่างไรก็ตาม การพึ่งพาอาศัยและการเชื่อมโยงระหว่างกันจำเป็นต้องมีเครือข่ายร่วมกันในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อความได้เปรียบเชิงแข่งขันและเป็นพลังสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

๑. ความหมายของเครือข่าย (Network)

“เครือข่าย” มีความหมายแตกต่างกันไปตามมุมมองของแต่ละบุคคล ดังนี้

เครือข่าย หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล องค์กร หน่วยงานหรือสถาบันใด ๆ ได้ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากัน ภายใต้วัตถุประสงค์หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, ๒๕๕๕ : ๑๙๖)

เครือข่าย หมายถึง การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกซึ่งอาจจะเป็นบุคคลกับบุคคล กลุ่มกับกลุ่ม องค์กรกับองค์กร สถาบันกับสถาบัน ชุมชนกับชุมชน ประเทศกับประเทศ ก็ได้ โดยมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเพื่อดำเนินกิจกรรมให้บรรลุความสำเร็จร่วมกันบนพื้นฐานของความสัมพันธ์และผลประโยชน์ที่เท่าเทียมกัน การดำเนินกิจกรรมอาจจะร่วมกันเป็นครั้งคราวตามความจำเป็นหรืออย่างต่อเนื่อง โดยสมาชิกยังคงมีอิสระในการดำเนินงานหรืออาจจะรวมกันโดยมีคณะกรรมการร่วมกันดำเนินงานก็ได้ (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๒ : ๑๙)

เครือข่าย คือ การรวมตัวกันของบุคคลเพื่อการเชื่อมโยงติดต่อกัน มีความสนใจในสิ่งเดียวกัน มีประสบการณ์ร่วมกันติดต่อกันเพื่อให้สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ (Segerman-peck, 1991: 35 อ้างถึงใน ศรีบุญ เจริญศิริ, ๒๕๕๖ : ๒๔)

เครือข่าย หมายถึง กลุ่มของคนหรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกันหรือทำกิจกรรมร่วมกัน ในลักษณะที่บุคคลหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระในการดำเนินกิจกรรมของตน ในความหมายนี้สาระสำคัญ คือ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายต้องเป็นไปโดยสมัครใจ กิจกรรมที่ทำในเครือข่ายต้องมีลักษณะเท่าเทียมกันหรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และการเป็นสมาชิกของเครือข่ายไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระหรือความเป็นตัวของตัวเองของคนหรือองค์กรนั้น ๆ (Paul Starkey, 1997 : 14 อ้างถึงใน พระดาวเหนือ บุตรสีทา, ๒๕๕๗ : ๑๔)

เครือข่าย หมายถึง กลุ่ม หรือ องค์กร หรือ หน่วยงาน หรือบุคคลที่ทำงานในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน หรืองานอย่างเดียวกัน ประเภทเดียวกัน โดยมีเป้าหมายเดียวกัน มีความต้องการร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมที่เป็นประเด็นปัญหาพร้อม หรือเป็นขีดจำกัดของกลุ่ม/องค์กร/หน่วยงาน/บุคคล โดยเข้าร่วมมือกันเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างพลังและความแข็งแกร่งในการผลักดันให้เกิดผลในการแก้ปัญหาพร้อมกันในอนาคต (ศักดิ์นิพนธ์ สว่างวงศ์, ๒๕๕๗ : ๑๕)

โดยสรุป เครือข่าย หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ประสานเชื่อมโยงติดต่อกัน ดำเนินกิจกรรมด้วยกัน โดยมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายให้บรรลุผลสำเร็จร่วมกัน การดำเนินกิจกรรมอาจจะรวมกันเป็นครั้งคราวตามความจำเป็นหรืออย่างต่อเนื่อง บนพื้นฐานของความสัมพันธ์และผลประโยชน์ที่เท่าเทียมกัน โดยสมาชิกมีความเป็นอิสระต่อกัน

๒. องค์ประกอบของเครือข่าย

องค์ประกอบของเครือข่ายประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบ ดังนี้

๒.๑ การรับรู้มุมมองที่เหมือนกัน (Common Perception) สมาชิกของเครือข่ายต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้เหมือนกัน ถึงเหตุผลในการเข้ามารวมกันเป็นเครือข่าย เช่น

มีความเข้าใจในตัวปัญหาและมีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ประสบกับปัญหาอย่างเดียวกัน หรือต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาหรือลดความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น

๒.๒ การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common Vision) หมายถึง การที่สมาชิกมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตที่เป็นภาพเดียวกัน มีการรับรู้และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน และมีเป้าหมายที่จะเดินทางไปด้วยกัน ซึ่งจะทำให้กระบวนการขับเคลื่อนเกิดพลัง มีความเป็นเอกภาพ และช่วยผ่อนคลายความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

๒.๓ มีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกัน (Mutual Interests/Benefits) การเข้าร่วมในเครือข่ายสามารถตอบสนองต่อความต้องการของเขาหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน ก็จะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วมในเครือข่ายมากขึ้น ดังนั้น การดำเนินงานของเครือข่ายจำเป็นต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่พวกเขาจะได้รับจากการเข้าร่วม ลักษณะของผลประโยชน์ที่สมาชิกแต่ละคนจะได้รับอาจแตกต่างกันแต่ควรต้องให้ทุกคน และต้องเพียงพอที่จะเป็นแรงจูงใจให้เขาเข้ามามีส่วนร่วมในทางปฏิบัติได้จริง

๒.๔ การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย (Stakeholders Participation) เป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างเข้มแข็ง ดังนั้น สถานะของสมาชิกในเครือข่ายควรมีความเท่าเทียมกัน ทุกคนอยู่ในฐานะ “หุ้นส่วน (Partner)” ของเครือข่าย เป็นความสัมพันธ์ในแนวนอน (Horizontal Relationship) คือ ความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนมากกว่าความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (Vertical Relationship) ในลักษณะเจ้านายลูกน้อง

๒.๕ มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary Relationship) องค์กรประกอบที่จะทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง คือ การที่สมาชิกของเครือข่ายต่างก็สร้างความเข้มแข็งให้กันและกัน โดยนำจุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วทำให้ได้ผลลัพธ์เพิ่มขึ้นในลักษณะพลังทวีคูณ ($๑ + ๑ > ๒$) มากกว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อต่างคนต่างอยู่

๒.๖ การเกี่ยวพันพึ่งพากัน (Interdependence) เป็นองค์ประกอบที่ทำให้เครือข่ายดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน การที่สมาชิกเครือข่ายตกอยู่ในสถานะจำกัดทั้งด้านทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลังคน ฯลฯ ไม่สามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างสมบูรณ์ได้ด้วยตนเอง โดยปราศจากเครือข่าย จำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย การดำรงอยู่ของหุ้นส่วนแต่ละคน จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงอยู่ของเครือข่าย การเกี่ยวพันพึ่งพากันในลักษณะนี้จะส่งผลให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติ

๒.๗ มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) สมาชิกในเครือข่ายต้องทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยที่ผลของการปฏิสัมพันธ์นี้ต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามมา ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกควรเป็นการแลกเปลี่ยนกัน (Reciprocal Exchange) มากกว่าที่จะเป็นผู้ให้หรือเป็นผู้รับฝ่ายเดียว (Unilateral Exchange) ยิ่งสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันมากเท่าใดก็จะเกิดความผูกพันระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้น ทำให้การเชื่อมโยงแน่นแฟ้น มีการเรียนรู้ระหว่างกัน และสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายมากขึ้น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, ๒๕๔๓ : ๓๖ - ๔๓ อ้างถึงใน ธัญญลักษณ์ อุ๋นใจ, ๒๕๖๐ : ๙ - ๑๐)

๓. ประเภทของเครือข่าย

การแบ่งประเภทเครือข่ายตามวัตถุประสงค์ของการทำงานและผลลัพธ์ที่ได้จากการจำแนก ซึ่งพอสรุปได้ ดังนี้

- ๓.๑ ขนาดของกลุ่ม เช่น เครือข่ายรวม เครือข่ายย่อย
- ๓.๒ พื้นที่ เช่น เครือข่ายระดับตำบล เครือข่ายระหว่างจังหวัดในภูมิภาค
- ๓.๓ ประเด็นที่สนใจร่วม เช่น เครือข่ายด้านการศึกษา เครือข่ายการเรียนรู้
ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ๓.๔ วิชาชีพของสมาชิกกลุ่ม เช่น เครือข่ายนักการเมือง เครือข่ายนักวิชาการ
- ๓.๕ บทบาทของกลุ่ม เช่น เครือข่ายการศึกษาวิจัย เครือข่ายการปฏิรูปการศึกษา
- ๓.๖ ลักษณะภาคีที่ร่วมในเครือข่าย เช่น เครือข่ายแนวนอน เครือข่ายแนวตั้ง
- ๓.๗ ระดับความผูกพัน (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, ๒๕๕๕ : ๑๙๗ - ๑๙๘)

๔. การสร้างเครือข่าย

การสร้างเครือข่าย เปรียบเสมือนการเดินทางที่มีเพื่อนร่วมงานมากมาย พร้อมทั้งจะช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยนความรู้ สัมผัสความดีความงาม และความเหนียวแน่นของกันและกัน (ดวงสมร บุญผดุง, ๒๕๖๐ : ๒๔) นอกจากนี้การสร้างเครือข่าย นับว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญในปัจจุบัน เนื่องด้วยเครือข่ายเป็นการจัดระบบให้กลุ่มบุคคล หรือองค์กรที่เป็นสมาชิกดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เพื่อนำไปสู่จุดหมายที่เห็นพ้องต้องกัน เป็นลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำจุดดีของแต่ละฝ่ายมาเรียนรู้และสนับสนุนกันและกัน อีกทั้งเป็นการผนึกกำลังในการทำงาน ทำให้กิจกรรมที่ดำเนินการเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ (ธงชัย ธนสถิต, ๒๕๖๐ : ๑๓) สำหรับขั้นตอนในการสร้างเครือข่ายมี ๕ ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ ๑ การตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย (Realization) เป็นขั้นตอนที่ผู้ปฏิบัติงานหรือฝ่ายจัดการตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย เพื่อที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายรวมทั้งพิจารณาองค์กรต่าง ๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมเข้าเป็นเครือข่ายในการทำงาน

ขั้นตอนที่ ๒ การติดต่อกับองค์กรที่จะเป็นสมาชิกหรือภาคีเครือข่าย (Courtship) การติดต่อสัมพันธ์ เพื่อชักชวนให้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการทำงาน โดยการรวมเป็นเครือข่ายจะเกิดขึ้นเมื่อองค์กรมีความต้องการเหมือนกัน และต้องการกระทำกิจกรรมตอบสนองความต้องการเหมือนกัน ดังนั้นจะต้องสร้างความคุ้นเคยและการยอมรับรวมทั้งความไว้วางใจระหว่างกัน เป็นขั้นตอนของการปลูกจิตสำนึก โดยการให้ข้อมูล แลกเปลี่ยนข้อมูล และหว่านล้อมให้อยากแก้ปัญหาด้วยกัน

ขั้นตอนที่ ๓ การสร้างพันธกรณีร่วมกัน (Commitment) เป็นขั้นตอนของการสร้างความผูกพันร่วมกัน ซึ่งหมายถึงการตกลงในความสัมพันธ์ต่อกัน ในขั้นตอนนี้องค์กรเข้าสู่การตกลงที่จะทำงานร่วมกัน เพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหา กลุ่มองค์กรจะต้องมีความรู้เพียงพอที่จะทำกิจกรรมได้ ดังนั้นจึงต้องเสริมความรู้ที่จำเป็น ซึ่งอาจจะทำได้โดยแลกเปลี่ยนความรู้ภายในกลุ่มหรือแลกเปลี่ยนกับองค์กรนอกกลุ่ม เช่น ศึกษาดูงาน เชิญวิทยากรมาถ่ายทอดเพิ่มพูนความรู้ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ ๔ การพัฒนาความสัมพันธ์ (Building) เป็นขั้นตอนการสร้างเครือข่ายที่ปรากฏผลงานเป็นรูปธรรม โดยใช้ทรัพยากรร่วมกัน มีการตกลงกันในเรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม ซึ่งเริ่มต้นด้วยการกำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ข้อตกลงในการทำงาน บทบาทของสมาชิก รวมทั้งสิทธิและหน้าที่ของหัวหน้ากลุ่ม เป็นต้น

ขั้นตอนที่ ๕ การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้ร่วมกันนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานของฝ่ายปฏิบัติการแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความสัมพันธ์ด้วยความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น อาจนำไปสู่การขยายตัว ซึ่งอาจปรากฏในรูปของการขยายกิจกรรมหรือการขยายกลุ่มตามพื้นที่ หรือตามลักษณะกิจกรรม (นฤมล นิราทร, ๒๕๔๓ : ๓๖ อ้างถึงใน ศักดิ์นิพนธ์ สว่างวงศ์, ๒๕๕๗ : ๑๙ - ๒๐)

๕. การรักษาเครือข่าย

ตราบไต่ที่ภารกิจเครือข่ายยังไม่สำเร็จย่อมมีความจำเป็นที่จะรักษาเครือข่ายไว้ให้เครือข่ายสามารถดำเนินการต่อไปได้ หลักการรักษาความสำเร็จของเครือข่าย มีดังนี้

๕.๑ การจัดกิจกรรมร่วมที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

ความยั่งยืนของเครือข่ายจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อ ได้มีการจัดกิจกรรมที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นแบบแผน (Pattern) ที่สมาชิกของเครือข่ายยอมรับโดยทั่วกัน ด้วยเหตุนี้ การรักษาเครือข่ายไว้ ต้องมีการกำหนดโครงสร้างและตารางกิจกรรมให้ชัดเจน ทั้งในแง่ของเวลา ความถี่ และต้องเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจเพียงพอที่จะดึงดูดสมาชิกให้เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว และอยู่ในทิศทางที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายของเครือข่าย อาจจัดในรูปแบบที่เป็นทางการ หรือไม่เป็นทางการก็ได้

๕.๒ การรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกเครือข่าย

สัมพันธภาพที่ดีเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในการรักษาเครือข่ายให้ยั่งยืนต่อไป ความสัมพันธ์ที่ดีเป็นเสมือนน้ำมันที่คอยหล่อลื่นการทำงานร่วมกันให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น ดังนั้น ควรมีการจัดกิจกรรมที่มีจุดประสงค์เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกโดยเฉพาะ และควรจัดอย่างสม่ำเสมอ ไม่ใช่จัดในช่วงที่มีปัญหาเกิดขึ้นเท่านั้น

๕.๓ การกำหนดกลไกสร้างระบบใจ

สมาชิกจะเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายตราบเท่าที่ยังมีสิ่งจูงใจเพียงพอที่จะดึงดูดให้เข้าไปมีส่วนร่วม ดังนั้น จึงจำเป็นต้องกำหนดกลไกบางประการที่จะช่วยจูงใจให้สมาชิกเกิดความสนใจอยากเข้ามีส่วนร่วม ซึ่งตามทฤษฎีแรงจูงใจแล้ว ปัจจัยต่างก็มีสิ่งจูงใจที่ต่างกัน ดังนั้น ควรทำการวิเคราะห์เพื่อบ่งชี้ถึงแรงจูงใจที่แตกต่างหลากหลายในแต่ละบุคคล แล้วทำการจัดกลุ่มของสิ่งจูงใจที่ใกล้เคียงกัน ออกเป็นกลุ่ม ๆ อาทิ ค่าตอบแทน เกียรติยศชื่อเสียง การยอมรับ ฯลฯ อันจะนำไปสู่มาตรการในการสร้างแรงจูงใจสำหรับบุคคลในแต่ละกลุ่มอย่างเฉพาะเจาะจง

๕.๔ การจัดหาทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ

หลายเครือข่ายต้องหยุดดำเนินการไป เนื่องจากขาดแคลนทรัพยากรสนับสนุน การดำเนินงานที่เพียงพอทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และบุคลากร ที่สำคัญคือเงินทุน ในการดำเนินงาน เมื่อขาดเงินทุนเพียงพอที่จะจุนเจือ เครือข่ายอาจต้องปิดตัวลงในที่สุด หากได้รับการสนับสนุนจะต้องมีระบบตรวจสอบการใช้จ่ายอย่างรัดกุม และมีการรายงานผลเป็นระยะ

๕.๕ การให้ความช่วยเหลือและช่วยแก้ไขปัญหา

เครือข่ายอาจเกิดปัญหาระหว่างการดำเนินงานได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครือข่ายที่เพิ่งเริ่มดำเนินการใหม่ ๆ การมีที่ปรึกษาที่ดีคอยให้คำแนะนำและคอยช่วยเหลือจะช่วยให้เครือข่ายสามารถดำเนินการต่อไปได้ และช่วยทำให้เครือข่ายเกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น

๕.๖ การสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง

องค์กรหรือเครือข่ายที่เคยประสบความสำเร็จกลับต้องประสบกับความล้มเหลวอย่างรุนแรงเมื่อเวลาผ่านไปเพราะไม่ได้ “สร้างคน” ขึ้นมารับไม้ผลัดต่อจากคนรุ่นก่อนเพื่อสานต่อ

ภารกิจของเครือข่าย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง เครือข่ายต้องคัดเลือกคนที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ทั้งด้านความรู้ความสามารถ การมีประสบการณ์ร่วมกับเครือข่าย และที่สำคัญคือ เป็นที่ยอมรับนับถือและสามารถเป็นศูนย์รวมใจของคนในเครือข่ายได้ ดำเนินการให้คนเหล่านี้ เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเพิ่มประสบการณ์ในการทำหน้าที่เป็นสมาชิกแกนหลัก เพื่อสืบสานหน้าที่ต่อไป เมื่อสมาชิกแกนหลักต้องหมดวาระไป (การสร้างเครือข่าย, ออนไลน์, ๒๕๖๓)

๖. การบริหารจัดการเครือข่าย

หลักในการทำงานเครือข่ายมีดังนี้ (de la Sierra, 1995 และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, ๒๕๔๑)

๖.๑ สร้างความผูกพันและรับผิดชอบต่อการสร้างเครือข่าย ผู้ปฏิบัติงาน “เอาด้วย” มีความพร้อมที่จะทำงานร่วมกัน

๖.๒ การสร้างเครือข่ายต้องใช้เวลา ผู้บริหารต้องให้เวลากับการสร้างเครือข่าย และสร้างความสัมพันธ์ต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ

๖.๓ มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ข้อนี้เป็นสำคัญยิ่งหากไม่ไว้วางใจในองค์กรหรือบุคคลที่จะเข้าไปสร้างเครือข่ายด้วย เลิกคิดเรื่องการสร้างเครือข่ายได้

๖.๔ ยึดหลักเสมอภาคในการทำงาน และมีความโปร่งใส

๖.๕ ยึดอัตราและประโยชน์ของตัวองค์กรให้น้อย มองให้ชัดถึงเป้าหมายของเครือข่าย

๖.๖ ผลประโยชน์ร่วมกันเป็นสิ่งจำเป็น สมาชิกอาจต้องยอมเสียสละบางอย่าง เพื่อเครือข่ายประสบความสำเร็จ

๖.๗ การลงนามในสัญญาหรือข้อตกลง ต้องทำอย่างรอบคอบและมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

๖.๘ ต้องมีความยืดหยุ่นพอสมควร เพราะสถานการณ์อาจมีการเปลี่ยนแปลง และต้องเข้าใจในข้อจำกัดของแต่ละฝ่าย

๖.๙ ต้องมีความคาดหวังที่ตรงกันและมีความสุขในการทำงานเครือข่าย

๖.๑๐ ตระหนักในความแตกต่างทางวัฒนธรรมและพื้นที่

๖.๑๑ ตระหนักในความเป็นอิสระขององค์กรที่ร่วมเป็นเครือข่าย

๖.๑๒ รับผิดชอบในความสำเร็จหรือล้มเหลวร่วมกัน

๗. การพัฒนาเครือข่ายสู่ความยั่งยืน

เครือข่ายที่เติบโตและยั่งยืนจะมี “วัฒนธรรมเครือข่าย” ซึ่งจัดความสัมพันธ์แนวราบ เคารพให้เกียรติกัน ไม่ใช่จัดองค์กรแบบเจ้านาย หัวหน้าลูกน้อง แต่ “เป็นพี่เป็นน้อง” สัมพันธ์กันด้วยใจ ด้วยจิตวิญญาณ ไม่ใช่ด้วยผลประโยชน์ มีการพบปะไปมาหาสู่สื่อสารกันเป็นประจำ มีเป้าหมายชัดเจน ร่วมกัน ทุกฝ่ายมีแผนงานและกิจกรรมร่วมกัน มีกลุ่มแกนนำทำหน้าที่นำ และประสานด้วยความมุ่งมั่น มีการร่วมมือ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ใช่แข่งขันกัน (เครือข่าย : การบริหารจัดการ, ออนไลน์, ๒๕๖๓)

อย่างไรก็ดีสิ่งที่จะช่วยทำให้เครือข่ายมีการพัฒนาสู่ความยั่งยืนสามารถทำได้ ดังนี้

๗.๑ สมาชิกที่เข้าร่วมต้องเข้าใจเป้าหมายในการรวมตัวกันว่าจะก่อให้เกิดความสำเร็จในภาพรวม

๗.๒ สร้างการยอมรับในความแตกต่างระหว่างสมาชิก ยอมรับในรูปแบบและวัฒนธรรมองค์กรของสมาชิก

- ๗.๓ มีกิจกรรมสม่ำเสมอและมากพอที่จะทำให้สมาชิกได้ทำงานร่วมกัน
- ๗.๔ จัดให้มีและกระตุ้นให้มีการสื่อสารระหว่างกันอย่างทั่วถึง และสม่ำเสมอ
- ๗.๕ สนับสนุนสมาชิกทุกกลุ่ม และทุกด้านที่ต้องการความช่วยเหลือ เน้นการช่วยเหลือกลุ่มสมาชิกที่ยังอ่อนแอให้สามารถช่วยตนเองได้
- ๗.๖ สร้างความสัมพันธ์ของบุคลากรในเครือข่าย
- ๗.๗ สนับสนุนให้สมาชิกได้พัฒนางานอย่างเต็มกำลังตามศักยภาพและความชำนาญที่มีอยู่ โดยร่วมกันตั้งเป้าหมายในการพัฒนางานให้กับสมาชิกแต่ละกลุ่ม ส่งผลให้สมาชิกแต่ละกลุ่มมีความสามารถพิเศษเฉพาะด้าน เป็นพื้นฐานในการสร้างความหลากหลายและเข้มแข็งให้กับเครือข่าย
- ๗.๘ สร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น ระหว่างบุคลากรทุกระดับของสมาชิกในเครือข่าย ในลักษณะความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน
- ๗.๙ จัดกิจกรรมให้สมาชิกใหม่ของเครือข่าย เพื่อเชื่อมต่อกับคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ ในการสืบทอดความเป็นเครือข่ายต่อไป
- ๗.๑๐ จัดให้มีเวทีระหว่างคนทำงานเพื่อพัฒนาหรือแก้ปัญหาในการทำงานด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน
- ๗.๑๑ จัดให้มีช่องทางการทำงานร่วมกัน การสื่อสารที่ง่ายต่อการเข้าถึงที่ทันสมัย และเป็นปัจจุบัน เช่น สร้างระบบการส่งต่องาน และสร้างเว็บไซต์เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายเข้าด้วยกัน (การสร้างเครือข่าย, ออนไลน์, ๒๕๖๓)

สรุป การพึ่งพาอาศัยและการเชื่อมโยงระหว่างกันจำเป็นต้องมีเครือข่ายร่วมกันในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือขององค์กรเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพงาน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือซึ่งกันและกัน ระหว่างหน่วยงานหรือบุคคล ที่ทำงานในลักษณะคล้ายคลึงกัน มีเป้าหมายเดียวกัน ดำเนินกิจกรรมที่เป็นประเด็นปัญหา ร่วมกัน อันจะนำไปสู่การสร้างความแข็งแกร่งในการผลักดันให้เกิดผลในการแก้ปัญหาร่วมกัน ซึ่งการสนับสนุนทรัพยากรทางทหารในการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม จำเป็นที่จะต้องมีการสร้างเครือข่ายในการประสานงานกับรัฐบาล หน่วยงานฝ่ายพลเรือน รวมทั้งภาคเอกชน และองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้อง ในการอำนวยความสะดวก ป้องกัน แก้ไข บรรเทาภัยพิบัติ ที่เกิดจากสาธารณภัย และอุบัติภัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงกลาโหม ตามหน้าที่ของ ศบภ.กท. สิ่งสำคัญคือ ความท้าทายที่หน่วยงานจะต้องคำนึงถึงเมื่อมีการสร้างเครือข่ายแล้ว ต้องมีการบริหารจัดการ การบำรุงรักษา และการพัฒนาเครือข่ายอย่างต่อเนื่องสู่ความยั่งยืนต่อไป

การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม

การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน (Brass, 1995 : 39 - 79 อ้างถึงใน มานา ปัจฉิมนันท์, ๒๕๖๐ : ๘ - ๑๓) ได้แก่ การวัดเส้นเชื่อมโยง (Ties) การวัดผลสำหรับสมาชิกเครือข่าย (Actors) การวัดผลสำหรับเครือข่าย (Networks)

๑. การวัดเส้นเชื่อมโยง (Ties) เส้นเชื่อมโยง หมายถึง การเชื่อมต่อระหว่างผู้คน เส้นเชื่อมโยงในการวิเคราะห์เครือข่าย หมายถึง ความสัมพันธ์ทางการสื่อสารระหว่างคน ๒ คน การวัดเส้นเชื่อมโยงมี ๗ ด้าน ได้แก่ เส้นเชื่อมโยงทางอ้อม (Indirect Links) ความถี่ (Frequency)

เสถียรภาพ (Stability) การทับซ้อน (Multiplexity) ความเหนียวแน่น (Strength) ทิศทาง (Direction) และความสมมาตร (Symmetry)

๑.๑ เส้นเชื่อมโยงทางอ้อม (Indirect Links) เกิดขึ้นเมื่อ A ไม่สื่อสารกับ D ทางตรง แต่สื่อสารผ่าน B และ C หรือการที่ A สื่อสารไปยัง B และ C จากนั้น B และ C สื่อสารต่อไปยังสมาชิกอื่นในกลุ่ม

๑.๒ ความถี่ (Frequency) หมายถึง ความถี่ของการสื่อสารระหว่างสมาชิกในเครือข่าย ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้เชิงปริมาณของการสื่อสารที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในองค์กร พนักงานจะสื่อสารถึงบางคนหลายครั้งต่อวัน แต่บางคนจะสื่อสารด้วยเป็นครั้งคราวเท่านั้น

๑.๓ เสถียรภาพ (Stability) เมื่อนักวิจัยศึกษาเสถียรภาพของเครือข่ายทางการสื่อสาร เขาจะมีความสนใจระยะเวลาที่มีความสัมพันธ์นั้นเกิดขึ้น บางความสัมพันธ์หรือเส้นเชื่อมโยงอาจเกิดขึ้นมานานหลายทศวรรษและคงอยู่ถาวร ในขณะที่บางความสัมพันธ์หรือบางเส้นเชื่อมโยงอาจเกิดขึ้นเพียงชั่วคราวแค่ไม่กี่ชั่วโมงแล้วหายไป ตัวอย่างเช่น อาจมีเพื่อนร่วมงานบางคนที่เราพบเจอเพียงไม่กี่นาทีในห้องประชุม เราได้สร้างการเชื่อมโยงกับบุคคลนั้นในที่ประชุมเพียงแค่ชั่วคราว เส้นเชื่อมโยงนั้นจึงเป็นเส้นที่ไม่มีเสถียรภาพ

๑.๔ การทับซ้อน (Multiplexity) หมายถึง จำนวนของเส้นเชื่อมโยงจากคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง ซึ่งอาจมีหลายเส้นทับซ้อนกันอยู่ ซึ่งเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน ทั้งภายในองค์กรและสภาพแวดล้อมภายใน เช่น พนักงานคนหนึ่งอาจมีเพื่อนร่วมงานที่ชอบไปวัดเดียวกัน และมีลูกไปโรงเรียนเดียวกัน ในกรณีนี้จะมีการเชื่อมโยงผ่านทางความสัมพันธ์หลายแบบทับซ้อนกัน

๑.๕ ความเหนียวแน่น (Strength) ความแข็งแรงของการเชื่อมโยง หมายถึง จำนวนของเวลา ความเข้มข้นของอารมณ์ในการเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน (ความถี่หรือการทับซ้อน มักจะใช้เป็นตัวชี้วัดความแข็งแรงของเส้นเชื่อมโยง) เส้นเชื่อมโยงบางเส้นที่อยู่ในเครือข่ายการสื่อสารแข็งแรงกว่าเส้นเชื่อมโยงอื่น ๆ เช่น กรณีที่เพื่อนร่วมงานสนิทกันไปเดินซื้อของห้างสรรพสินค้า หรือไปดูภาพยนตร์ด้วยกัน หรือไปเที่ยวต่างจังหวัดด้วยกัน จะเห็นได้ว่าหากคู่เพื่อนร่วมงานที่มีเส้นทับซ้อนกัน เส้นเชื่อมโยงนั้นจะแข็งแรงกว่าเพื่อนร่วมงานที่ไม่ได้พบเจอนอกเวลางาน

๑.๖ ทิศทาง (Direction) แนวคิดเรื่องทิศทางมีความใกล้เคียงกับเรื่องการสื่อสารแนวตั้ง (Vertical Communication) นั่นคือการพิจารณาว่าการสื่อสารนั้นเป็นทางเดียวหรือไม่ เช่น ผู้บริหารอาจได้รับอนุญาตให้สื่อสารกับลูกน้อง และลูกน้องไม่ได้รับอนุญาตให้สื่อสารกับผู้บริหาร

๑.๗ ความสมมาตร (Symmetry) ตรงกันข้ามกับเรื่องทิศทาง คือ การตรวจสอบว่าการสื่อสารนั้นเป็นลักษณะเปิด และข้อความสามารถไหลไปกลับสองทางได้ ดังนั้น ความสมมาตรจึงเป็นการตรวจสอบว่าทั้งสองฝ่ายมีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมหรือไม่

๒. การวัดผลซึ่งเน้นที่ตัวบุคคลหรือสมาชิกในเครือข่าย (Actors) สมาชิก
เครือข่ายหมายถึง บุคคลหรือพนักงานที่มีความมีส่วนร่วมในเครือข่ายการสื่อสาร Brass (1995) ได้ระบุการวัด ๗ ประเภท สำหรับสมาชิกเครือข่าย ประกอบด้วย ความเข้มข้น (Degree) ความแตกต่างหลากหลาย (Range) ความใกล้ชิด (Closeness) ความเป็นตัวกลาง (Betweenness) ความเป็นศูนย์กลาง (Centrality) ศักดิ์ศรี (Prestige) และบทบาท (Roles)

๒.๑ ความเข้มข้น (Degree) ได้แก่ จำนวนของเส้นเชื่อมโยงทางตรงไปยังสมาชิกคนอื่นในเครือข่ายสมาชิกบางคนอาจมีจำนวนเส้นเชื่อมโยงมาก บางคนมีน้อย โดยปกติแล้ว นักวิจัยจะตรวจสอบ

จำนวนของเส้นเชื่อมโยงที่มีความเข้มข้นภายใน (In-degree Links) ได้แก่ จำนวนเส้นเชื่อมโยงที่วิ่งเข้าสู่สมาชิกคนหนึ่ง ทำให้ทราบถึงจำนวนแหล่งข้อมูลที่สมาชิกคนนั้นมี และในทางตรงกันข้าม นักวิจัยก็จะตรวจสอบจำนวนของเส้นเชื่อมโยงที่มีความเข้มข้นภายนอก (Out-degree Links) หรือจำนวนเส้นเชื่อมโยงที่วิ่งออกจากสมาชิกคนหนึ่งสู่คนอื่น ๆ (Outgoing Links) ซึ่งทำให้ทราบข้อมูลว่า ไหลออกจากสมาชิกคนนั้นไปยังใครบ้างในเครือข่าย

๒.๒ ความแตกต่างหลากหลาย (Range) ได้แก่ ความหลากหลายของเส้นเชื่อมโยงที่สมาชิกคนหนึ่งมีภายในเครือข่ายการสื่อสารของเขา ความหลากหลายหมายถึง กลุ่มที่มีลักษณะแตกต่างกันหรือมีระดับชั้นที่ต่างกัน เช่น ในบริษัทข้ามชาติ การสร้างเส้นเชื่อมโยงไปรอบโลกมีประโยชน์มากสำหรับสมาชิกในองค์กร และการมีความหลากหลายของเส้นเชื่อมโยงในเครือข่าย ยังช่วยให้สมาชิกคนนั้นได้รับข้อมูลที่มากที่สุดเพราะหากมีเส้นเชื่อมโยงเฉพาะในกลุ่มคนที่มีความคล้ายคลึงกัน ย่อมมีความเป็นไปได้ที่ข้อมูลที่ได้จะมีความคล้ายคลึงกันไม่หลากหลาย

๒.๓ ความใกล้ชิด (Closeness) ได้แก่ ระยะห่างเฉลี่ยของเส้นเชื่อมโยงทั้งหมดภายในเครือข่ายการสื่อสารที่สมาชิกคนหนึ่งสื่อสารกับเครือข่ายทั้งหมดของเขา หรือการที่สมาชิกคนหนึ่งสามารถเข้าถึงทุกคนในเครือข่ายได้ง่ายเพียงใด โดยปกติแล้ว ความใกล้ชิดจะวัดจากระยะห่างเฉลี่ยของเส้นเชื่อมโยงทั้งทางตรงและทางอ้อมสู่สมาชิกทุกคนในเครือข่าย เส้นเชื่อมโยงทางตรงจะถูกนับเป็น ๑ ส่วนเส้นเชื่อมโยงทางอ้อมจะได้นำหนักตามสัดส่วนที่ลดลง เช่น เครือข่ายแบบ Gossip ที่ A สามารถคุยกับทุกคนได้ จะมีความใกล้ชิดสูงกว่าเครือข่ายแบบ Single-Strand ซึ่งการสื่อสารถึง D ต้องผ่าน B และ C ก่อน (เป็นเส้นเชื่อมโยงทางอ้อม)

๒.๔ ความเป็นตัวกลาง (Betweenness) คือ การที่สมาชิกคนหนึ่ง เป็นตัวกลางระหว่างสมาชิก ๒ คนบนเส้นทางที่สั้นที่สุดของ ๒ คนนั้น เช่น สมาชิกคนอื่นต้องติดต่อ CEO ผ่านผู้ช่วยเท่านั้น ผู้ช่วยคนนั้นจะทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่าง CEO กับคนอื่น ๆ ในองค์กร

๒.๕ ความเป็นศูนย์กลาง (Centrality) หมายถึง การที่สมาชิกคนหนึ่งกลายเป็นศูนย์กลางของเครือข่ายการสื่อสาร เช่น สมาชิก A จะมีความเป็นศูนย์กลางมากกว่าในเครือข่ายแบบนิรนา เพราะเส้นเชื่อมโยงจะเป็นเส้นเชื่อมโยงที่มีความเข้มข้นภายนอก (Out-degree Links) จากสมาชิก A ทั้งหมด ซึ่งหมายถึง มีระดับการเชื่อมต่อกับภายนอกออกมาจากสมาชิก A จำนวนมาก

๒.๖ ศักดิ์ศรี (Prestige) เป็นสิ่งที่วัดได้ยากในการวิเคราะห์เครือข่าย เพราะหมายถึง เหตุผลที่ผู้คนอยากเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายทางการสื่อสารของสมาชิกคนหนึ่ง ดังนั้น หากมีจำนวนคนที่ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายทางการสื่อสารของคุณ ศักดิ์ศรี ของสมาชิกนั้นก็สูงขึ้นไปภายในเครือข่ายนั้น

๒.๗ บทบาท (Roles) ในเครือข่ายการสื่อสารหนึ่ง ๆ จะมีผู้คนที่มบทบาทต่าง ๆ ในเครือข่าย ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมเฉพาะบางประการที่คนนั้นแสดงออกในเครือข่าย โดยบทบาทต่าง ๆ มีดังนี้

๒.๗.๑ ดาวเด่น (Stars) คือ คนที่มีความโดดเด่นหรือมีเส้นเชื่อมโยงมากกว่าคนอื่น ๆ โดยมีความสามารถในการข้ามขอบเขตขององค์กรด้วยเส้นเชื่อมโยง เขาพบว่ามีดาวเด่น ๓ ประเภทในเครือข่ายทางการสื่อสาร ได้แก่ ดาวเด่นภายใน (Internal Stars) คือ คนที่พัฒนาความสามารถอยู่ภายในหน่วยงาน มีความสามารถในการรับและส่งข้อมูลภายในเครือข่ายทางการสื่อสาร ดาวเด่นภายในยังหมายถึงผู้นำทางความคิด เพราะเป็นคนที่เข้าหาคนอื่น ๆ เพื่อหาข้อมูลและพร้อมที่จะ

แก้ไขปัญหานี้ ในทางตรงกันข้ามดาวเด่นภายนอก (External Stars) พัฒนาความสามารถในพื้นที่นอกองค์กร สามารถเรียกอีกอย่างได้ว่า คนที่มีความหลากหลาย (Cosmopolites) เพราะมีเส้นเชื่อมโยงที่แข็งแกร่งกว่า กับสิ่งแวดล้อมภายนอก และเป็นคนนำข้อมูลจากภายนอกมาสู่ภายในองค์กร ประเภทสุดท้ายของดาวเด่น ได้แก่ คนที่เป็นทั้งดาวเด่นภายในและภายนอกที่สามารถเชื่อมต่อช่องว่างระหว่างเครือข่ายทางการสื่อสาร ของเขาเองกับเครือข่ายทางการสื่อสารอื่น ๆ ได้

๒.๗.๒ ผู้ประสานงาน (Liaisons) คือ คนที่เชื่อมโยงเครือข่ายทางการสื่อสาร ระหว่าง ๒ เครือข่าย แต่ไม่ได้เป็นสมาชิกของทั้ง ๒ เครือข่าย เช่น ผู้ประสานงานระหว่างพรรคการเมือง A และพรรคการเมือง B เป็นต้น

๒.๗.๓ สะพาน (Bridges) คือ คนที่เชื่อมโยงเครือข่ายทางการสื่อสารระหว่าง ๒ เครือข่ายและเป็นสมาชิกของทั้ง ๒ เครือข่าย เช่น คนที่เป็นสมาชิกทั้งชมรม A และชมรม B สามารถนำข้อมูลของชมรม A มาแจ้งชมรม B ได้ เป็นต้น

๒.๗.๔ ผู้กั้นกรง (Gatekeepers) คือ คนที่มีความสามารถในการกั้นกรง ข้อมูลจากสิ่งแวดล้อมภายนอกมาสู่เครือข่ายทางการสื่อสารภายใน หากผู้กั้นกรงนำข้อมูลเข้าสู่องค์กร มากเกินไป องค์กรจะต้องเผชิญกับสถานการณ์ ข้อมูลข่าวสารล้น (Information Overload) ในทางตรงข้าม หากมีการกั้นกรงข้อมูลมากเกินไป องค์กรก็ต้องเผชิญสถานการณ์ข้อมูลข่าวสาร น้อยเกินไป (Communication Underload)

๒.๗.๕ แยกตัว (Isolates) คือ คนที่ถอนตัวเองออกจากเครือข่ายทางการสื่อสาร โดยปกติจะเป็นคนที่มีเส้นเชื่อมโยงน้อยมาก เช่น คนที่ทำงานนอกสถานที่ และไม่มีคนในองค์กรรู้จัก ทั้งนี้ การวัด ๒ ประเภทแรกจะเป็นการวัดเครือข่ายในระดับจุลภาค (Micro level)

๓. การวัดผลสำหรับเครือข่าย (Networks) Brass (1995) เสนอวิธีการวัด เครือข่าย ซึ่งเป็นการวัดในระดับมหภาค (Macro level) ของเครือข่ายทางการสื่อสาร ประกอบด้วย ๙ ด้าน ได้แก่ ขนาด (Size) การครอบคลุม (Inclusiveness) ส่วนประกอบ (Component) การเข้าถึงได้ (Reachability) การเชื่อมต่อ (Connectedness) ความหนาแน่น (Density) การรวมศูนย์ (Centralization) ความสมมาตร (Symmetry) การถ่ายทอด (Transitivity)

๓.๑ ขนาด (Size) ขนาดของเครือข่ายสัมพันธ์กับจำนวนสมาชิกทั้งหมดในเครือข่าย ที่มีขนาดใหญ่ หมายถึงมีสมาชิกจำนวนมากเป็นร้อยละ

๓.๒ การครอบคลุม (Inclusiveness) การครอบคลุมจะสัมพันธ์กับจำนวนสมาชิก ทั้งหมดในเครือข่าย ไปด้วยจำนวนสมาชิกประเภทแปลกแยก หากเครือข่ายมีจำนวนสมาชิกแปลกแยก จำนวนมาก การครอบคลุมก็จะต่ำ

๓.๓ ส่วนประกอบ (Component) ส่วนประกอบภายในเครือข่าย คือ กลุ่มย่อย ๆ ของสมาชิกที่มีเส้นเชื่อมโยงภายในกลุ่มย่อยนั้นเป็นจำนวนมาก ส่วนมากส่วนประกอบที่เป็นกลุ่มย่อยนี้ จะไม่มีเส้นเชื่อมโยงไปยังคนอื่นนอกกลุ่มย่อยนั้นเลย บางครั้งส่วนประกอบ อาจเรียกว่า “กลุ่มภายใน” (In Crowd) เพราะสมาชิกที่อยู่กลุ่มภายในนี้ ส่วนมากจะไม่ยอมให้คนภายนอกเข้ามาในกลุ่ม มีความชัดเจนว่าใครเป็นคนนอกและใครเป็นคนภายใน สามารถเรียกกลุ่มย่อยนี้ว่า “Nodes” ในหนึ่งองค์กร จะประกอบด้วยหลาย Nodes

๓.๔ การเข้าถึงได้ (Reachability) หมายถึง ค่าเฉลี่ยของจำนวนเส้นเชื่อมโยงที่เชื่อมโยงระหว่างสมาชิก ๒ คนในเครือข่ายการสื่อสาร การเข้าถึงได้วัดได้จากทั้งเส้นเชื่อมโยงทางตรงและเส้นเชื่อมโยงทางอ้อม

๓.๕ การเชื่อมต่อ (Connectedness) การเชื่อมต้อมีความคล้ายคลึงกับการเข้าถึงได้ แตกต่างตรงที่ไม่ได้วัดจากสมาชิก แต่วัดจากกลุ่มย่อยหรือ Nodes การเชื่อมต่อหมายถึงระดับที่ Nodes ทั้งหมดในเครือข่ายทางการสื่อสารนั้นเข้าถึงได้ พิจารณาได้จากการเปรียบเทียบจำนวน Nodes ที่เข้าถึงได้ กับ Nodes ที่เข้าถึงไม่ได้

๓.๖ ความหนาแน่น (Density) ภายในเครือข่ายทางการสื่อสาร คนส่วนมากจะเชื่อมต่อไปยังคนอื่น ๆ ในเครือข่าย แต่จะไม่เชื่อมต่อไปยังทุกคนในเครือข่ายความหนาแน่นหมายถึงจำนวนเส้นเชื่อมโยงที่มีในเครือข่าย (ทั้งความเข้มข้นภายในและภายนอก) เปรียบเทียบกับจำนวนเส้นเชื่อมโยงที่สามารถเกิดขึ้นได้ภายในเครือข่ายการสื่อสาร

๓.๗ การรวมศูนย์ (Centralization) เครือข่ายการสื่อสารในองค์กรจะมีคนที่เป็นดาวเด่น (Stars) ที่มีเส้นเชื่อมโยงไปยังคนอื่น ๆ ในองค์กรมากที่สุด จากนั้นการรวมศูนย์เป็นการเปรียบเทียบสมาชิกที่เป็นดาวเด่นกับคนอื่น ๆ ในองค์กร ในเครือข่ายทางการสื่อสารที่มีความเป็นศูนย์กลางสูง จำนวนเส้นเชื่อมโยงของดาวเด่นกับคนทั่วไปจะใกล้เคียงกัน ส่วนเครือข่ายทางการสื่อสารที่มีการรวมศูนย์น้อย คนส่วนใหญ่จะมีเส้นเชื่อมโยงน้อยและไม่มีใครมีจำนวนเส้นเชื่อมโยงมากใกล้เคียงกับดาวเด่นได้

๓.๘ ความสมมาตร (Symmetry) ความสมมาตรในระดับเครือข่ายเป็นการเปรียบเทียบจำนวนเส้นเชื่อมโยงแบบสมมาตรกับจำนวนเส้นเชื่อมโยงที่มีทิศทางยังมีจำนวนเส้นเชื่อมโยงสองทางหรือสมมาตรมากเครือข่ายทางการสื่อสารนั้นยังมีความสมมาตรสูง ในทางตรงกันข้าม ยังมีเส้นเชื่อมโยงที่มีทิศทางจำนวนมาก ความสมมาตรของเครือข่ายจะต่ำ

๓.๙ การถ่ายทอด (Transitivity) หมายถึง ความสัมพันธ์แบบทางอ้อมระหว่างสมาชิก ๓ คน เช่น สมาชิก A สื่อสารข้อความไปยัง B และ สมาชิก B ถ่ายทอดต่อไปยัง C สมาชิก ๓ ท่านนี้จะเป็นสมาชิกที่มีการถ่ายทอดซึ่งกันและกัน สมาชิก A และ C จะเป็นการเชื่อมโยงทางอ้อมผ่านทาง B การถ่ายทอดคำนวณได้จากจำนวนสมาชิก ๓ คนที่ถ่ายทอดระหว่างกัน (ที่เกิดขึ้นจริง)หารด้วยจำนวนสมาชิก ๓ คนที่มีโอกาสเกิดเป็นกลุ่มที่ถ่ายทอดกันได้ ในเครือข่ายทางการสื่อสารหนึ่ง

การวิเคราะห์เครือข่ายทางการสื่อสารในระดับมหภาค ประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่

๑. ความเข้มข้นของเครือข่าย (Network Density) เป็นการอธิบายร้อยละของเส้นเชื่อมโยงที่เกิดขึ้นจริงต่อเส้นที่เชื่อมโยงที่สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งหมด (Carson, et al., 2007) ยังมีเส้นเชื่อมโยงสูงยิ่งเพิ่มความเข้มข้นของเครือข่าย เช่น หากเส้นเชื่อมโยงที่เกิดขึ้นจริงในองค์กร A เท่ากับ ๖๐ เส้น และเส้นเชื่อมโยงที่สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งหมดเท่ากับ ๑๐๐ เส้น ดังนั้น ความเข้มข้นของเครือข่ายจะเท่ากับร้อยละ ๖๐ เป็นต้น ทั้งนี้ Lee, et al. (2015) ศึกษาความเข้มข้นของเครือข่ายเพื่อใช้วัดผลกระทบของเครือข่ายต่อการส่งต่อความรู้และความคิดสร้างสรรค์ของทีมงาน ผลการศึกษาพบว่า การส่งต่อความรู้ในเครือข่ายมีส่วนเป็นตัวกลางระหว่างกาเป็นผู้นำและความคิดสร้างสรรค์ของทีม หรือกระบวนการส่งต่อความรู้จะเพิ่มขึ้นในเครือข่ายที่มีความเข้มข้นสูงและจะมีจำนวนสมาชิกที่มีบทบาทเป็นผู้นำมากขึ้นด้วย ซึ่งในระหว่างกระบวนการสื่อสารนั้น สมาชิกสามารถส่งต่อความชำนาญและผสมผสานจนเกิดสิ่งใหม่

การผสมผสานนั้นจะเพิ่มมุมมองใหม่ ๆ ข้ามหน่วยงาน และเพิ่มความเป็นไปได้ที่จะเกิดความคิดสร้างสรรค์ของทีม

๒. ความเป็นศูนย์กลางของเครือข่าย (Network Centralization) ความเป็นศูนย์กลางแสดงถึงการที่สมาชิกของทีมคนหนึ่งหรือหลายคนมีอำนาจเหนือกว่าคนอื่น ๆ ในเครือข่าย (Sparrowe, et al., 2001) เช่น สมาชิก A เป็นสมาชิกเพียงคนเดียวที่สื่อสารไปยังคนในเครือข่ายทุกคน แต่สมาชิกคนอื่น ๆ สื่อสารไปยังคนในเครือข่ายเพียง ๒ - ๓ คนเท่านั้น ดังนั้น เครือข่ายทางการสื่อสารนี้จึงมีความเป็นศูนย์กลางสูง ซึ่งความเป็นศูนย์กลางของเครือข่ายมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความคิดสร้างสรรค์ของทีม Molm (1994) เนื่องจากหากมีระดับความเป็นศูนย์กลางของเครือข่ายต่ำ จะทำให้เกิดความเป็นอิสระระหว่างสมาชิก จนทำให้เกิดความร่วมมือกัน เครือข่ายที่มีอิสระสูงกับเครือข่ายที่มีการพึ่งพิงกันสูง จะทำให้สมาชิกมีอันตรกิริยาแตกต่างกันเครือข่ายที่มีความเป็นอิสระสูงจะมีการสื่อสารและความร่วมมือระหว่างกันสูง หากเครือข่ายมีความเป็นศูนย์กลางสูง จะมีความเป็นอิสระต่ำ และตามมาด้วยมีความร่วมมือระหว่างกันต่ำ ซึ่งมีผลทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้กันน้อย และความผูกพันต่อองค์การน้อย และความคิดสร้างสรรค์ของทีมก็จะต่ำ

๓. ความมีประสิทธิภาพของเครือข่าย (Network Effectiveness) Burt (2009) เสนอว่าความมีประสิทธิภาพขององค์การ หมายถึงหลักการของการเป็นเครือข่ายที่เหมาะสม การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในทีม ซึ่งถูกจำกัดด้วยพลังงาน และเวลาที่มีอยู่ เครือข่ายที่มีประสิทธิภาพจะใช้พลังงานและเวลาน้อยแต่นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงข้อมูลไปสู่ความคิดใหม่ ๆ นอกจากนั้น เครือข่ายที่มีประสิทธิภาพสูง หมายถึง ทีมงานสามารถเข้าถึงการไหลของข้อมูลที่มีเส้นทางไม่ซ้อนทับกัน (Kratzer, et al., 2010) ทำให้สามารถเพิ่มความหลากหลายของความรู้ และเพิ่มความคิดสร้างสรรค์ได้

๔. ความแข็งแกร่งของเครือข่าย (Network Strength) คือ ความถี่ในการเชื่อมโยงกันของสมาชิกซึ่งจะส่งผลต่อความถี่ที่ข้อมูลถูกแลกเปลี่ยนกันระหว่างสมาชิกในทีม (Kratzer, et al., 2010) ความถี่สูง หมายถึงสมาชิกในทีมสามารถสื่อสารและแลกเปลี่ยนความเชี่ยวชาญได้บ่อยครั้ง ซึ่งจะช่วยเพิ่มความคิดสร้างสรรค์ในทีม นอกจากนี้ การสื่อสารกันบ่อยครั้งยังช่วยเพิ่มความเชื่อใจระหว่างสมาชิกในทีม ความเชื่อใจเกิดได้จากการแบ่งปันข้อมูลและการร่วมมือกัน (McEvily, et al., 2003) และประสิทธิภาพของทีมงานเกิดได้จากความเชื่อใจและความร่วมมือของทีมงาน Flap and Völker (2001) อย่างไรก็ตามมีการค้นพบว่าการมีอันตรกิริยาต่อกันมากเกินไป อาจเป็นอุปสรรคต่อการสร้างนวัตกรรมได้ เพราะเมื่อมีอันตรกิริยาต่อกันมากเกินไป จะทำให้ความคิดเห็นของทีมมีความซ้ำซ้อนและคล้ายคลึงกัน ทำให้เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการความคิดสร้างสรรค์ได้ (Baer, 2010) Kratzer, et al. (2010) พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงโค้งระหว่างความแข็งแกร่งของเครือข่ายกับความคิดสร้างสรรค์ หมายความว่าหากสมาชิกมีอันตรกิริยาระหว่างกันเหมาะสมจะช่วยเพิ่มความคิดสร้างสรรค์ของทีมได้ แต่หากมีอันตรกิริยากันมากเกินไป จะส่งผลให้ความคิดสร้างสรรค์ลดลง (มานา ปัจฉิมนันท์, ๒๕๖๐ : ๘ - ๑๓)

สรุป การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมเป็นกระบวนการทัศนที่ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมจะเป็นข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในเครือข่าย ในรูปแบบสังคมมิติ (Sociogram) ซึ่งได้แก่ การวัดเส้นเชื่อมโยง (Ties) การวัดผลสำหรับสมาชิกเครือข่าย (Actors) และการวัดผลสำหรับเครือข่าย (Networks) สำหรับการวิเคราะห์เครือข่ายทางการสื่อสารในระดับมหภาค ประกอบด้วย ความเข้มข้นของเครือข่าย (Network Density) ความเป็นศูนย์กลางของเครือข่าย (Network Centralization) ความมีประสิทธิภาพ

ของเครือข่าย (Network Effectiveness) และความแข็งแรงของเครือข่าย (Network Strength) ซึ่งในการศึกษาวิจัย แนวทางการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัย ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหมนี้จะได้ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ เปรียบเทียบ รวมถึงปัญหา อุปสรรคและข้อขัดข้องในการปฏิบัติงานในรูปแบบการทำงานของเครือข่ายดังกล่าว

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

๑. ความหมาย

การทำงานแบบมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว ระดับชุมชน ระดับองค์กร หรือระดับประเทศ ล้วนมีความสำคัญยิ่ง ในยุคที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ สำหรับความหมายของการมีส่วนร่วม มีดังนี้

การมีส่วนร่วม หมายถึง ความร่วมมือของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความคิดเห็นตรงกันในเรื่องความต้องการ และการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อตนเองและส่วนรวม จนเกิดการลงมือปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างที่ต้องการ โดยนำทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อกิจกรรมที่ร่วมมือกันดำเนินการ (เทิดเกียรติ วงศาโรจน์, ๒๕๔๗ : ๑๖)

การมีส่วนร่วม หมายถึง ความร่วมมือของกลุ่มบุคคล เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการ การตัดสินใจร่วมกัน การจัดการ การมีส่วนร่วมในการวางแผน หรือร่วมกันค้นหาสาเหตุของปัญหา รวมทั้งการติดตามประเมินผลในกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มหรือองค์กรที่เข้าเป็นสมาชิก (ธัญญลักษณ์ อุ่นใจ, ๒๕๖๐ : ๑๑)

การมีส่วนร่วม หมายถึง การร่วมมือของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคนในการทำกิจกรรมของส่วนรวมด้วยความสมัครใจ การมีความรู้สึกผูกพัน และรับผิดชอบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กลุ่มต้องการ (พระดาวเหนือ บุตรสีทา, ๒๕๕๗ : ๗๗)

การมีส่วนร่วม หมายถึง พื้นฐานของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะส่งผลให้การบริหารจัดการมีลักษณะกว้าง ซึ่งเป็นทางหนึ่งที่จะทำให้การมีส่วนร่วมขยายไปสู่การปฏิบัติงานในระดับล่างขององค์การ (Putti, 1987 : 257 - 258 อ้างถึงใน วชิรวัชร งามละม่อม, ๒๕๕๙ : ๒)

โดยสรุป การมีส่วนร่วม หมายถึง การร่วมมือกันของกลุ่มบุคคล เพื่อเข้ามามีส่วนในการกำหนดความต้องการ ร่วมมือทำกิจกรรมด้วยความสมัครใจ เพื่อให้กิจกรรมนั้น ๆ บรรลุเป้าหมายตามที่กลุ่มต้องการ

๒. กระบวนการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ J.M., & Uphoff, N.T. (1980) มีดังนี้

ขั้นที่ ๑ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกสุดที่ต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ ๒ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้นได้มาจากคำถามว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและการประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ ๓ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคล และสังคมด้วย

ขั้นที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้นสิ่งสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้ (J.M., & Uphoff, N.T., 1980 อ้างถึงใน วชิรวัชร งามละม่อม, ๒๕๕๙ : ๕ - ๖)

๒. ประเภทของการมีส่วนร่วม

ประเภทของการมีส่วนร่วม สามารถจำแนกออกเป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๒.๑ การมีส่วนร่วมโดยตรง การมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นสำคัญ ดังนั้น ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมโดยตรง เช่น ผู้บริหาร หัวหน้าโครงการ มักจะเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในรูปของกรรมการที่ปรึกษาที่ให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะ เพราะกิจกรรมบางอย่างอาจมีอุปสรรค ไม่สามารถแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงจำเป็นต้องให้บุคคลอื่นเข้ามาร่วมในการตัดสินใจ เพื่อให้ผลการตัดสินใจเป็นที่ยอมรับแก่คนทั่วไปหรือเกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมโดยตรงจึงมีสาระสำคัญอยู่ที่ว่า เป็นการร่วมอย่างเป็นทางการและมักทำเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น คำสั่งแต่งตั้งหนังสือเชิญประชุม บันทึกการประชุม เป็นต้น

๒.๒ การมีส่วนร่วมโดยอ้อม การมีส่วนร่วมโดยอ้อมเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายอย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่ได้ร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการบริหาร แต่เป็นเรื่องของการให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมายเท่านั้น เช่น การบริจาคเงิน ทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เข้าช่วยสมทบ ไม่ได้เข้าร่วมประชุมแต่ยินดีร่วมมือ เป็นต้น (เมตต์ เมตต์การุณจิต, ๒๕๕๓ อ้างถึงใน วชิรวัชร งามละม่อม, ๒๕๕๙ : ๗ - ๘)

๓. ลักษณะของการมีส่วนร่วม อาจแบ่งโดย

๓.๑ การสนับสนุนทรัพยากร คือ การสนับสนุนเงิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน หรือการช่วยทำกิจกรรม คือการเข้าร่วมในการวางแผน การประชุมแสดงความคิดเห็น การดำเนินงาน การติดตามและประเมินผล

๓.๒ อำนาจหน้าที่ของผู้เข้าร่วม คือ เป็นผู้นำ เป็นกรรมการ เป็นสมาชิก ซึ่งลักษณะการมีส่วนร่วมนี้ แสดงถึงระดับอำนาจของผู้เข้าร่วม จึงมีการโต้แย้งว่าการมีส่วนร่วม โดยใช้วิธีการพัฒนาความสามารถของประชาชนเป็นเพียงการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมเพียงบางส่วน เพราะในหลายกรณีประชาชนไม่มีโอกาสเข้าร่วมในการตัดสินใจ ทางออกที่ควรเป็น คือ การเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) แก่ประชาชน (โกวิท พวงงาม, ๒๕๔๕ : ๘ อ้างถึงใน อติเทพ ทองศรี, ๒๕ : ๑๕)

๔. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

ปัจจัยที่ส่งผลทำให้บุคคล/องค์กร เข้ามามีส่วนร่วม โดยสรุปมี ๖ ปัจจัย ดังนี้

๔.๑ ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ต่าง ๆ

๔.๒ ปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ ชุมชนให้การสนับสนุนและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม เลือกลงให้เป็นตัวแทน ชุมชนมีความสามัคคี และมีกลุ่มต่างๆ ที่สนับสนุนผลักดันการมีส่วนร่วม

๔.๓ ปัจจัยด้านองค์การ ได้แก่ บรรยากาศขององค์กร การติดต่อสื่อสาร กฎระเบียบ การเอาใจใส่กระตือรือร้นในการแก้ปัญหา มีประสิทธิภาพประชาคม

๔.๔ ปัจจัยด้านทัศนคติ ได้แก่ เจตคติต่อการมีส่วนร่วม และแรงจูงใจในการทำงาน (วชิรวัชร งามละม่อม, ๒๕๕๙ : ๑๑ - ๑๒)

สรุป การมีส่วนร่วม หมายถึง การร่วมมือกันของกลุ่มบุคคล เพื่อเข้ามามีส่วนในการ กำหนดความต้องการ ร่วมมือทำกิจกรรมด้วยความสมัครใจ เพื่อให้กิจกรรมนั้น ๆ บรรลุเป้าหมาย ตามที่กลุ่มต้องการ โดยมีกระบวนการมีส่วนร่วม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ส่วนประเภทของการมีส่วนร่วม สามารถจำแนกออกเป็น ๒ ประเภท คือ การมีส่วนร่วมและการมีส่วนร่วมโดยอ้อม สำหรับลักษณะของการมีส่วนร่วม มี ๒ ลักษณะ คือ ลักษณะที่ทำให้การสนับสนุนทรัพยากร และอำนาจหน้าที่ของผู้เข้าร่วม นอกจากนี้ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม มี ๖ ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านชุมชน ปัจจัยด้านองค์การ และปัจจัยด้านทัศนคติ ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสนใจถึงกระบวนการมีส่วนร่วมในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ และการมีส่วนร่วมในการ ประเมินผล ส่วนลักษณะของการมีส่วนร่วม และปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจะได้นำมาศึกษา วิเคราะห์เครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับความไว้วางใจ

๑. ความหมายของความไว้วางใจ

ความไว้วางใจ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกิดจากความรู้สึก ความเชื่อมั่น ของบุคคลที่มีต่อบุคคล หรือกลุ่มบุคคล ว่าเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถพยากรณ์ได้ มีความเมตตาต่อผู้อื่น และมีความสามารถในการพึ่งพาอาศัยได้ แสดงออกถึงความคาดหวังในคำพูด และการกระทำ รวมถึงการตัดสินใจในผู้อื่นที่มีผลกระทบต่อตนเอง (พิเชษฐ์ ผุงเพิ่มตระกูล, ๒๕๕๔ : ๑๔)

ความไว้วางใจ หมายถึง ความเชื่อมั่น ความเชื่อถือได้ ความเปิดเผย การให้การยอมรับ ของสมาชิกในทีมว่าจะเป็นที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และปฏิบัติในสิ่งที่คาดหวังหรือสิ่งที่เป้าหมาย ของทีมและองค์การได้สำเร็จ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า “ความเชื่อถือไว้วางใจ” มีความสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับการทำงานในทุกรูปแบบ ทั้งการทำงานแบบทีมดั้งเดิมที่มีเวลาในการพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกันซึ่งหน้าตามสมควร หรือรูปแบบการทำงานแบบทีมเสมือนจริงที่สมาชิกอาจไม่มีเวลา มาพบปะพูดคุยกันแบบซึ่งหน้าบ่อยนัก (วรนาท สามารถ, ๒๕๕๗ : ๑๒)

ความไว้วางใจในองค์การ หมายถึง ความรู้สึกเชื่อมั่น เชื่อถือ และมั่นใจ ต่อบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์การใดองค์การหนึ่ง โดยเต็มใจที่จะร่วมเผชิญความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งเกิดจาก

ความคาดหวังที่มีต่อบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์การนั้น ๆ ว่าจะสามารถกระทำหรือดำเนินการในสิ่งที่จะก่อให้เกิดผลทางบวกต่อบุคคลในทุกภาคส่วนขององค์การ (วรินทร์ รองกลัด, ๒๕๕๙ : ๑๐)

โดยสรุป ความไว้วางใจ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกิดจากความรู้สึกเชื่อมั่น เชื่อถือ และมั่นใจต่อบุคคลหรือองค์การ ว่าจะสามารถกระทำและมีความสามารถในการพึ่งพาอาศัย หรือดำเนินการในสิ่งที่จะก่อให้เกิดผลทางบวกต่อบุคคลในทุกภาคส่วนขององค์การได้

๒. ความสำคัญของความไว้วางใจ

ความเชื่อถือไว้วางใจมีความสำคัญมาก ทั้งในการทำงานแบบทีมดั้งเดิมหรือทีมเสมือนจริง เนื่องจากส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ระหว่างทีมงานและองค์การ ซึ่งการที่องค์การจะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจในการทำงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์การ นอกจากนั้นแล้ว ความเชื่อถือไว้วางใจมีความสำคัญอย่างมาก (วรนาท สามารถ, ๒๕๕๗ : ๑๔) นอกจากนี้ ความไว้วางใจเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ขององค์การ และความไว้วางใจยังมีส่วนในการก่อให้เกิดความสำเร็จขององค์การ เนื่องจากในการทำงานร่วมกันภายในองค์การนั้น ย่อมต้องมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน รวมไปถึงการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน เพื่อให้ตนเองและองค์การประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ถ้าองค์การใดปราศจากความไว้วางใจย่อมส่งผลให้เกิดการขาดความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสมาชิกในองค์การ ทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานนั้นลดลง พนักงานขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน ส่งผลให้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ต่าง ๆ ลดลงตามไปด้วย องค์การก็จะขาดกระบวนการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ (วรินทร์ รองกลัด, ๒๕๕๙ : ๑๐)

๓. ปัจจัยที่มีผลต่อความไว้วางใจ

ความไว้วางใจกับบุคคลใดนั้น ตามแนวคิดของ Show (1997) ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก ๓ ประการ ที่มีผลต่อการสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นภายในองค์การ ดังนี้

๓.๑ ความสำเร็จในผลงานขององค์การ (Achieving Results) การที่จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นหรือไว้วางใจได้นั้น บุคคลย่อมจะต้องสร้างความชัดเจนในความมุ่งมั่นที่จะไปสู่เป้าหมายให้สำเร็จจนก่อให้เกิดเป็นความเชื่อมั่นในความสำเร็จของบุคคล โดยบุคคลที่ไม่มีผลงานไร้ความสามารถหรือไม่สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังได้สำเร็จ ย่อมส่งผลให้ระดับความไว้วางใจมีแนวโน้มที่จะลดลงตามไปด้วย

๓.๒ ความตรงไปตรงมา (Acting with Integrity) เป็นการแสดงออกถึงความซื่อตรง ซื่อสัตย์ และจริงใจ ต่อคำพูดและการกระทำอย่างสม่ำเสมอ นั่นคือ เมื่อพูดสิ่งใดไว้ก็จะปฏิบัติตามสิ่งที่เคยพูด รวมไปถึงปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาถูกต้องและเป็นธรรม โดยความไว้วางใจจะอยู่ในระดับที่สูงหากบุคคลหรือองค์การสามารถรักษาคำพูดและปฏิบัติได้อย่างตรงไปตรงมา มีการเปิดเผยข้อมูลประสานงาน รวมไปถึงทำงานร่วมกันตามกระบวนการและรูปแบบที่จริงใจ ซื่อตรงต่อกัน

๓.๓ การแสดงความเอาใจใส่ (Demonstrating Concerns) เป็นการให้ความใส่ใจต่อบุคคลรอบข้าง ซึ่งโดยทั่วไปบุคคลมักให้ความไว้วางใจแก่ผู้ที่ให้ความใส่ใจและดูแลเอาใจใส่ห่วงใยต่อบุคคลนั้น เช่น การใส่ใจและห่วงใยในเรื่องของความผาสุกของบุคลากรทุกระดับ เข้าใจถึงความต้องการและความคาดหวังของแต่ละบุคคล จัดสรรและดูแลให้เรื่องสิทธิและผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่บุคคลนั้นควรจะได้รับ ซึ่งการแสดงความเอาใจใส่และความห่วงใยนั้น เป็นต้น ส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นหรือความไว้วางใจในองค์การเกิดขึ้นจากการรับรู้การแสดงออกดังกล่าว (Show, 1997 อ้างถึงใน วรินทร์ รองกลัด, ๒๕๕๙ : ๑๐)

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับความไว้วางใจนั้น ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญ และปัจจัยที่มีผลต่อความไว้วางใจ ซึ่งจะนำมาใช้ศึกษา วิเคราะห์ และหาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยของระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัย ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ต่อไป

แนวคิดของทีมเสมือนจริง (Virtual Team)

ทีมสามารถแบ่งออกได้หลายประเภท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้พิจารณา ไม่ว่าจะเป็นเป็นการแบ่งตามวัตถุประสงค์การจัดตั้งอย่างง่าย ซึ่งแบ่งทีมออกเป็น ๓ ประเภท กว้าง ๆ ได้แก่ ทีมทำงาน ทีมกีฬา และทีมในการเรียนรู้ หรือการแบ่งทีมตามลักษณะการใช้งานภายในองค์กรซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการสร้างทีมที่มีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้นอันประกอบด้วย ทีมแก้ปัญหา ทีมเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ และทีมบริหารตนเอง หรือการแบ่งทีมตามลักษณะของงานที่ทีมรับผิดชอบ ได้แก่ ทีมให้คำแนะนำ ทีมสำหรับทำงาน และทีมบริหารงานนอกจากนี้รวมถึงทีมประสานข้ามสายงานและทีมเสมือนจริง (รณกร สุวรรณกลาง, ๒๕๕๗ : ๑๒) ซึ่งปัจจุบันองค์กรต่าง ๆ เริ่มมองเห็นถึงความจำเป็นของการทำงานร่วมกัน ระหว่างคนในองค์กรและนอกองค์กร อาศัยความสามารถและประโยชน์ของเทคโนโลยีการสื่อสารมาใช้ในการทำงาน ที่มีสภาพแวดล้อมแตกต่างกันทั้งด้านเวลา (Time) สถานที่ (Space) และวัฒนธรรม (Culture) บริษัทข้ามชาติส่วนใหญ่ทำธุรกิจโดยติดต่อทีมงานด้วยอิเล็กทรอนิกส์ เพราะแต่ละคน ตั้งแต่ผู้บริหารและสมาชิกของทีมงานต่างกระจายอยู่ในแต่ละแห่งทั่วโลก โดยเฉพาะธุรกิจที่เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ส่วนใหญ่ใช้ทีมเสมือนจริงขายสินค้าและให้บริการหลังการขาย (เรวัต แสงสุริยงค์, ๒๕๔๗ อ้างถึงใน วรรณาท สามารถ, ๒๕๕๗ : ๔๖)

๑. ความหมายของทีมเสมือนจริง

ทีมเสมือนจริง หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่กันคนละภูมิศาสตร์ มีความแตกต่างกันทั้งเวลา สถานที่และวัฒนธรรม แต่สามารถทำงานร่วมกันได้โดยการติดต่อสื่อสารผ่านทางเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้งานบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหนึ่งหรือหลายองค์กร (วรรณาท สามารถ, ๒๕๕๗ : ๔๖)

ทีมเสมือนจริง หมายถึง ทีมที่รวมตัวเข้าด้วยกันโดยไม่จำเป็นต้องพบปะกันโดยตรง มีการนำเอาเทคโนโลยีมาช่วยในการติดต่อสื่อสาร เช่น ระบบอินเทอร์เน็ตไร้สายนำมาใช้ในการประชุมออนไลน์ ซึ่งทำให้สามารถประสานงานระหว่างสมาชิกที่มีความแตกต่างกันในด้านภูมิศาสตร์ และบรรลุเป้าหมายร่วมกันได้ ดังนั้น ทีมงานเสมือนจริงจึงสามารถปฏิบัติงานทุก ๆ ประเภทได้เฉกเช่นเดียวกับทีมงานประเภทอื่น ๆ อาทิ แลกเปลี่ยนและแบ่งปันข้อมูล ดำเนินการตัดสินใจ และปฏิบัติงานให้สำเร็จ (เรือบบิณส์, ๒๕๔๘ : ๙๓ อ้างถึงใน รณกร สุวรรณกลาง, ๒๕๕๗ : ๑๒)

๒. องค์ประกอบของทีมเสมือนจริง

ในองค์การที่ต้องการนำแนวคิดการทำงานแบบทีมเสมือนจริงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและขีดความสามารถในการทำงานนั้น Lipnack and Stamps (1997) กล่าวว่าต้องประกอบไปด้วย ๓ องค์ประกอบ คือ คน (People) ความมุ่งหมาย (Purpose) และความเชื่อมโยง (Links) โดยแต่ละองค์ประกอบ จะมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน ดังนี้ (Lipnack and Stamps, 1997 อ้างถึงใน วรรณาท สามารถ, ๒๕๕๗ : ๕๐)

๒.๑ คน (People) คือ กลุ่มคนเล็ก ๆ ที่มีจากหลากหลายสาขาอาชีพและหลายระดับ ตั้งแต่ผู้บริหารระดับต้นจนไปถึงระดับล่างขององค์กรเล็ก ๆ ในท้องถิ่น ประกอบด้วย ๓ หลักการ คือ

๒.๑.๑ สมาชิกอิสระ (Independent Members) คือ มีความเป็นอิสระ และมีความเชื่อมั่นในตนเอง

๒.๑.๒ การแบ่งปันความเป็นผู้นำ (Shared Leadership) คือ ภาวะผู้นำแบบไม่เป็นทางการ มีเทคนิคที่หลากหลาย และมีความสามารถในการจัดการความรู้ความชำนาญตามความต้องการของการทำงานแบบข้ามเขตแดน กล่าวคือ อาจมีการหมุนสลับตำแหน่งในการเป็นผู้นำของทีม

๒.๑.๓ ผสมผสานในทุกระดับ (Integrate Level) คือ การทำงานเป็นทีม ประกอบด้วยการทำงานระดับบุคคลและระดับกลุ่ม ซึ่งการทำงานแบบทีมเสมือนจริงจะต้องบูรณาการทั้งสองส่วนเข้าด้วยกันเพื่อความสำเร็จของของทีม

๒.๒ ความมุ่งหมาย (Purpose) คือ การตระหนักถึงเป้าหมายเพื่อเป็นการรวมกลุ่มคนเข้าไว้ด้วยกัน ประกอบด้วย ๓ หลักการ คือ

๒.๒.๑ เป้าหมายร่วมกัน (Cooperative Goals) คือ การกำหนดเป้าหมายเพื่อให้สามารถบรรลุผลสำเร็จได้

๒.๒.๒ งานแบบเชื่อมโยงกัน (Interdependent Tasks) คือ เป็นลักษณะของทีม โดยเป็นการเชื่อมความต้องการของทีมเพื่อเข้ากับผลที่ได้ในตอนท้าย

๒.๒.๓ ผลลัพธ์ที่เห็นได้ชัด (Concrete Results) คือ เมื่อกระบวนการทำงานเสร็จสิ้นต้องตรงตามเป้าหมายในตอนต้น

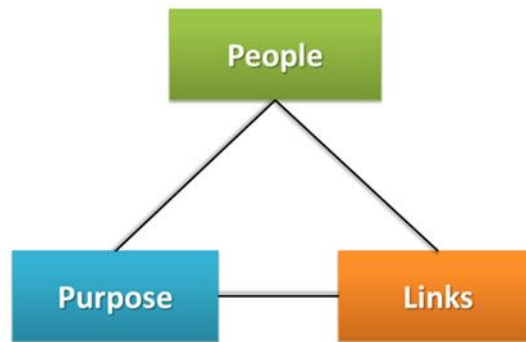
๒.๓ ความเชื่อมโยง (Links) คือ การสร้างความสัมพันธ์ในทีมที่มีความอิสระ และมีความแตกต่างกันมาก ซึ่งจะแตกต่างจากการทำงานแบบทีมดั้งเดิม ประกอบด้วย ๓ หลักการ คือ

๒.๓.๑ ความหลากหลายของสื่อ (Multiple Media) คือ ใช้สื่อที่มีความหลากหลายเป็นตัวขับเคลื่อนความสัมพันธ์ทีมเสมือนจริงให้เหมือนกับการสร้างความสัมพันธ์แบบทีมดั้งเดิม

๒.๓.๒ การสร้างปฏิสัมพันธ์ข้ามเขตแดน (Boundary-Crossing Interactions) คือ การติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน ถึงแม้ว่าจะอยู่กันคนละภูมิภาค ทั้งในกระบวนการทำงานและชีวิตทั่วไป

๒.๔ ความเชื่อถือไว้วางใจ (Trusting Relationship) คือ สมาชิกในทีมต้องรักษาความสัมพันธ์เชิงบวก ยอมรับและเชื่อใจกัน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากในการทำงาน ทุกสายงานต้องนำความไว้วางใจมาจำกัดการทำงานตามลำดับขั้นหรือระบบราชการเมื่อนำทั้ง ๓ องค์ประกอบหลักดังกล่าวมาจำลองในแบบจำลองของทีมเสมือนจริงก็ปรากฏได้ดังแผนภาพที่ ๒ - ๕

แผนภาพที่ ๒ - ๕ : แบบจำลองของทีมเสมือนจริง

ที่มา : Lipnack and Stamps, 1997 อ้างถึงใน วนนาท สามารถ, ๒๕๕๗ : ๕๑

๓. ข้อดีและข้อเสียของทีมเสมือนจริง

ข้อดี ของการนำทีมเสมือนจริงมาใช้ คือ สมาชิกภายในทีมสามารถทำงานจากที่ใดก็ได้ เพียงแค่มีคอมพิวเตอร์และระบบเครือข่ายการสื่อสาร และเนื่องจากการใช้ทีมเสมือนจริงทำให้ไม่ต้องมีการพบปะแบบเห็นหน้า (Face-to-Face) ทำให้สมาชิกมีความผ่อนคลายในการแสดงความคิดเห็นมากขึ้น เนื่องจากไม่ต้องถูกยึดติดกับธรรมเนียมปฏิบัติต่าง ๆ ภายในห้องประชุม (Johnson and Johnson, 2006 : 536 อ้างถึงใน รณกร สุวรรณกลาง, ๒๕๕๗ : ๑๒) แต่สิ่งนี้ก็สามารถเกิดเป็น **ข้อเสีย** ได้เช่นกัน เนื่องจากการติดต่อสื่อสารผ่านทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ทำให้ไม่สามารถสื่อสาร อวัจนภาษาหรือการแสดงออกทางสีหน้า ท่าทาง และน้ำเสียงได้ ซึ่งอาจทำให้การสื่อสารมีความชัดเจนน้อยลงและอาจมีผลต่อการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก (ร็อบบินส์, ๒๕๔๘: ๙๓ อ้างถึงใน รณกร สุวรรณกลาง, ๒๕๕๗ : ๑๒)

สรุป ปัจจุบันแนวคิดเกี่ยวกับทีมเสมือนจริง ได้ถูกนำมาพิจารณาในการทำงานร่วมกันระหว่างคนในองค์กรและนอกองค์กร ด้วยความสามารถและประโยชน์ของเทคโนโลยีที่ทำให้การสื่อสารต่าง ๆ สามารถทำได้โดยที่แต่ละคนอยู่คนละสถานะแวดล้อมที่ต่างกันทั้งด้านเวลา สถานที่ และวัฒนธรรม โดยองค์ประกอบของทีมเสมือนจริงประกอบด้วยไปด้วย ๓ องค์ประกอบ คือ คน (People) ความมุ่งหมาย (Purpose) และความเชื่อมโยง (Links) อย่างไรก็ตาม การนำทีมเสมือนจริงมาใช้ในการทำงานมีข้อดี คือ สมาชิกภายในทีมสามารถทำงานจากที่ใดก็ได้เพียงแค่มีคอมพิวเตอร์และระบบเครือข่ายการสื่อสาร สมาชิกมีความผ่อนคลายในการแสดงความคิดเห็นมากขึ้น แต่ก็มีข้อเสีย คือ ทำให้ไม่สามารถสื่อสารอวัจนภาษาหรือการแสดงออกทางสีหน้า ท่าทาง และน้ำเสียงได้ ซึ่งอาจทำให้การสื่อสารมีความชัดเจนน้อยลง และอาจมีผลต่อการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัย จะได้ศึกษาเปรียบเทียบกับเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่าง พลเรือน - ทหาร เพื่อการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ที่มีอยู่เดิมในการนำทีมเสมือนจริงมาใช้ในการพัฒนาเครือข่ายดังกล่าว โดยพิจารณาข้อดีของการใช้ทีมเสมือนจริง และหาแนวทางในการลดข้อเสียของทีมเสมือนจริง เพื่อพัฒนาเครือข่ายสู่ความยั่งยืนต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อดิเทพ ทองศรี (๒๕๕๖) ศึกษาเรื่อง ความสำเร็จในการจัดการเครือข่ายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ขององค์การบริหารส่วนตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างและพัฒนาเครือข่าย รวมถึงรูปแบบการจัดการงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ศึกษาถึงปัจจัยความสำเร็จในการจัดการเครือข่ายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของ รวมถึงศึกษาถึงปัญหา/อุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการจัดการเครือข่ายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของ และถอดบทเรียนจากความสำเร็จในการจัดการเครือข่ายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของ อบต.เวียงตาล ซึ่งผลการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของผู้วิจัยในครั้งนี้พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการเครือข่ายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ประกอบด้วย ๓ ปัจจัย ได้แก่ ๑) ปัจจัยการนำการบริหารงานแบบเครือข่ายมาใช้ ๒) ปัจจัยจากตัวผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน และ ๓) ปัจจัยจากภาคประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้ จากการถอดบทเรียนแห่งความสำเร็จสรุปจากผลการศึกษาพบว่า การทำงานแบบเครือข่ายสามารถสร้างประสิทธิภาพสูงงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ของ อบต.เวียงตาล โดย ๑) กำจัดข้อจำกัดในเชิงสถาบันและทรัพยากร ๒) เข้าถึงปัญหาในระดับหมู่บ้าน ๓) เพิ่มขีดความสามารถในการแก้ไขปัญหา ๔) พึ่งพาความตื่นตัวและความเข้มแข็งของภาคเอกชนหรือมูลนิธิได้ ๕) ข้อบังคับหรือนโยบายการทำงานแบบเครือข่ายจากทางราชการช่วยเพิ่มความสามารถในการทำงาน ๖) ลดความล้มเหลวจากการแก้ปัญหาแต่เพียงลำพัง

วิทวัส ขุนหนู (๒๕๕๖) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการป้องกันอุทกภัย กรณีศึกษา อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาบริบทของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการเกิดและการป้องกันอุทกภัยการเตรียมความพร้อมของหน่วยงานภาครัฐ การมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและประชาชนในการป้องกันอุทกภัย และสร้างเครือข่ายและแนวทางการมีส่วนร่วมในการป้องกันอุทกภัย จากการศึกษาพบว่า การมีปริมาณน้ำฝนเป็นจำนวนมากและเป็นพื้นที่รองรับน้ำจากเทือกเขาหลวงเป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดอุทกภัยในพื้นที่อำเภอกาญจนดิษฐ์ โดยหน่วยงานภาครัฐมีความพร้อมด้านจำนวนบุคลากรสูงที่สุด ในการช่วยเหลือและป้องกันอุทกภัย ซึ่งภาคเอกชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการป้องกันอุทกภัยสูงที่สุด และควรมีการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการเครือข่ายในการป้องกันอุทกภัยในพื้นที่ ซึ่งคณะกรรมการประกอบด้วยตัวแทนจากภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาครัฐ

อังศุมาลิน อังศุสิงห์ (๒๕๕๘) ศึกษาเรื่อง การบริหารแบบเครือข่ายในการจัดการภาวะฉุกเฉินอุทกพิบัติภัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานะของเครือข่าย และการบริหารแบบเครือข่ายในการจัดการภาวะฉุกเฉินอุทกพิบัติภัย ศึกษาสภาพปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น การบริหารแบบเครือข่ายในการจัดการภาวะฉุกเฉินอุทกพิบัติภัยที่เหมาะสมและควรจะเป็นในบริบทสังคมไทย และเงื่อนไขสนับสนุนและที่เป็นอุปสรรคสำคัญในการขับเคลื่อนเครือข่ายการทำงานตามตัวแบบที่เหมาะสม โดยศึกษาเฉพาะเหตุการณ์อุทกภัยปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นกรณีศึกษา ซึ่งพบว่า การจัดการอุทกพิบัติภัยของจังหวัดมีเครือข่ายที่เข้ามามีบทบาท ได้แก่ เครือข่ายหน่วยงานภาคี เครือข่ายหลักที่เป็นทางการ เครือข่ายของหน่วยงานภาคีเครือข่ายหลัก เครือข่ายอาสาสมัครภาคประชาชน ที่รัฐจัดตั้ง และเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน รวมทั้งภาคประชาสังคมอื่น ๆ ทั้งภายในและนอกจังหวัด อย่างไรก็ตามการตัดสินใจกำหนดยุทธศาสตร์สะท้อนให้เห็นการรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจ

อยู่ที่ผู้ว่าราชการจังหวัดในขณะนั้นเป็นผู้สั่งการเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นกระบวนการตัดสินใจและการปฏิบัติการที่ขาดการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางของภาคส่วนต่าง ๆ และภาคประชาสังคมในจังหวัด ประเด็นปัญหาอุปสรรคพบว่ามีปัญหามากมาย เช่น ด้านข้อมูลข่าวสาร การบริหารจัดการทรัพยากรที่ขาดประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะจะเป็นความขาดแคลน การจัดหา ตลอดจนการใช้ประโยชน์อย่างไม่คุ้มค่า นอกจากนี้ ยังพบผู้มีส่วนได้เสียส่งผลกระทบต่อการทำงานของศูนย์ฯ ในแง่มุมต่าง ๆ ได้แก่ นโยบาย และแนวทางการทำงานจากหน่วยงานราชการ การเข้ามาปฏิบัติการสนับสนุนการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยของหน่วยงาน องค์กร ฯลฯ โดยไม่มีการรายงานจังหวัดทราบ นโยบายและข้อสั่งการจากส่วนกลาง และฝ่ายการเมืองที่ไม่สอดคล้องกับบริบทของจังหวัด อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนการทำงานของหน่วยงานและการแก้ไขปัญหาอุปสรรคสามารถดำเนินการไปได้ พบว่าเกิดจากการประสานการทำงานร่วมกันของบุคลากรอย่างไม่เป็นทางการ และความสัมพันธ์ส่วนตัว ค่านิยมเรื่องจิตอาสา รวมทั้งภาวะผู้นำของผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นสำคัญ

สายฝน แสงหิรัญ ทองประเสริฐ (๒๕๕๕) ศึกษาเรื่อง เครือข่ายองค์กรชุมชนเพื่อการจัดการภัยพิบัติในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษารูปแบบ ระบบการทำงานของเครือข่ายองค์กรชุมชนในการจัดการภัยพิบัติ ผลที่เกิดขึ้น ปัจจัยที่เอื้อและที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน รวมถึงข้อเสนอแนะต่อองค์กรต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการจัดการภัยพิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานในการจัดการภัยพิบัติของเครือข่ายองค์กรชุมชน ต่อเหตุการณ์น้ำท่วมในปี พ.ศ.๒๕๔๘ มีการประสานกับองค์กรภายนอกเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย และเหตุการณ์ ใน พ.ศ.๒๕๕๓ มีการตั้งศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนจังหวัดสงขลาเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย ทั้ง ๒ เหตุการณ์เป็นการดำเนินการที่เกิดขึ้นภายหลังจากเหตุการณ์ภัยพิบัติได้เกิดขึ้น เพื่อให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัย นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยที่เอื้อต่อการดำเนินงาน ได้แก่ ความเป็นเครือข่าย มีการทำงานอย่างเป็นระบบ มีจิตสาธารณะและความมุ่งมั่น และการมีภาคี - เครือข่ายภายนอกเข้ามาหนุนเสริม ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน ได้แก่ การเสนอข่าวของสื่อมวลชนสร้างความสับสนให้เกิดขึ้นในพื้นที่ ปัญหาเชิงโครงสร้างของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญ ได้แก่ ๑) การให้ความรู้และทักษะเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติ ๒) การบูรณาการงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยงานระดับท้องถิ่น หน่วยงานภูมิภาค ภาคประชาสังคม และองค์กรชุมชน และ ๓) การเสริมพลังเครือข่ายทางสังคม เพื่อให้สามารถจัดการปัญหาาร่วมกัน

วรนาท สามารถ (๒๕๕๗) ศึกษาเรื่อง บุพปัจจัยและความแตกต่างของความเชื่อถือไว้วางใจในทีม และความผูกพันต่อองค์การระหว่างพนักงานในทีมดั้งเดิมและทีมเสมือนจริง : กรณีศึกษาอุตสาหกรรมสายการบิน โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาระดับความแตกต่างระหว่างความเชื่อถือไว้วางใจในทีมและความผูกพันต่อองค์การในทีมดั้งเดิมและทีมเสมือนจริง ๒) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดความเชื่อถือไว้วางใจในทีมดั้งเดิมและทีมเสมือนจริง ๓) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดความผูกพันต่อองค์การในทีมดั้งเดิมและทีมเสมือนจริง ซึ่งประเด็นศึกษาของผู้วิจัย สนใจในวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ โดยผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่สำคัญซึ่งนำไปสู่ความเชื่อถือไว้วางใจในทีมดั้งเดิม คือ เรื่องของการสื่อสาร ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตลอดจนการสร้างสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนร่วมงาน ส่วนปัจจัยที่สำคัญซึ่งนำไปสู่ความเชื่อถือไว้วางใจในทีมเสมือนจริง คือ เรื่องเทคโนโลยีในการสื่อสารที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงรูปแบบในการทำงานที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งจะนำข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยนี้ไปใช้

ประโยชน์ในการพิจารณาปรับปรุงนโยบาย แนวทางในการบริหารจัดการ รวมถึงการพัฒนาระบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

กรอบแนวคิดของการวิจัย

แผนภาพที่ ๒ - ๖ : กรอบแนวคิดของการวิจัย

สรุป

การศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของ ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม นี้ ผู้วิจัย ได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ อันได้แก่ พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.๒๕๕๐ ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โดยพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป็นหน่วยงานหลักในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย มีหน้าที่ในการจัดทำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘ ซึ่งในส่วนแผนป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ ยังได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ในการสนับสนุน การปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉิน (สปฉ.) โดยกระทรวงกลาโหม เป็นหน่วยงานหลักในการประสานการ ปฏิบัติระหว่างเหล่าทัพ รวมถึงการจัดทำแผนสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉิน ด้านการ สนับสนุนทรัพยากรทางทหาร (สปฉ.๗) และได้จัดทำแผนบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ๒๕๕๘ ให้มีความสอดคล้องกับนโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๖๒ และ แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘ โดยจัดตั้ง ศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม มีหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ เป็นศูนย์กลางในการประสานงานกับรัฐบาล และ หน่วยงานฝ่ายพลเรือน รวมทั้งภาคเอกชน และองค์กรการกุศลที่เกี่ยวข้องในการอำนวยความสะดวก แก่ไข บรรเทาภัยพิบัติที่เกิดจากสาธารณภัยและอุบัติเหตุ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ กท.

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ เครือข่าย การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับ ความไว้วางใจ แนวคิดของทีมเสมือนจริง รวมทั้งได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาศึกษา

วิเคราะห์ เปรียบเทียบกับรูปแบบการทำงานของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของ ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหมในปัจจุบันและนำมาบูรณาการเพื่อสรรหาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายฯ สู่ความยั่งยืน ต่อไป

บทที่ ๓

การทำงานของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยของ ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม

กล่าวนำ

การศึกษาในบทที่ ๓ นี้จะศึกษารูปแบบการทำงานของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร ในการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ตลอดจนปัญหา อุปสรรค และข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน โดยมีลำดับการศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ ๑) การทำงานของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ในด้านการบังคับบัญชา และการติดต่อสื่อสาร ๒) แนวทางการประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหารในการบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ๓) การทำงานในรูปแบบเครือข่ายการบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ในภาวะปกติ และในกรณีเกิดสาธารณภัย ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมสถานการณ์ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในห้วงของการปฏิบัติภายใต้แผนบรรเทาสาธารณภัยกลาโหม ๒๕๕๘ รวมทั้งการดำเนินงาน การติดต่อสื่อสารและการประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผลการดำเนินงานทั้งที่เป็นการปฏิบัติงานแบบปกติและการปฏิบัติงานแบบเครือข่ายเสมือนจริงผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ และ ๔) ปัญหาและข้อขัดข้องในการดำเนินงานของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยของกระทรวงกลาโหม โดยมีรายละเอียดนำเสนอต่อไปนี้

การทำงานของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม

ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม (ศบภ.กท.) ประกอบด้วยศูนย์บรรเทาสาธารณภัยสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม (ศบภ.สป.) ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองบัญชาการกองทัพไทย (ศบภ.บก.ทท.) และศูนย์บรรเทาสาธารณภัยเหล่าทัพ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานงานกับรัฐบาลและหน่วยงานฝ่ายพลเรือน รวมทั้งภาคเอกชนและองค์กรการกุศลที่เกี่ยวข้องในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน บรรเทาภัยพิบัติที่เกิดจากสาธารณภัยและอุบัติเหตุในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ กท. การประสานงานต่าง ๆ จำเป็นต้องสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยมุ่งเน้นการบูรณาการทรัพยากรที่จำเป็น ทั้งในเรื่องบุคลากร เครื่องมือ และอุปกรณ์ให้สามารถนำมาใช้เพื่อการจัดการในภาวะฉุกเฉินได้อย่างทันต่อสถานการณ์ และมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การบังคับบัญชาและการติดต่อสื่อสาร ดังต่อไปนี้

๑. การบังคับบัญชาและการติดต่อสื่อสาร

๑.๑ การบังคับบัญชา

๑.๑.๑ สถานการณ์ก่อนเกิดสาธารณภัย ให้ปฏิบัติตามสายการบังคับบัญชาปกติ

๑.๑.๒ เมื่อเกิดสาธารณภัย และเป็นการจัดการสาธารณภัย ระดับ ๑ และระดับ ๒ ให้ นขต.ศบภ.ภท. และ ศบภ.เหล่าทัพ ซึ่งเข้าไปสนับสนุน อำเภอ หรือ จังหวัด หรือกองอำนาจการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเขตพื้นที่ หรือศูนย์บัญชาการเหตุการณ์อำเภอ/จังหวัด/กรุงเทพมหานคร หรือกองบัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (บก.ปภ.ช.) แล้วแต่กรณีนั้น ให้ดำเนินการควบคุม บังคับบัญชาตามโครงสร้างการจัดของ ศบภ.สป./ศบภ.ทท./ศบภ.บก.ทท./ศบภ.เหล่าทัพ และให้รายงานผลการปฏิบัติให้กับ ศบภ.ภท. ทราบอย่างต่อเนื่อง

๑.๑.๓ การจัดการสาธารณภัย ระดับ ๓ ให้ นขต.ศบภ.ภท. และ ศบภ.เหล่าทัพ ที่จัดกำลังพล และยุทโธปกรณ์เข้าไปสนับสนุนกองอำนาจการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเขตพื้นที่ หรือศูนย์บัญชาการเหตุการณ์อำเภอ/จังหวัด/กรุงเทพมหานคร หรือศูนย์บัญชาการเหตุการณ์ ส่วนหน้า จังหวัด/กรุงเทพมหานคร หรือกองบัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (บก.ปภ.ช.) แล้วแต่กรณีนั้น ให้ดำเนินการควบคุมบังคับบัญชาตามโครงสร้างการจัดของ ศบภ.ภท./ศบภ.สป./ศบภ.ทท./ศบภ.บก.ทท./ศบภ.เหล่าทัพ โดยให้หน่วยทหารต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมายในพื้นที่ประสบสาธารณภัยรายงานผลการปฏิบัติให้กับ ศบภ. (หน่วยตนสังกัด) และ ศบภ.ภท. ทราบอย่างต่อเนื่อง

๑.๑.๔ การจัดการสาธารณภัย ระดับ ๔ ซึ่งเป็นสาธารณภัยขนาดใหญ่ ที่มีผลกระทบร้ายแรงอย่างยิ่ง และมี นรม. หรือ รอง นรม. ที่ได้รับมอบหมายจาก นรม. เป็นผู้บัญชาการเหตุการณ์ ให้ นขต.ศบภ.ภท. และ ศบภ.เหล่าทัพ ดำเนินการควบคุมบังคับบัญชาตาม โครงสร้างการจัดของ ศบภ.ภท./ศบภ.สป./ศบภ.ทท./ศบภ.บก.ทท./ ศบภ.เหล่าทัพ หรือ ศปภ.เหล่าทัพ รวมทั้งประสาน การปฏิบัติอย่างใกล้ชิดกับศูนย์บัญชาการเหตุการณ์ส่วนหน้า จังหวัด/กรุงเทพมหานคร และ กองบัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (บก.ปภ.ช.) โดยพิจารณาจัดนายทหารติดต่อ หรือชุดประสานงานไปประจำ ณ ศูนย์บัญชาการเหตุการณ์อำเภอ และศูนย์บัญชาการเหตุการณ์ ส่วนหน้าจังหวัด/กรุงเทพมหานคร เพื่อรายงานผลการปฏิบัติให้กับ ศบภ. (หน่วยตนสังกัด) และ ศบภ.ภท. ทราบอย่างต่อเนื่อง

๑.๒ การติดต่อสื่อสาร

การติดต่อสื่อสารนับเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการประสาน การปฏิบัติของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ ได้แก่ การติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยทหารกับส่วนราชการพลเรือนหรือภาคประชาสังคมในพื้นที่ และ ระหว่างหน่วยทหารกับหน่วยทหาร เป็นต้น ถ้าระบบการสื่อสารมีความแน่นอน รวดเร็ว เชื่อถือได้ และเป็นระบบเดียวกันจะทำให้การติดต่อสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะการติดต่อสื่อสาร ในระหว่างการปฏิบัติ ณ ที่เกิดเหตุของหน่วยให้ความช่วยเหลือจะต้องสามารถติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ได้ตลอดเวลา หากการติดต่อสื่อสารมีข้อจำกัด ลมเหลว หรือล่าช้า จะก่อให้เกิดผลเสียอย่างร้ายแรง ในการประสานงานเพื่อระดมความช่วยเหลือ อาจก่อให้เกิดความสับสน วุ่นวาย ไม่ประสบผลสำเร็จ ตามเป้าหมายและมีข้อผิดพลาด ดังนั้น การเชื่อมโยงระบบติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงานให้ใช้งานได้ ขณะเกิดภัยโดยให้ ศบภ.ทท.รับผิดชอบในการจัดตั้งศูนย์การสื่อสาร ภท. เพื่อสนับสนุนกองบัญชาการ ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (บก.ปภ.ช.) ในการจัดการสาธารณภัย รวมทั้งการเชื่อมระบบ

ติดต่อสื่อสารที่เอื้ออำนวย มีความอ่อนตัว สามารถติดต่อประสานงาน ควบคุม สั่งการ รายงาน สถานการณ์และผลการปฏิบัติของกองอำนาจการ หน่วยงาน และฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ตั้งแต่ ในภาวะปกติ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง (กระทรวงกลาโหม, แผน, ๒๕๕๘ : ๘๕)

แนวทางการประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหารในการบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม

แนวทางการประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหารในการบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม จัดทำขึ้นโดยอ้างอิงจากมาตรฐานวิธีปฏิบัติสำหรับระบบเตรียมพร้อม และการประสานงานในการปฏิบัติการร่วมกันของภูมิภาคอาเซียนในการบรรเทาภัยพิบัติและการตอบโต้ สถานการณ์ฉุกเฉินและแนวทางปฏิบัติว่าด้วยการใช้ทรัพยากรทางทหารจากต่างประเทศเพื่อการปฏิบัติงาน รับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก รวมทั้งกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง แนวทาง ดังกล่าวเป็นเพียงกรอบการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างพลเรือนกับทหาร ประกอบด้วย การเตรียม ความพร้อมของเครือข่าย และการประสานงานในการเผชิญเหตุฉุกเฉินและบรรเทาภัยพิบัติ รวมทั้ง ช่องทางการติดต่อ สื่อสารที่มีอยู่

๑. ขอบเขต แนวทางการปฏิบัตินี้ ไม่ครอบคลุมภารกิจในขั้นการฟื้นฟู

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อเตรียมความพร้อมในการให้การสนับสนุนกำลังพลและทรัพยากรระหว่างกัน เพื่อการรับมือกับสาธารณภัยในประเทศ โดยการกำหนดกรอบการปฏิบัติงานพื้นฐานเพื่อให้สามารถ นำกำลังพลและทรัพยากรต่าง ๆ ของทั้งสองฝ่ายมาสนับสนุนซึ่งกันและกันในการบรรเทาสาธารณภัย เมื่อเกิดสาธารณภัยที่มีผลกระทบรุนแรงอย่างร้ายแรงยิ่ง หรือเมื่อสถานการณ์สาธารณภัยมีความรุนแรง ถึงระดับที่หน่วยงานที่รับผิดชอบตามกฎหมายขอรับการสนับสนุนจาก ศบภ.กท. หรือรัฐบาล ได้มอบหมายภารกิจหรือพื้นที่รับผิดชอบให้กับ ศบภ.กท. ในการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัย ของประเทศ

๒.๒ เพื่อให้สามารถนำแนวทางนี้ไปปรับใช้เพื่อให้เกิดความสอดคล้องและสัมพันธ์ กับบริบทและกฎหมาย รวมถึงระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินการเพื่อรับมือกับสาธารณภัย ในประเทศไทยหรือระดับสากล รวมถึงเพื่อให้สอดคล้องสนับสนุนเอกสารหลักที่เกี่ยวข้องในระดับ ภูมิภาคได้ด้วย อีกทั้งนำไปใช้ร่วมกับแผนหรือแนวทางปฏิบัติด้านบรรเทาสาธารณภัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ แผนบรรเทาสาธารณภัย กท. แผนการป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยอำเภอ แผนการปฏิบัติการ ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรฐานวิธีปฏิบัติสำหรับระบบ เตรียมพร้อม และการประสานงานในการปฏิบัติการร่วมกันของภูมิภาคอาเซียนในการบรรเทาภัยพิบัติ และการตอบโต้สถานการณ์ฉุกเฉิน แนวทางปฏิบัติว่าด้วยการใช้ทรัพยากรทางทหารจากต่างประเทศ เพื่อการปฏิบัติงานรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติในภูมิภาคพื้นภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก และคู่มือ แนวทางปฏิบัติว่าด้วยการใช้ทรัพยากรทางการทหารจากต่างประเทศ และทรัพยากรด้านการป้องกัน ประเทศฝ่ายพลเรือนเพื่อการบรรเทาทุกข์จากภัยพิบัติ หรือคู่มือแนวทางปฏิบัติออสโล

๓. หลักการการปฏิบัติงานร่วมระหว่างพลเรือนกับทหารในการบรรเทาสาธารณภัย

การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเป็นงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐราชการพลเรือน ทหาร ภาคเอกชน มูลนิธิ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม รวมทั้งประชาชนผู้มีจิตอาสา เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้ทันต่อสถานการณ์เมื่อเกิดภัยพิบัติ ทั้งนี้การบรรเทาสาธารณภัยและการช่วยเหลือผู้ประสบภัยต้องอยู่บนพื้นฐาน ๓ ประการ ได้แก่ หลักการด้านมนุษยธรรม เป็นกลาง และไม่เลือกปฏิบัติ

๔. มุมมองของภาคพลเรือนในการเผชิญเหตุฉุกเฉินและการบรรเทาภัยพิบัติ

นอกเหนือไปจากหน่วยงานราชการพลเรือนแล้ว เมื่อภัยพิบัติเกิดขึ้นในประเทศ ภาคเอกชน มูลนิธิ องค์กรสาธารณกุศล ภาคประชาสังคม รวมทั้งประชาชนที่มีจิตอาสา ตลอดจนผู้ประสบภัยเอง ล้วนมีความประสงค์และต้องการแสดงบทบาทในการบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัย โดยการให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ตามขีดความสามารถ และทรัพยากรที่มีอยู่ ซึ่งสามารถจะส่งไปถึงผู้ประสบภัยได้อย่างทันเวลา รวมทั้งการรวบรวมข้อมูลของความต้องการความช่วยเหลือ เพื่อนำไประดมทรัพยากรที่ต้องการเพิ่มเติมจากเครือข่ายด้านมนุษยธรรม เพื่อที่จะส่งผ่านหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบ หรือส่งถึงผู้ประสบภัยโดยตรง ทั้งนี้ความช่วยเหลือเหล่านี้ควรอยู่บนหลักการด้านมนุษยธรรม โดยพิจารณาและคำนึงถึงความต้องการของผู้ประสบภัยอย่างแท้จริง

๕. มุมมองของทหารในการเผชิญเหตุฉุกเฉินและการบรรเทาภัยพิบัติ

ทหารเป็นหน่วยสนับสนุนตามแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘ โดยจะเข้าปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติใน ๒ กรณี คือ ๑) เมื่อได้รับการร้องขอจากหน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบในพื้นที่ประสบภัยพิบัติ และ ๒) เมื่อได้รับการสั่งการจากผู้บังคับบัญชาของทหาร ในกรณีที่เกิดเหตุจำเป็นหรือฉุกเฉิน รวมทั้งการสั่งการของรัฐบาลเมื่อความรุนแรงของสาธารณภัยที่เกิดขึ้นเป็นภัยขนาดใหญ่และมีผลกระทบรุนแรงในวงกว้างจนถึงผลกระทบร้ายแรงยิ่ง ในกรณีที่ความรุนแรงของภัยพิบัติที่เกิดขึ้นไม่มากและอยู่ในการจัดการสาธารณภัยระดับ ๑ และ ๒ นั้น หน่วยทหารในพื้นที่ซึ่งได้รับการแบ่งมอบพื้นที่ในเบื้องต้นตามแผนบรรเทาสาธารณภัย กท. สามารถให้การสนับสนุนนำมาปรับใช้เพื่องานบรรเทาสาธารณภัยได้ เช่น รถบรรทุก เรือ เครื่องบินลำเลียง และอุปกรณ์เรือถอน ชากปรักหักพัง เป็นต้น รวมถึงการจัดหาและการให้บริการ เช่น การบริการทางการแพทย์ ที่พักชั่วคราว และรถครัวสนามเคลื่อนที่ เป็นต้น

๖. การเตรียมความพร้อมของเครือข่ายความร่วมมือ

๖.๑ การเข้าร่วมเป็นภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนด้านการบรรเทาสาธารณภัย เพื่อให้การปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างพลเรือนและทหารในการบรรเทาสาธารณภัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและลดความซ้ำซ้อนในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย และเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์สาธารณภัยที่มีผลกระทบรุนแรงอย่างร้ายแรงยิ่งในราชอาณาจักรไทย จึงเห็นควรดำเนินการดังนี้

๖.๑.๑ การแต่งตั้งผู้ประสานงานหลักขององค์กร (ผสล.) เพื่อทำหน้าที่แบ่งปันและแลกเปลี่ยนข้อมูล รวมทั้งเป็นจุดประสานงานกับ กท. โดย กท. จะเชิญผู้แทนองค์กรเข้าร่วมประชุม ณ ศูนย์ประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหาร (ศสพท.)

๖.๑.๒ การแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ติดต่อประจำพื้นที่ขององค์กร (จตต.) เพื่อทำหน้าที่ติดต่อประสานงานระหว่างองค์กรกับหน่วยทหารในพื้นที่ ซึ่งหน่วยขึ้นตรงกระทรวงกลาโหมและเหล่าทัพที่รับผิดชอบพื้นที่นั้น ๆ อาจเชิญเข้าร่วมประชุม ณ ศูนย์ปฏิบัติการร่วมพลเรือนกับทหาร (ศบพท.)

๖.๑.๓ การส่งข้อมูลตามแบบฟอร์มที่ ๑ ให้ ศบภ.กท. ตามช่องทางการติดต่อสื่อสารที่มีอยู่

๖.๒ การจัดทำและปรับปรุงข้อมูลภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนด้านการบรรเทาสาธารณภัย เมื่อข้อมูลภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนฯ ให้ไว้กับ ศบภ.กท. มีการเปลี่ยนแปลง หรือหากภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนฯ มีการเปลี่ยนแปลงข้อมูลตามข้อ ๑ ควรแจ้งให้ ศบภ.กท. ทราบในโอกาสแรกตามช่องทางการติดต่อสื่อสารที่มีอยู่ เพื่อปรับปรุงฐานข้อมูลภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนฯ ให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ โดยสามารถตรวจสอบและติดตามข้อมูลภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนฯ ได้ทางเว็บไซต์ <http://disaster.mod.go.th/>

๗. แนวทางการประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหารในการเผชิญเหตุฉุกเฉินและบรรเทาภัยพิบัติ

๗.๑ การเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ

ภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนด้านการบรรเทาสาธารณภัยควรส่งข้อมูลผู้ประสานงานหลักขององค์กร (ผสล.) และเจ้าหน้าที่ติดต่อประจำพื้นที่ขององค์กร (จตต.) รวมทั้งควรจัดทำข้อมูลทรัพยากร ชีตความสามารถ และความเชี่ยวชาญขององค์กรตามแบบฟอร์มที่ ๑ ให้ ศบภ.กท. ในโอกาสแรก ตามช่องทางการติดต่อสื่อสารที่มีอยู่เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการบริหารทรัพยากร และชีตความสามารถที่มีอยู่ร่วมกันในการปฏิบัติงานขณะเกิดสาธารณภัยในพื้นที่ประสบภัยพิบัติให้เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพหากภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนฯ มีการเปลี่ยนแปลง ข้อมูลตามแบบฟอร์มที่ ๑ ควรแจ้งให้ ศบภ.กท. ทราบเพื่อปรับปรุงฐานข้อมูลภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนฯ ให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ โดยสามารถตรวจสอบและติดตามข้อมูลภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนฯ ได้ทางเว็บไซต์ <http://disaster.mod.go.th/>

๗.๒ ช่องทางการติดต่อสื่อสาร

กองบรรเทาสาธารณภัย สำนักงานกิจการพลเรือน สำนักนโยบายและแผนกลาโหม (ฝ่ายเลขานุการ ศบภ.กท.) ศาลาว่าการกลาโหม ถนนสนามไชย เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐ โทรศัพท์ : ๐ ๒๖๒๒ ๓๖๐๖ โทรสาร : ๐ ๒๒๒๔ ๒๐๓๒ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ : disaster@mod.go.th เว็บไซต์ : <http://disaster.mod.go.th/>

๗.๓ การปฏิบัติเมื่อเกิดสาธารณภัย

๗.๓.๑ การแจ้งเพื่อเตรียมความพร้อม

๗.๓.๑.๑ ศบภ.กท. จะประเมินสถานการณ์สาธารณภัยที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยจะแจ้งสถานการณ์สาธารณภัย และระดับความรุนแรงสาธารณภัยให้ภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนฯ ทราบอย่างต่อเนื่อง ขึ้นอยู่กับแนวโน้มความรุนแรงของสถานการณ์สาธารณภัยในพื้นที่นั้น ๆ ผ่านผู้ประสานงานหลักขององค์กร (ผสล.) โดยใช้ช่องทางการติดต่อสื่อสารที่มีอยู่เพื่อให้ภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนฯ เตรียมความพร้อม

๗.๓.๑.๒ เมื่อ บกปภ.ช.หรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลได้ปรับระดับการจัดการสาธารณภัยเป็นระดับ ๓ หรือ ๔ แล้ว และ/หรือขอรับการสนับสนุนจาก ศบภ.กท.

ให้รับผิดชอบพื้นที่หรืองานแล้ว ศบภ.ภท. จะแจ้งให้ภาคีเครือข่ายฯ ทราบในโอกาสแรก โดยผ่านผู้ประสานงานหลักขององค์กร (ผสล.) ใช้ช่องทางการติดต่อสื่อสารที่มีอยู่เพื่อให้ภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนฯ เตรียมการสนับสนุนโดย ศบภ.ภท. อาจพิจารณาจัดตั้งศูนย์ประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหาร (ศสพท.) ขึ้นเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของ บกปภ.ช. ด้านความร่วมมือระหว่างพลเรือนกับทหาร โดยจะทำหน้าที่เป็นจุดประสานงานกับภาคีเครือข่ายฯ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

๗.๓.๒ การรายงานความคืบหน้าของสถานการณ์

๗.๓.๒.๑ กรณีที่สถานการณ์สาธารณสุขมีการจัดการสาธารณสุขภัยระดับ

๑ และ ๒ คือ ๑) บกปภ.ช. หรือกองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยอำเภอ/เขต/จังหวัด/กรุงเทพมหานคร หรือ ศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจฯ ยังไม่ได้ร้องขอให้ ศบภ.ภท. สนับสนุนการปฏิบัติแต่หน่วยทหารในพื้นที่ประสบภัยอาจได้รับการร้องขอให้เข้าร่วมปฏิบัติการช่วยเหลือ ผู้ประสบภัยในพื้นที่เกิดเหตุ และถ้าภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนฯ ได้เข้าสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยเช่นกัน ดังนั้นเพื่อให้การติดตามสถานการณ์เป็นไปได้อย่างทันต่อสถานการณ์ และเพื่อให้เกิดการแบ่งปันข้อมูลระหว่างกัน ขอความร่วมมือให้หน่วยทหารในพื้นที่ และผู้ประสานงานหลักขององค์กร (ผสล.) รายงานความคืบหน้าของสถานการณ์สาธารณสุขตามแบบฟอร์มที่ ๒ ให้ ศบภ.ภท. ทราบอย่างต่อเนื่อง โดยขึ้นอยู่กับแนวโน้มความรุนแรงของสถานการณ์สาธารณสุขในพื้นที่นั้น ๆ ผ่านช่องทางการติดต่อสื่อสารที่มีอยู่ และ ๒) เมื่อ ศบภ.ภท. ได้รับข้อมูลสถานการณ์ดังกล่าวแล้วจะดำเนินการตรวจสอบและประเมินสถานการณ์สาธารณสุขในภาพรวม เพื่อเตรียมการในส่วนที่เกี่ยวข้องพร้อมทั้งรายงานสถานการณ์สาธารณสุขดังกล่าวให้ภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนฯ อื่น ๆ ทราบ ผ่านผู้ประสานงานหลักขององค์กร (ผสล.) โดยใช้ช่องทางการติดต่อสื่อสารที่มีอยู่ต่อไป เพื่อเตรียมความพร้อมในการให้การสนับสนุนหากสถานการณ์สาธารณสุขมีแนวโน้มรุนแรงขึ้น

๗.๓.๒.๒ กรณีที่สถานการณ์สาธารณสุขมีการจัดการสาธารณสุขภัยระดับ

๓ หรือ ๔ ดำเนินการดังนี้ ๑) เมื่อ บกปภ.ช. หรือศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจฯ ขอรับการสนับสนุนจาก ศบภ.ภท. ให้รับผิดชอบพื้นที่หรืองานแล้ว ศบภ.ภท. จะรายงานความคืบหน้าของสถานการณ์สาธารณสุขตามแบบฟอร์มที่ ๒ ให้ภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนฯ ทราบในโอกาสแรก ผ่านผู้ประสานงานหลักขององค์กร (ผสล.) โดยใช้ช่องทางการติดต่อสื่อสารที่มีอยู่เพื่อให้ภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนฯ เตรียมการสนับสนุน ๒) ศบภ.ภท. ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่จะแจ้งสถานการณ์สาธารณสุขตามแบบฟอร์มที่ ๒ ให้เจ้าหน้าที่ติดต่อประจำพื้นที่ขององค์กร (จตต.) ที่อยู่ในพื้นที่ทราบ ในโอกาสแรกเช่นเดียวกัน

๗.๓.๓ การประเมินความเสียหายในพื้นที่ประสบสาธารณภัย

๗.๓.๓.๑ กรณีที่ บกปภ.ช. หรือศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจฯ ได้ปรับ

ระดับการจัดการสาธารณสุขเป็นระดับ ๓ หรือ ๔ และขอรับการสนับสนุนจาก ศบภ.ภท. ให้รับผิดชอบพื้นที่หรืองานแล้ว ศบภ.ภท. จะประเมินสถานการณ์และความต้องการในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย

๗.๓.๓.๒ ศบภ.ภท. จะแจ้งข้อมูลสถานการณ์สาธารณสุขและประมาณการ

ความต้องการขอรับความช่วยเหลือให้กับภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนฯ ตามแบบฟอร์มที่ ๓ ผ่านผู้ประสานงานหลักขององค์กร (ผสล.) โดยช่องทางการติดต่อสื่อสารที่มีอยู่ เพื่อให้ภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนฯ เตรียมการสนับสนุนต่อไป เมื่อได้รับการประสาน

๗.๓.๔ การขอความช่วยเหลือและการเสนอให้ความช่วยเหลือ

๗.๓.๔.๑ เมื่อ บกปก.ช. หรือศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจฯ ได้ปรับระดับการจัดการสาธารณสุขเป็นระดับ ๓ หรือ ๔ แล้ว และขอรับการสนับสนุนจาก ศบค.กท. ให้รับผิดชอบพื้นที่หรืองานถ้าพบว่ามีความจำเป็นจะต้องขอรับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนฯ แล้วนั้น ศบค.กท. จะประสานผ่านผู้ประสานงานหลักขององค์กร (ผสล.) ตามแบบฟอร์มที่ ๓ โดยใช้ช่องทางการติดต่อสื่อสารที่มีอยู่

๗.๓.๔.๒ กรณีที่ภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนฯ อยู่ในพื้นที่ประสบสาธารณสุข หรืออยู่ในพื้นที่ที่มีแนวโน้มจะได้รับผลกระทบจากสาธารณสุข หรือต้องการขอความช่วยเหลือ ให้ส่งรายงานข้อมูลสถานการณ์สาธารณสุขให้ ศบค.กท. ตามแบบฟอร์มที่ ๒ และการขอความช่วยเหลือตามแบบฟอร์มที่ ๓ โดยใช้ช่องทางการติดต่อสื่อสารที่มีอยู่

๗.๓.๕ การประเมินความต้องการในการช่วยเหลือร่วมกัน

๗.๓.๕.๑ เมื่อ บกปก.ช. หรือศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจฯ ได้ปรับระดับการจัดการสาธารณสุขเป็นระดับ ๓ หรือ ๔ และขอรับการสนับสนุนจาก ศบค.กท. ให้รับผิดชอบพื้นที่หรืองานแล้ว ศบค.กท. ที่รับผิดชอบในพื้นที่ประสบภัยนั้น ๆ หรือศูนย์ปฏิบัติการร่วมพลเรือนกับทหาร (ศปพท.) อาจจะเชิญเจ้าหน้าที่ติดต่อประจำพื้นที่ขององค์กร (จตต.) ที่ประจำอยู่ในพื้นที่เข้าสำรวจและประเมินสถานการณ์ต่าง ๆ ในพื้นที่ร่วมกันเพื่อสรุปรายงานการประเมินความต้องการในการช่วยเหลือตามแบบฟอร์มที่ ๓ ส่งให้ ศบค.กท. หรือศูนย์ประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหาร (ศสพท.) ทราบในโอกาสแรก โดยใช้ช่องทางการติดต่อสื่อสารที่มีอยู่

๗.๓.๕.๒ หากภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนฯ ที่เป็นองค์กรระหว่างประเทศมีความต้องการที่จะประเมินสถานการณ์สาธารณสุขร่วมกับ ศบค.กท. เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าทรัพยากรต่าง ๆ ขององค์กรฯ ที่จะส่งเข้ามาช่วยเหลือเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและไม่ซ้ำซ้อนในการบรรเทาสาธารณสุขและการรับมือสถานการณ์ฉุกเฉิน ให้แจ้งความต้องการให้การสนับสนุนตามแบบฟอร์มที่ ๓ พร้อมแผนการดำเนินงานขั้นต้นให้ ศบค.กท. ทราบ โดยใช้ช่องทางการติดต่อสื่อสารที่มีอยู่

๗.๓.๖ ทรัพยากรและขีดความสามารถ

๗.๓.๖.๑ ศบค.กท. โดยศูนย์ประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหาร (ศสพท.) หรือศูนย์ปฏิบัติการร่วมพลเรือนกับทหาร (ศปพท.) และเครือข่ายภาคีภาคพลเรือนฯ จะร่วมกันประสานงานและพิจารณาการบริหารทรัพยากรและขีดความสามารถที่มีอยู่เพื่อให้ข้อเสนอแนะแก่ บกปก.ช. หรือศูนย์บัญชาการเหตุการณ์ส่วนหน้า แล้วแต่ระดับความรับผิดชอบ สำหรับใช้ในการตัดสินใจ เพื่อให้การบรรเทาสาธารณสุขเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิภาพ

๗.๓.๖.๒ ในกรณีที่ต้องมีการนำเข้าทรัพยากรหรือขีดความสามารถเพิ่มเติมจากต่างประเทศภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนฯ จะต้องประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบตามขั้นตอนด้านภาษีอากร การเข้าประเทศ และการกักบริเวณเพื่อตรวจโรคติดต่อ (Custom, Immigration and Quarantine : CIQ) โดย ศบค.กท. หรือศูนย์ประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหาร (ศสพท.) จะพิจารณาช่วยประสานงานกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการอำนวยความสะดวกตามความเหมาะสม

๗.๓.๗ การแลกเปลี่ยนข้อมูล

๗.๓.๗.๑ ภาคิเครื่องข่ายภาคพลเรือนฯ และ ศบภ.ภท. โดยศูนย์ประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหาร (ศสพท.) หรือศูนย์ปฏิบัติการร่วมพลเรือนกับทหาร (ศปพท.) จะทำการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์สาธารณสุขตามแบบฟอร์มที่ ๒ (เป็นอย่างน้อย) อย่างเปิดเผยและทันต่อสถานการณ์ เนื่องจากการแลกเปลี่ยนข้อมูลถือเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จในการรับมือกับสาธารณสุข ยกเว้นข้อมูลที่อยู่ในชั้นความลับของทางราชการ อาทิ การแลกเปลี่ยนข้อมูลล่าสุดเกี่ยวกับสถานการณ์สาธารณสุข การรับคำแนะนำด้านการประสานความร่วมมือในการเคลื่อนย้ายทรัพยากร และขีดความสามารถจากภาคิเครื่องข่ายภาคพลเรือนฯ ที่ให้ความช่วยเหลือ แผนทีแสดงทีตั้งอุปกรณ์สื่อสาร บุคลากรในการติดต่อ ล่าม และการรักษาความปลอดภัย เป็นต้น

๗.๓.๗.๒ ศบภ.ภท. โดยศูนย์ประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหาร (ศสพท.) หรือศูนย์ปฏิบัติการร่วมพลเรือนกับทหาร (ศปพท.) จะเชิญผู้ประสานงานหลักขององค์กร (ผสล.) หรือ เจ้าหน้าที่ติดต่อประจำพื้นที่ขององค์กร (จตต.) ขององค์กรต่าง ๆ ทีให้ความช่วยเหลือเข้าร่วมประชุมเพื่อรับทราบสถานการณ์ในพื้นที่รับผิดชอบ และเพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างการปฏิบัติงานในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

๗.๓.๘ การเข้าปฏิบัติงานในพื้นที่ประสบภัยพิบัติ

๗.๓.๘.๑ ในกรณีทีจำเป็นเพื่อให้การบริหารจัดการสาธารณสุขเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างความเข้าใจระหว่างพลเรือนกับทหาร รวมทั้งดำรงความมุ่งหมายร่วมกันในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ผู้บัญชาการเหตุการณ์หรือผู้แทน ศบภ.ภท. โดยศูนย์ประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหาร (ศสพท.) หรือศูนย์ปฏิบัติการร่วมพลเรือนกับทหาร (ศปพท.) ทีได้รับมอบหมายจะบรรยายสรุปการปฏิบัติงาน ณ พื้นที่ทีหน่วยทหารทีรับผิดชอบพื้นที่นั้น ๆ กำหนดไว้เพื่อให้ผู้ให้ความช่วยเหลือทราบ เกี่ยวกับระบบการควบคุมบังคับบัญชา การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การดำเนินการให้ความช่วยเหลือ และการปฏิบัติการรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉิน

๗.๓.๘.๒ ศบภ.ภท. โดยศูนย์ประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหาร (ศสพท.) หรือศูนย์ปฏิบัติการร่วมพลเรือนกับทหาร (ศปพท.) จะจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ แก่ภาคิเครื่องข่ายภาคพลเรือนฯ ทีเข้ามาให้ความช่วยเหลือในพื้นที่เท่าทีสามารถดำเนินการได้ ตามความเหมาะสมเพื่อให้การบริหารจัดการความช่วยเหลือเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

๗.๓.๙ การอำนวยความสะดวกและการประสานงาน

๗.๓.๙.๑ บก ปภ.ช. หรือผู้ทีรัฐบาลแต่งตั้งหรือมอบหมายมีบทบาทหลักในการควบคุมอำนวยความสะดวก ประสานงาน กำกับดูแลความช่วยเหลือของภาคิเครื่องข่ายภาคพลเรือนฯ ในราชอาณาจักรไทย และผู้ให้ความช่วยเหลือทั้งจากภายในประเทศและต่างประเทศ

๗.๓.๙.๒ ศบภ.ภท. โดยศูนย์ประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหาร (ศสพท.) หรือ ศูนย์ปฏิบัติการร่วมพลเรือนกับทหาร (ศปพท.) จะชี้แจงให้สมาชิกของภาคิเครื่องข่ายภาคพลเรือนฯ และผู้มีจิตอาสาทราบอย่างชัดเจนถึงการจัดการในพื้นที่ประสบสาธารณสุขนั้น ๆ เพื่อลดช่องว่างในการปฏิบัติงานร่วมกัน และดำรงความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างทุกภาคส่วน

๗.๓.๙.๓ ภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนฯ และผู้มีจิตอาสาจะต้องปฏิบัติงานภายใต้การอำนวยการของผู้บัญชาการเหตุการณ์ในพื้นที่นั้น ๆ โดยมีศูนย์ประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหาร (ศสพท.) หรือศูนย์ปฏิบัติการร่วมพลเรือนกับทหาร (ศปพท.) เป็นจุดประสานงานหลัก

๗.๓.๙.๔ กรณีที่มีการเรียกร้องความเสียหาย สูญเสีย หรือทรัพย์สินของผู้อื่นถูกทำลายหรือการบาดเจ็บหรือเสียชีวิตของบุคลากรของทั้งสองฝ่ายซึ่งเกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ นอกเหนือจากการกระทำที่เกิดจากความประมาท โดยเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่รับผิดชอบของ ศบภ.กท. นั้น ศบภ.กท. จะประสานงานกับ บกปภ.ช. หรือส่วนราชการที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาล เพื่อให้ภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนฯ หรือผู้มีจิตอาสากันและประสานงานกัน

๗.๓.๑๐ การสิ้นสุดการปฏิบัติงาน

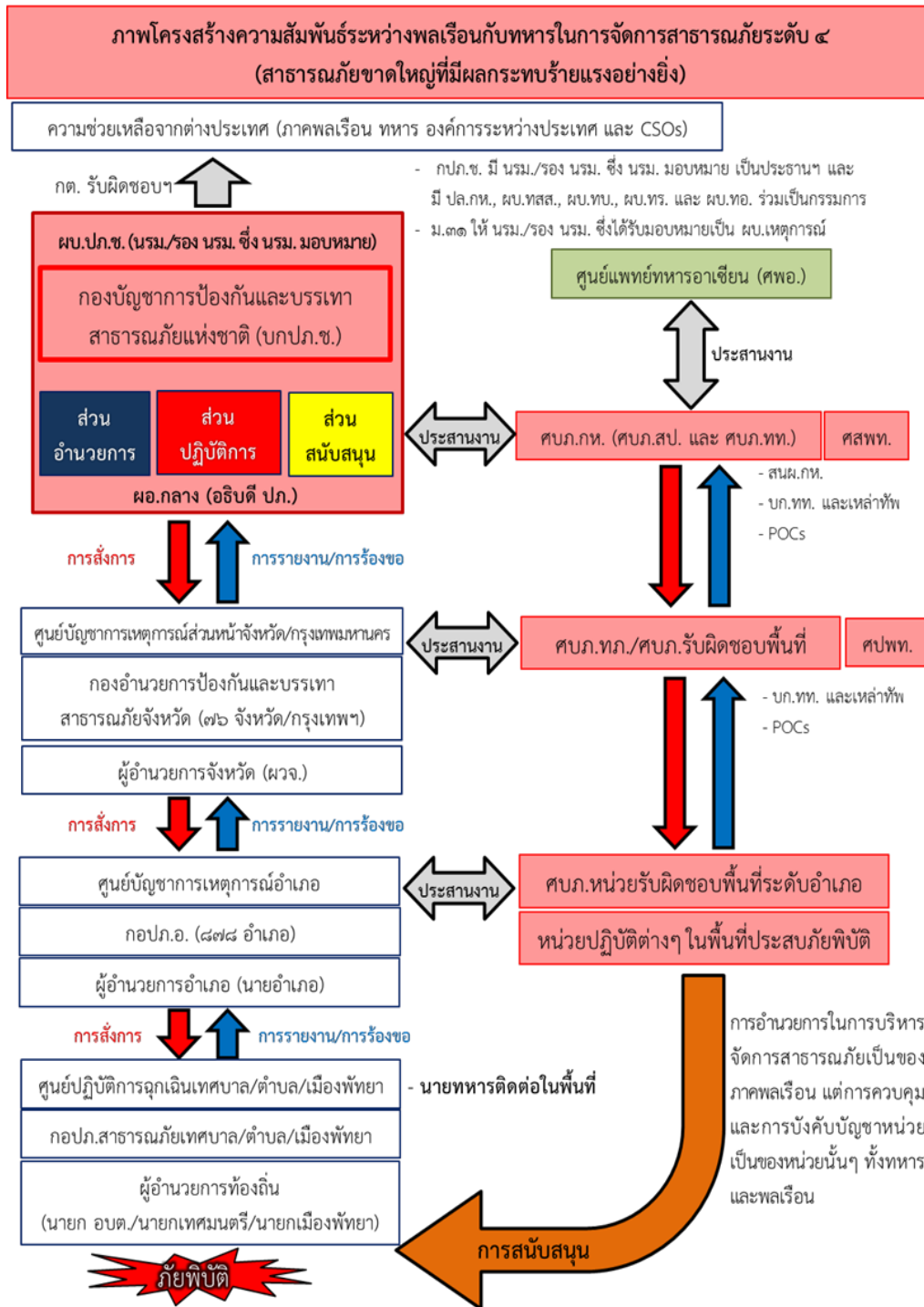
๗.๓.๑๐.๑ เมื่อมีการประเมินสถานการณ์และพิจารณาร่วมกันระหว่างภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนฯ กับ ศบภ.กท. แล้วว่าผู้ประสบสาธารณภัยทั้งหมดหรือส่วนมากได้รับความช่วยเหลือแล้ว จึงประกาศสิ้นสุดการปฏิบัติงานของภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนฯ หรือรัฐบาลหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบได้ประกาศสิ้นสุด “การประกาศเขตการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน” หรือ “พื้นที่ประสบภัยพิบัติ”

๗.๓.๑๐.๒ การบูรณะและฟื้นฟู ภายหลังจากสถานการณ์สาธารณภัยสิ้นสุดลงให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล หรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาล

๗.๓.๑๑ การสรุป ทบทวนการปฏิบัติการ ภายหลังจากภารกิจที่ได้รับมอบหมายเสร็จสิ้นลง ศบภ.กท. โดยศูนย์ประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหาร (ศสพท.) จะรวบรวมบทเรียนจากการปฏิบัติงานตามแบบฟอร์มที่ ๔ โดยจะประสานขอรับทราบข้อมูลที่จำเป็นต่าง ๆ จากภาคีเครือข่ายภาคพลเรือนฯ และนำไปเผยแพร่เพื่อประโยชน์ในการเสริมสร้างและพัฒนาขีดความสามารถและศักยภาพของประเทศในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยต่อไป (กระทรวงกลาโหม, ๒๕๕๘ : ๑๐ – ๑๗)

แนวทางการประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหารในการบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม จัดทำขึ้นในเดือน ตุลาคม ๒๕๕๘ เพื่อเป็นแนวทางการประสานงานหลังจากที่มีการจัดทำแผนบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม ๒๕๕๘ กรณีที่สาธารณภัยขนาดใหญ่ การดำเนินงานประสานงานในการจัดการสาธารณภัย แสดงดังแผนภาพที่ ๓ - ๑

แผนภาพที่ ๓ - ๑ : แผนภาพโครงสร้างการประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหาร

ที่มา : แนวทางการประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหารในการบรรเทาสาธารณภัย, ๒๕๕๘ : ๑๗

การทำงานในรูปแบบเครือข่ายการบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของกระทรวงกลาโหม

การทำงานในรูปแบบเครือข่ายการบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของกระทรวงกลาโหม มีการติดต่อประสานงานหลายรูปแบบ กล่าวคือ ในช่วงแรกของการดำเนินการตามแผนบรรเทาสาธารณภัยกลาโหม ๒๕๕๘ การประสานงานระหว่างหน่วยงานและเครือข่ายใช้เอกสารทางราชการ เช่น หนังสือราชการ โทรศัพท์ โทรสาร และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ต่อมาเมื่อเทคโนโลยีเจริญมากขึ้น มีการประสานงานโดยใช้เอกสารทางราชการและการประสานงานผ่านกลุ่มเครือข่ายเสมือนจริงด้วยโปรแกรมสนทนาไลน์ ซึ่งการประสานงานตามที่กล่าวมานี้ มีทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งในสถานการณ์ปกติ และกรณีเกิดสาธารณภัย โดยสรุป การดำเนินงานต่าง ๆ ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยของกระทรวงกลาโหม มีดังนี้

การปฏิบัติงานในภาวะปกติ มีการดำเนินงานต่าง ๆ คือ

๑. การรายงานการสนับสนุนยุทโธปกรณ์ และกำลังพลในการบรรเทาสาธารณภัยประจำวัน

๒. การเข้าร่วมประชุมในคณะกรรมการต่าง ๆ ในฐานะ เลขานุการ ศบภ.ภท.

๓. การประสานงานในการเตรียมการเพื่อรับมือกับภัยพิบัติ ในรูปแบบการประชุมสัมมนา การอบรม การฝึกซ้อมแผนบนโต๊ะ (Table Top Exercise : TTX) การซ้อมแผนในที่บังคับการ (Command Post Exercise : CPX) และการซ้อมแผนภาคสนาม (Field Training Exercise : FTX) ซึ่งในส่วนของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ได้จัดอบรม เรื่อง การประสานงานระหว่างพลเรือน - ทหาร ในการตอบโต้ภัยพิบัติ ปีละ ๑ ครั้ง ดำเนินการแล้วทั้งหมดจำนวน ๗ รุ่น รวมทั้งการจัดสัมมนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยเป็นประจำทุกปี จำนวน ๖ ครั้งและการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการนานาชาติ (ASEAN Humanitarian Civil – Military Coordination Workshop : ASEAN CM Coord) ซึ่งดำเนินงานมาแล้วทั้งหมด ๔ ครั้ง ส่งผลให้ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม มีเครือข่ายในการประสานงานเพิ่มมากขึ้น

การปฏิบัติงานในกรณีเกิดสาธารณภัย

หลังจากแผนบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ๒๕๕๘ ได้ประกาศใช้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการทำงานบรรเทาสาธารณภัยต่าง ๆ ในรูปแบบเครือข่ายการบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของกระทรวงกลาโหม กรณีเกิดสาธารณภัยซึ่งได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร/หนังสือราชการของ ศบภ.ภท. ทั้งการให้การช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม และการบรรเทาภัยพิบัติในต่างประเทศและในประเทศไทย โดยได้รวบรวมแนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การติดต่อสื่อสารและการประสานงาน จำนวน ๘ สถานการณ์ สรุปได้ ดังนี้

๑. แผ่นดินไหวที่เมืองโพคารา กรุงกาฐมาณฑุ ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล

สถานการณ์ เมื่อวันที่ ๒๕ เม.ย.๕๘ เกิดแผ่นดินไหว ๗.๙ ริกเตอร์ ที่เมืองโพคารา ห่างจากกรุงกาฐมาณฑุไปทางตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ ๘๐ กิโลเมตร ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล

การดำเนินงาน การช่วยเหลือคนไทยให้เดินทางกลับประเทศไทยโดยสวัสดิภาพ ทั้งนี้ รัฐบาลไทยมอบความช่วยเหลือต่าง ๆ แก่ประเทศเนปาล เช่น การสนับสนุนหน่วยค้นหาและกู้ภัยหน่วยทีมแพทย์จากกระทรวงสาธารณสุข ทีมแพทย์ทหารรวมทั้งชุดช่างประสานงานจากหน่วยทหาร และการขนย้ายสิ่งของบริจาคของไทยเพื่อมอบให้แก่รัฐบาลเนปาล ในห้วง ๒๖ เม.ย.- ๒๔ ก.ค.๕๘

การติดต่อสื่อสารและการประสานงาน โดยการใช้หนังสือราชการ โทรศัพท์ โทรสาร จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ชุดวิทยุดาวเทียมแบบเคลื่อนที่ ใช้ประสานงานผ่านระบบควบคุมบังคับบัญชา (C4I) โดยมีการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (VTC) และวิทยุความถี่สูงมากแบบมือถือ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงพัฒนาสังคมเพื่อความมั่นคงมนุษย์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และ บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน)

๒. อุทกภัยจากพายุไซโคลน “โกเมน” ในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

สถานการณ์ เมื่อ ๓๑ ก.ค.๕๘ เกิดพายุไซโคลนโกเมนในอ่าวเบงกอล พัดผ่านประเทศเมียนมา ทำให้เกิดอุทกภัยในพื้นที่รัฐชิน รัฐยะไข่ ภาคสะกาย และภาคมะกเว เป็นพื้นที่ได้รับผลกระทบหนักจากน้ำท่วม

การดำเนินงาน ภายหลังเหตุการณ์พายุสงบลง กระบวนการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้เริ่มขึ้นอย่างทันที แต่การสนองตอบจากรัฐบาลพม่าต่อข้อเรียกร้องของนานาชาติ และกลุ่มองค์กรการกุศลต่าง ๆ ในการขออนุญาตเข้าไปดำเนินการช่วยเหลือและบรรเทาทุกข์ให้กับผู้ประสบภัยเป็นไปอย่างไม่ราบรื่น เนื่องจากรัฐบาลพม่ามีเหตุผลเฉพาะทางด้านการเมืองและข้อจำกัดในการเปิดโอกาสให้กับต่างชาติเข้ามาดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในประเทศของตน เนื่องจากมีความหวาดระแวงต่อบุคคลต่างชาติที่จะเข้าไปให้การช่วยเหลือ สำหรับรัฐบาลไทยให้ความช่วยเหลือเป็นจำนวนเงิน ๕ ล้านบาท รวมทั้งมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้นำเครื่องอุปโภคบริโภคพระราชทานแก่ประชาชนชาวพม่าที่ประสบภัย และได้ร่วมกับสภากาชาดไทย และมูลนิธิอาสาเพื่อนพึ่ง (ภาฯ) ยามยาก นำสิ่งของพระราชทานไปมอบให้กับสภากาชาดพม่า โดยเครื่องบิน C-130 เพื่อนำไปช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยต่อไป นอกจากนี้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันจัดบุคลากรทางการแพทย์ ทีมแพทย์ทหาร ยาและเวชภัณฑ์ รวมทั้งยานพาหนะให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยในประเทศเมียนมา ตั้งแต่ ๒๗ ส.ค. - ๔ ก.ย.๕๘

การติดต่อสื่อสารและการประสานงาน โดยการใช้หนังสือราชการ โทรศัพท์ โทรสาร จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ชุดสื่อสารดาวเทียมของระบบควบคุมบังคับบัญชา ซึ่งดำรงการสื่อสารทั้งระบบประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (VTC) ระบบโทรศัพท์ ระบบอินเทอร์เน็ต และวิทยุสื่อสาร

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงสาธารณสุขมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์ สภากาชาดไทยและมูลนิธิอาสาเพื่อนพึ่ง (ภาฯ) ยามยาก

๓. อุทกภัยภาคใต้ในพื้นที่ ๑๒ จังหวัด

สถานการณ์ เมื่อ ๑ ม.ค.๖๐ (เกิดต่อเนื่องจาก ๕.ค.๕๙) มรสุมตะวันออกเฉียงใต้ที่พัดปกคลุมอ่าวไทยและภาคใต้มีกำลังค่อนข้างแรง ประกอบกับหย่อมความกดอากาศต่ำกำลังแรงได้เคลื่อนเข้าปกคลุมบริเวณภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทยและตอนบนของประเทศมาเลเซีย ทำให้

เกิดฝนตกหนักถึงหนักมาก บริเวณ จ.ชุมพร จ.ตรัง จ.นครศรีธรรมราช จ.ประจวบคีรีขันธ์ จ.นราธิวาส จ.ปัตตานี จ.พัทลุง จ.ยะลา จ.สงขลา จ.สุราษฎร์ธานี จ.ระนอง และ จ.กระบี่

การดำเนินงาน กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย ออกประกาศ จากกองบัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ บกปภ.ช. ที่ ๐๑/๒๕๖๐ ลง ๕ ม.ค.๖๐ เรื่อง ยกกระตือรือร้นการจัดการสาธารณภัยขนาดใหญ่ (ระดับ ๓) และจัดตั้งกองบัญชาการป้องกันและบรรเทา สาธารณภัยแห่งชาติส่วนหน้า (บกปภ.ช. ส่วนหน้า) ณ ศูนย์ ปภ.เขต ๑๑ จ.สุราษฎร์ธานี และ เขต ๑๒ จ.สงขลา นอกจากนี้ได้จัดตั้งระบบสนับสนุนการปฏิบัติการในภาวะฉุกเฉิน (สปฉ.) ๑๒ สปฉ. ปฏิบัติงานตามแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘ นอกจากนี้ ในช่วงการฟื้นฟู กระทรวงกลาโหมยังได้สนับสนุนชุดช่าง ทำการสร้างและซ่อมแซมบ้านเรือนให้ผู้แก่ประสบอุทกภัย โดยการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนอีกด้วย

การติดต่อสื่อสารและการประสานงาน โดยการใช้หนังสือราชการโทรศัพท์ โทรสาร จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ระบบประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (VTC) ระบบโทรศัพท์ ระบบอินเทอร์เน็ต โปรแกรมสนทนาไลน์และการเดินทางไปราชการเพื่อติดตามสถานการณ์ และบูรณาการการซ่อมแซม บ้านเรือนและสร้างบ้านใหม่ให้แก่ผู้ประสบภัยในพื้นที่ จ.สุราษฎร์ธานี และ จ.นครศรีธรรมราช

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหมกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงคมนาคม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กระทรวงการคลัง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกรมประชาสัมพันธ์

๔. นักฟุตบอลและครูฝึกสอนทีมหมูป่าอะคาเดมี พัดหลงที่บริเวณอุทยานถ้ำหลวง - ขุนน้ำนางนอน

สถานการณ์ เมื่อ ๒๓ มิ.ย. - ๑๑ ก.ค.๖๑ นักฟุตบอล และครูฝึกสอนทีมหมูป่า อะคาเดมี จำนวน ๑๓ คน พัดหลงที่บริเวณอุทยานถ้ำหลวง - ขุนน้ำนางนอน ต.โป่งผา อ.แม่สาย จ.เชียงราย

การดำเนินงาน กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงมหาดไทยรวมทั้ง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน มูลนิธิ และหน่วยงานต่างประเทศ บูรณาการให้การค้นหา และช่วยเหลือผู้สูญหายโดยการปิดกั้นทางน้ำและพร่องน้ำออกจากถ้ำ มีการวัดปริมาณออกซิเจน ภายในถ้ำลำเลียงน้ำและอาหารส่งให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานภายในถ้ำอำนวยความสะดวกในการสื่อสาร ไฟฟ้าส่องสว่าง การระบายอากาศ จัดทีมแพทย์สนับสนุนการจัดตั้งโรงพยาบาลสนาม และชุดรักษา ความปลอดภัย

การติดต่อสื่อสารและการประสานงาน โดยการใช้หนังสือราชการโทรศัพท์ โทรสาร จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ระบบประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (VTC) ระบบโทรศัพท์ ระบบอินเทอร์เน็ต และโปรแกรมสนทนาไลน์ และวิทยุสื่อสารนอกจากนี้ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมได้เดินทางไปราชการเพื่อติดตามสถานการณ์ และประสานงานการปฏิบัติของหน่วยทหารอย่างใกล้ชิดอีกด้วย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกากระจายเสียง และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ มูลนิธิร่วมกตัญญู มูลนิธิยามรวมใจ สมาคมศิริกรรณ์ ทีมงาน

Mr.Vernon Unsworth บริษัท เอไอเอส มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ บริษัท เซฟรอนประเทศไทยสำรวจและผลิต จำกัด บริษัท เฟรนด์เทค เอ็นจิเนียริง จำกัด และ หจก.นพพร เอ็กซ์เพรส

๕. อุทกภัยจากพายุโซนร้อน “เบบินคา-ซินติญา”

สถานการณ์ เมื่อ ๒๓ ก.ค.๖๑ เกิดพายุโซนร้อน “เบบินคา - ซินติญา” ทำให้ฝนตกหนักอย่างต่อเนื่องบริเวณแขวงจำปาศักดิ์และแขวงอัตตะปือ เป็นผลให้เขื่อนดินย้อยกั้นช่องเขาส่วน D (Saddle Dam D) เขื่อนเซเปียน - เซน่าน้อยที่อยู่ในระหว่างการก่อสร้าง เพื่อเสริมการกั้นน้ำรอบอ่างเก็บน้ำเขื่อนน้อย เกิดการทรุดตัวและเกิดรอยร้าว ก่อให้เกิดมวลน้ำไหลเข้าท่วมบ้านเรือนประชาชน เมืองสะหนามไซ แขวงอัตตะปือ และแขวงจำปาศักดิ์

การดำเนินงาน รัฐบาล (นรม.) มอบเงินช่วยเหลือ ๕ ล้านบาทไทย ในโอกาสแรก และอนุมัติงบกลางเป็นเงิน ๒๐ ล้านบาท สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการให้ความช่วยเหลือเป็นสิ่งของ/ค่าขนส่งกระทรวงการต่างประเทศ ประสานการปฏิบัติกับกระทรวงมหาดไทย และกระทรวงกลาโหม ในการสนับสนุนเครื่องอุปโภค บริโภค นอกจากนี้ศูนย์ประสานงานอาเซียนในการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม (ASEAN Coordinating Centre for Humanitarian Assistance : AHA Centre) ประสานขอให้ประเทศไทยส่งเจ้าหน้าที่เข้าร่วมการปฏิบัติงานกับทีมสนับสนุนการตอบโต้สถานการณ์ฉุกเฉินของอาเซียน (ASEAN Emergency Rapid Assessment Team : ERAT) จำนวน ๒ คน ซึ่งกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยมีความพร้อมในการส่งเจ้าหน้าที่ดังกล่าวเข้าร่วมปฏิบัติตามที่ได้รับการร้องขอ

การติดต่อสื่อสารและการประสานงาน โดยการใช้หนังสือราชการ โทรศัพท์ โทรสาร จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ โปรแกรมสนทนาไลน์ และการประชุมคณะกรรมการประสานงานช่วยเหลือคนไทยและประเทศที่ประสบภัยพิบัติในภาวะฉุกเฉิน โดยศูนย์ประสานงานฉุกเฉิน (Rapid Response Center - RRC) กระทรวงการต่างประเทศ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงการคลัง มูลนิธิราชประชานุเคราะห์

๖. แผ่นดินไหวและสึนามิ บริเวณคาบสมุทรมินาฮัสซา เกาะสุลาเวสี สาธารณรัฐอินโดนีเซีย

สถานการณ์ เมื่อวันที่ ๒๘ ก.ย.๒๕๖๑ เกิดเหตุแผ่นดินไหวระดับตื้นซึ่งวัดขนาดความรุนแรงได้ ๗.๕ ตามมาตราขนาดโมเมนต์ โดยมีจุดเหนือศูนย์เกิดแผ่นดินไหวอยู่ในเขตอำเภอดงกาลา ซึ่งเป็นพื้นที่ภูเขาแห่งหนึ่งของจังหวัดซูลาเวซีกลาง ประเทศอินโดนีเซีย ห่างจากเมืองปาลู (เมืองหลักของจังหวัด) ไปทางทิศเหนือประมาณ ๗๗ กิโลเมตร และสามารถรับรู้ถึงแรงสั่นสะเทือนได้ไกลถึงเมืองซามารินดา ในจังหวัดกาลิมันตันตะวันออก และเมืองตาเวนาในรัฐซาบะฮ์ ประเทศมาเลเซีย แผ่นดินไหวครั้งนี้เกิดตามหลังแผ่นดินไหวนำหลายระลอก ระลอกที่ใหญ่ที่สุดมีขนาด ๖.๑ ตามมาตราขนาดโมเมนต์ และเกิดขึ้นเมื่อ ๓ ชั่วโมงก่อนหน้า

การดำเนินงาน รัฐบาลไทยมอบเงินช่วยเหลือจำนวน ๕ ล้านบาทไทย โดยกระทรวงการต่างประเทศ และได้รับความช่วยเหลือจากภาคเอกชนที่ดำเนินธุรกิจในประเทศอินโดนีเซีย บริจาคสิ่งของและให้ความช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ เป็นจำนวนเงินประมาณ ๑๐ ล้านบาท นอกจากนี้รัฐบาล

เปิดรับบริจาคเงินผ่านบัญชี “หัวใจไทยส่งไปอินโดนีเซีย” ส่วนศูนย์แพทย์ทหารอาเซียน ติดตามสถานการณ์ และจัดทำข่าวกรองทางการแพทย์

การติดต่อสื่อสารและการประสานงาน โดยการใช้หนังสือราชการ โทรศัพท์ โทรสาร จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ โปรแกรมสนทนาไลน์ และการประชุมคณะกรรมการประสานงานช่วยเหลือคนไทยและประเทศที่ประสบภัยพิบัติในภาวะฉุกเฉิน โดยศูนย์ประสานงานฉุกเฉิน (Rapid Response Center - RRC) กระทรวงการต่างประเทศ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงสาธารณสุข

๗. พายุไซนร้อน “ปาบิก”

สถานการณ์ เมื่อ ๓ ม.ค.๖๒ เกิดพายุไซนร้อนปาบิก บริเวณทะเลจีนใต้ตอนล่าง เคลื่อนที่สู่อ่าวไทย และเคลื่อนตัวขึ้นฝั่งที่ อ.ปากพอง จ.นครศรีธรรมราช เมื่อ ๔ ม.ค.๖๒ จากนั้นได้อ่อนกำลังลงเป็นพายุดีเปรสชันเคลื่อนผ่าน จ.กระบี่ จ.พังงา และลงสู่ทะเลอันดามันทางชายฝั่ง อ.ทับปุด จ.พังงา เมื่อ ๕ ม.ค.๖๒ ส่งผลกระทบต่อ ๑๔ จังหวัดในพื้นที่ภาคใต้ จ.ประจวบคีรีขันธ์ และ จ.เพชรบุรี มีฝนตกหนักมากพายุลมแรง และคลื่นกัดเซาะชายฝั่งได้รับผลกระทบ จำนวน ๘ จังหวัด คือ จ.นครศรีธรรมราช จ.สุราษฎร์ธานี จ.ปัตตานี จ.สงขลา จ.ชุมพร จ.ยะลา จ.พัทลุง และ จ.นราธิวาส มีพื้นที่ประสบภัยรุนแรง ๒ จังหวัด ได้แก่ ๑) จ.นครศรีธรรมราช และ ๒) จ.สงขลา ทำให้เกิดน้ำท่วมฉับพลัน น้ำป่าไหลหลาก และบ้านเรือนเสียหาย

การดำเนินงาน กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย ออกประกาศจากกองบัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ บกปภ.ช. ที่ ๐๑/๒๕๖๐ ลง ๕ ม.ค.๖๒ เรื่อง ยกกระดับการจัดการสาธารณภัยขนาดใหญ่ (ระดับ ๓) และจัดตั้งกองบัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติส่วนหน้า (บกปภ.ช. ส่วนหน้า) ณ ศูนย์ ปภ.เขต ๑๑ จ.สุราษฎร์ธานี และเขต ๑๒ จ.สงขลา นอกจากนี้ได้จัดตั้งระบบสนับสนุนการปฏิบัติการในภาวะฉุกเฉิน (สปฉ.) ๑๒ สปฉ. ปฏิบัติงานตามแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘ อพยพประชาชนจากพื้นที่เสี่ยงภัยไปยังศูนย์อพยพ ผู้นำท้องที่จากเกาะต่าง ๆ กลับเข้าฝั่ง จัดตั้งครัวสนามประกอบอาหารแก่ประชาชนที่พักอาศัยในศูนย์อพยพ ผลิตและแจกจ่ายน้ำดื่มให้แก่ผู้ประสบภัย จัดชุดแพทย์เคลื่อนที่ดูแลประชาชนในศูนย์อพยพ และในพื้นที่ประสบภัยเคลื่อนย้ายซากปรักหักพังและต้นไม้ที่ล้มจากพายุ ลมแรงอำนวยความสะดวกในการจราจรภายหลังสถานการณ์เริ่มคลี่คลาย เพื่อทำความสะอาดบ้านเรือนประชาชน เคลื่อนย้ายซากปรักหักพัง และต้นไม้ที่ล้มจากพายุ สนับสนุนชุดช่างของหน่วย เพื่อทำการซ่อมแซมบ้านเรือนประชาชน

การติดต่อสื่อสารและการประสานงาน โดยการใช้หนังสือราชการ โทรศัพท์ โทรสาร โทรสาร จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ระบบประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (VTC) ระบบโทรศัพท์ ระบบอินเทอร์เน็ต โปรแกรมสนทนาไลน์ และวิทยุสื่อสาร

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงคมนาคม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงการคลัง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกรมประชาสัมพันธ์

๘. น้ำท่วมฉับพลัน น้ำป่าไหลหลาก ดินโคลนถล่ม วาตภัย และอุทกภัยจากอิทธิพลพายุ “โพดุล” และ “คาจิกิ”

สถานการณ์ เมื่อ ๒๙ ส.ค.๖๒ เกิดน้ำท่วมฉับพลัน น้ำป่าไหลหลาก ดินโคลนถล่ม วาตภัย และอุทกภัย ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือของประเทศไทย จากอิทธิพลพายุ “โพดุล” และ “คาจิกิ” ประกอบกับมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดปกคลุมทะเลอันดามันภาคใต้ และอ่าวไทยมีกำลังแรง ทำให้มีพื้นที่ได้รับผลกระทบรวม ๓๒ จังหวัด ได้แก่ ภาคเหนือ ๑๐ จังหวัด ได้แก่ จ.แพร่ จ.เชียงใหม่ จ.เพชรบูรณ์ จ.น่าน จ.อุตรดิตถ์ จ.พิษณุโลก จ.พิจิตร จ.แม่ฮ่องสอน จ.ลำปาง และจ.สุโขทัย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๑๖ จังหวัด ได้แก่ จ.นครพนม จ.ร้อยเอ็ด จ.อุบลราชธานี จ.อำนาจเจริญ จ.มหาสารคาม จ.ขอนแก่น จ.หนองบัวลำภู จ.ยโสธร จ.กาฬสินธุ์ จ.มุกดาหาร จ.ชัยภูมิ จ.สุรินทร์ จ.อุดรธานี จ.เลย จ.ศรีสะเกษ และ จ.สกลนคร ภาคตะวันออก ๓ จังหวัด ได้แก่ จ.ปราจีนบุรี จ.ตราด และ จ.สระแก้ว ภาคใต้ ๓ จังหวัด ได้แก่ จ.กระบี่ จ.ระนอง และ จ.ชุมพร

การดำเนินงาน กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย ได้มีประกาศกองบัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ เรื่อง ยกระดับการจัดการสาธารณภัยขนาดใหญ่ (ระดับ ๓) จัดตั้งกองบัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (ส่วนหน้า) จ.อุบลราชธานี รวมทั้งจัดตั้งส่วนสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉิน โดยกระทรวงกลาโหมให้การสนับสนุนการปฏิบัติการตาม สปฉ.๗ จัดกำลังพลพร้อมยุทโธปกรณ์ในการช่วยเหลือประชาชน และสนับสนุนส่วนราชการต่าง ๆ ในการระดมยุทโธปกรณ์ ยานพาหนะ และเครื่องจักรกลด้านสาธารณภัย ให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยและคลี่คลายสถานการณ์ภัย โดยติดตั้งเครื่องสูบน้ำ รถบรรทุกเครื่องสูบน้ำ ระยะไกล เร่งระบายน้ำออกจากพื้นที่น้ำท่วมขัง รวมถึงดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ประสบภัย โดยแจกจ่ายอาหาร น้ำดื่ม และถุงยังชีพอย่างต่อเนื่องจนสถานการณ์คลี่คลาย เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน อีกทั้งจัดเจ้าหน้าที่พร้อมรถเคลื่อนย้ายผู้ประสบภัย และเรือท้องแบนให้บริการขนย้ายสิ่งของและอำนวยความสะดวกในการเดินทางแก่ประชาชน ตลอดจนสำรวจความเสียหายครอบคลุมทุกด้าน เพื่อให้การช่วยเหลือตามระเบียบกระทรวงการคลัง ส่วนมาตรการดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน หน่วยทหารร่วมกับตำรวจลาดตระเวน ดูแลความปลอดภัยให้กับประชาชนจนสถานการณ์คลี่คลาย

การติดต่อสื่อสารและการประสานงาน โดยการใช้หนังสือราชการ โทรศัพท์ โทรสาร จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ระบบประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (VTC) ระบบโทรศัพท์ ระบบอินเทอร์เน็ต และโปรแกรมสนทนาไลน์ และวิทยุสื่อสาร สำหรับกระทรวงกลาโหมได้ส่งนายทหารติดต่อไปประสานการปฏิบัติในกองบัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (ส่วนหน้า) จ.อุบลราชธานี

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงคมนาคม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงการคลัง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกรมประชาสัมพันธ์

จากการรวบรวมสถานการณ์สาธารณภัยตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๘ – พ.ศ.๒๕๖๒ นั้นพบว่า แนวทางการประสานงานระหว่างพลเรือน – ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของกระทรวงกลาโหมในภาพรวม มีการพัฒนาขึ้นเป็นลำดับตามเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการประสานงานผ่านเครือข่ายแบบเสมือนจริงด้วยโปรแกรมสนทนาไลน์ ซึ่งมีทั้งระดับ

บุคคลกับบุคคล และระดับบุคคลกับกลุ่ม แม้ว่าการประสานงานดังกล่าวจะเป็นผลดีในการดำเนินงาน ทำให้การประสานงานรวดเร็วมากยิ่งขึ้น แต่ก็ยังพบปัญหาและข้อขัดข้องซึ่งจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

ปัญหาและข้อขัดข้องในการดำเนินงานของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม

จากการปฏิบัติงานแบบปกติกับการปฏิบัติงานแบบเครือข่ายเสมือนจริง พบว่าการดำเนินงานแบบเครือข่ายเสมือนจริงผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ มีผลการดำเนินงานที่รวดเร็วทันเวลา ทั้งในด้านการรายงานผลการดำเนินงาน การเข้าร่วมประชุม และการประสานงานเพื่อการสนับสนุนต่าง ๆ เมื่อพิจารณาถึงภาพรวมยังพบปัญหาและข้อขัดข้องในการดำเนินงาน สรุปได้ดังนี้

๑. การประสานงานแบบปกติซึ่งใช้เฉพาะเอกสารทางราชการ สามารถดำเนินงานได้ผลดีระดับหนึ่ง แต่กรณีเร่งด่วนหรือต้องการข้อมูลเป็นปัจจุบัน เช่น ข้อมูลประจำวันเพื่อใช้ในการรายงานการสนับสนุนกำลังพลและยุทธโศปกรณ์ การเข้าร่วมประชุมกรณีเร่งด่วน และการประสานงานกรณีเกิดสาธารณภัยนั้น ผลการประสานงานค่อนข้างล่าช้า

๒. การประสานงานแบบเครือข่ายเสมือนจริงผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ ในกรณีที่การประสานงานระดับกลุ่มจะมีข้อจำกัดในเรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม ดังนี้

๒.๑ สมาชิกในกลุ่มสามารถตั้งชื่อตนเองได้ตามความต้องการ ทำให้ไม่สามารถระบุตัวตนที่แท้จริงได้

๒.๒ สมาชิกในกลุ่มสามารถเชิญบุคคลภายนอกเข้ากลุ่มได้ และสามารถลบสมาชิกออกจากกลุ่มได้ ทำให้ยากต่อการควบคุมจำนวนสมาชิกในกลุ่ม

๒.๓ ไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าสมาชิกในกลุ่มคนไหนที่สามารถรับข้อความหรือไม่ได้รับข้อความ

๒.๔ สมาชิกทุกคนภายในกลุ่มสามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไข ชื่อ/รูปภาพประจำกลุ่มได้

๒.๕ ข้อมูลที่สมาชิกส่งเข้าในกลุ่มมีทั้งข้อมูลที่จำเป็นและไม่จำเป็นในการใช้งาน

๒.๖ สมาชิกในกลุ่มบางคนที่ไม่มีการแบ่งปันข้อมูลข่าวสารแต่ยังคงอยู่ในกลุ่ม

๒.๗ ข้อมูลที่อยู่ในกลุ่มไม่มีการสำรองข้อมูลบน Server และมีวันหมดอายุ

๒.๘ ข่าวสารที่สำคัญขององค์กรอาจถูกนำไปเผยแพร่ภายนอกองค์กรได้

๒.๙ เมื่อสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มมากขึ้น ทำให้ข้อมูลในกลุ่มมีมากจนสมาชิกบางคนอ่านข้อมูลไม่ทัน และข้ามข้อมูลสำคัญนั้น ๆ ไปได้

๓. ข้อมูลจากการประสานงานผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ ไม่สามารถใช้อ้างอิงเป็นเอกสารทางราชการได้

๔. การติดต่อประสานทั้งสองแบบ ไม่สามารถสื่อสารแบบวีจันภาษา หรือผู้สื่อสารไม่สามารถแสดงออกทางสีหน้า ท่าทาง และน้ำเสียงได้ ซึ่งอาจทำให้การสื่อสารมีความชัดเจนลดลง อาจมีผลต่อการสร้างปฏิสัมพันธ์ดีระหว่างสมาชิก

๕. การประสานงานอย่างเป็นทางการที่ขึ้นจากกรณีเกิดสาธารณภัย เมื่อภารกิจนั้น ๆ เสร็จสิ้นลง ความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มจะลดลง

สรุป

จากการศึกษารูปแบบการทำงานของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน – ทหาร ในการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ซึ่งมีระบบการบังคับบัญชาและการติดต่อสื่อสารในกรณีเกิดสาธารณภัย โดยให้ ศบภ.ทท.รับผิดชอบในการจัดตั้งศูนย์การสื่อสาร กท. เพื่อสนับสนุนกองบัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (บก.ปภ.ช.) ในการจัดการสาธารณภัย และมีแนวทางการประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหารในการบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม มีวัตถุประสงค์ เพื่อเตรียมความพร้อมในการให้การสนับสนุนกำลังพลและทรัพยากรของทั้งสองฝ่ายมาสนับสนุนซึ่งกันและกัน ในการบรรเทาสาธารณภัย รวมทั้งการรวบรวมสถานการณ์ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในห้วงของการปฏิบัติภายใต้แผนบรรเทาสาธารณภัยกลาโหม ๒๕๕๘ ได้แก่ การดำเนินงาน การติดต่อสื่อสารและการประสานงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลการดำเนินงานทั้งที่เป็น การปฏิบัติงานแบบปกติ และการปฏิบัติงานแบบเครือข่ายเสมือนจริงผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ พบว่า ผลการดำเนินงานด้วยการปฏิบัติงานแบบเครือข่ายเสมือนจริงผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ ทำให้การติดต่อประสานงานต่าง ๆ มีประสิทธิภาพ รวดเร็วขึ้น แต่ก็ยังพบว่ามีปัญหา และข้อขัดข้องในการดำเนินงานของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัย ของกระทรวงกลาโหม แม้ว่าจะมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ในยุคปัจจุบันที่เน้นผลลัพธ์ในการประสานงานเบื้องต้น มาแก้ไขข้อขัดข้องในการประสานงานก็ตาม ดังนั้น การใช้เทคโนโลยีดังกล่าวยังจะต้องมีข้อกำหนด กฎเกณฑ์ในการใช้งานร่วมกันในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อความมั่นคงและยั่งยืน ซึ่งผู้วิจัยจะได้ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลในเชิงลึก ในการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน – ทหาร เพื่อการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ในลำดับต่อไป

บทที่ ๔

แนวทางการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่าง พลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัย ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม

กล่าวนำ

การศึกษาในบทที่ ๔ นี้จะศึกษาหาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน-ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม โดยศึกษาวิเคราะห์ผลการดำเนินงานในการปฏิบัติงานแบบปกติและการปฏิบัติงานรูปแบบเครือข่าย รวมทั้งนำการวัดผลสำหรับเครือข่ายทางการสื่อสาร และวิเคราะห์เครือข่ายทางการสื่อสารในระดับมหภาคมาวิเคราะห์เครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่าง พลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม และอภิปรายอ้างอิงเทียบกับงานวิจัยที่ได้ศึกษามา นอกจากนี้ยังได้นำบทสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์และข้อจำกัดในการประสานงานของผู้ปฏิบัติงานด้านบรรเทาสาธารณภัยทั้งภายใน และภายนอกกระทรวงกลาโหม รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรอิสระ มาเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์เครือข่ายดังกล่าว เพื่อนำข้อมูลมาบูรณาการจัดทำเป็น แนวทางการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ที่ยั่งยืนต่อไป

การวิเคราะห์รูปแบบการปฏิบัติงานบรรเทาสาธารณภัยของกระทรวงกลาโหม ในรูปแบบปกติ และการปฏิบัติงานรูปแบบเครือข่าย

จากการศึกษารูปแบบการปฏิบัติงานของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ซึ่งการดำเนินงานมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานภายใน และนอกกระทรวงกลาโหม ประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำรายงานการสนับสนุนยุทธโธปกรณ์และกำลังพลในการบรรเทาสาธารณภัยประจำวัน การประสานงานการเข้าร่วมประชุมในคณะกรรมการต่าง ๆ และการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ และเหล่าทัพในภาวะฉุกเฉิน (ระดับ ๓ - ๔) ซึ่งการปฏิบัติงานในรูปแบบปกติด้วยการใช้เอกสารทางราชการ โทรศัพท์ โทรสาร โทรศัพท์เคลื่อนที่ และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ส่วนการประสานงานผ่านเครือข่ายเสมือนจริงด้วยการใช้โปรแกรมสนทนาไลน์ การประสานงานต่าง ๆ เหล่านี้มีทั้งการประสานระหว่างบุคคลกับบุคคล และระหว่างบุคคลกับกลุ่ม ซึ่งแสดงผลการปฏิบัติงานในรูปแบบปกติดังตารางที่ ๔ - ๑

ตารางที่ ๔ - ๑ : แสดงผลการปฏิบัติงานแบบปกติ

ลักษณะงาน	การปฏิบัติงานรูปแบบปกติ	ผลการดำเนินงาน
๑. การรายงานการสนับสนุนยุทธศาสตร์และกำลังพลในการบรรเทาสาธารณภัยประจำวัน	- รับรายงานทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ซึ่ง ศบภ.บก.ทท.รวบรวมจากเหล่าทัพและส่งมายัง ศบภ.กท.เพื่อจัดทำรายงานประจำวัน นำเรียน รมว.กท.	- ศบภ.บก.ทท.ได้รับข้อมูลล่าช้าจากเหล่าทัพ เนื่องจากการส่งข้อมูลหลายขั้นตอน
๒. การเข้าร่วมประชุมในคณะกรรมการต่างๆ	- รับทราบข้อมูลจากเอกสารหนังสือเชิญประชุมซึ่งส่งมาตามสายงาน - รับข่าวสารด้วยหนังสือราชการ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ โทรศัพท์ และโทรสาร	- ได้รับข้อมูลข่าวสารล่าช้าส่งผลต่อการเตรียมข้อมูลเพื่อร่วมประชุม
๓. การประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ และเหล่าทัพในภาวะฉุกเฉิน (ระดับ ๓ - ๔)	- การรับ - ส่งข่าวสารด้วยหนังสือราชการ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ โทรศัพท์ และโทรสาร	การประสานงานค่อนข้างล่าช้า - การส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าผู้รับการประสานได้อ่านจดหมายนั้นแล้วหรือยัง - การติดต่อสำนักงานโดยโทรศัพท์ซึ่งนอกเวลาราชการไม่สามารถติดต่อได้ - การติดต่อประสานผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่พบว่า มีข้อขัดข้องคือมีการเปลี่ยนแปลงหมายเลขหรือเปลี่ยนแปลงตำแหน่งหรือไม่ทราบหมายเลขโทรศัพท์เคลื่อนที่ของบุคคลที่จะรับการประสาน - การประสานงานโดยใช้โทรสารพบว่าผู้รับโทรสารต้องนำเอกสารส่งไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำเรียนผู้บังคับบัญชาระดับสูงในการสั่งการทำให้ใช้เวลาในการประสานงานส่งผลให้การสนับสนุนการแก้ปัญหาเป็นไปด้วยความล่าช้า

ที่มา : วิเคราะห์โดยผู้วิจัย

จากตารางที่ ๔ - ๑ แสดงผลการปฏิบัติงานแบบปกติ ในด้านการรายงานการสนับสนุนกำลังพลและยุทธโธปกรณ์ การเข้าร่วมประชุมกรณีเร่งด่วน และการประสานงานกรณีเกิดสาธารณภัย นั้น พบว่าผลการประสานงานค่อนข้างล่าช้า ซึ่งศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหมได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยการใช้เครือข่ายเสมือนจริงผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์

จากการศึกษาลักษณะกลุ่มเครือข่ายเสมือนจริงผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ ของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยเพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม พบว่า กลุ่มเครือข่ายมีหลายระดับ ได้แก่ ระดับผู้บังคับบัญชา/ผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงาน กลุ่มที่ประสานงานมีทั้งภายในหน่วยงานของกระทรวงกลาโหม และกลุ่มประสานงานระหว่างพลเรือน - ทหาร ซึ่งมีจำนวนสมาชิกมากกว่า ๑๐๐ คน อย่างไรก็ตามก็ดีกลุ่มเครือข่ายที่กล่าวมาทั้งหมดมีสมาชิกจากศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหมร่วมอยู่ด้วย การติดต่อประสานงานของสมาชิกในเครือข่ายมีทั้งการรายงานสถานการณ์ การแจ้งเตือน การประสานงานในการร่วมประชุม และการประสานในการขอรับการสนับสนุนต่าง ๆ เมื่อเกิดสาธารณภัย ซึ่งผลการปฏิบัติงานผ่านเครือข่าย ดังแสดงในตารางที่ ๔ - ๒

ตารางที่ ๔ - ๒ แสดงผลการปฏิบัติงานแบบเครือข่ายเสมือนจริง

ลักษณะงาน	การปฏิบัติงานรูปแบบเครือข่าย	ผลการดำเนินงาน
๑.การจัดทำรายงานการสนับสนุนกำลังพลและยุทธโธปกรณ์ในการบรรเทาสาธารณภัยประจำวัน	- รับทราบข้อมูลทางโปรแกรมสนทนาไลน์ และจัดทำรายงานประจำวันนำเรียน รมว.กท.	- จัดทำรายงานได้รวดเร็วทันเวลาทุกวัน
๒.การเข้าร่วมประชุมใน คณะ กรรมการ ต่างๆ	- รับข้อมูลจากหนังสือราชการ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และโปรแกรมสนทนาไลน์	- มีช่วงเวลาในการเตรียมข้อมูลเพื่อร่วมประชุมมากขึ้น
๓. การประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ และเหล่าทัพในภาวะฉุกเฉิน (ระดับ ๓)	- การเข้าร่วมประชุมทางไกล (VDO Teleconference) ร่วมกับกองบัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ - การประสานงานด้านอื่น ๆ ด้วยหนังสือราชการจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ โทรสารและโปรแกรมสนทนาไลน์	- ได้รับทราบข้อมูลสถานการณ์เป็นปัจจุบันเพื่อประสานงานกับเหล่าทัพในการเตรียมการสนับสนุนกำลังพลและยุทธโธปกรณ์ได้รวดเร็วทันเวลา

ที่มา : วิเคราะห์โดยผู้วิจัย

ตารางที่ ๔ - ๒ แสดงผลการปฏิบัติงานแบบเครือข่ายเสมือนจริงผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ ในเรื่อง การจัดทำรายงานการสนับสนุนกำลังพลและยุทธโธปกรณ์ในการบรรเทาสาธารณภัย มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น สามารถรายงานผลการดำเนินงานแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมได้ทันเวลา สำหรับ

การเข้าร่วมประชุมในคณะกรรมการต่าง ๆ ในฐานะเลขานุการ ศบภ.กท. นั้น การทราบเรื่องการเข้าร่วมประชุมได้รวดเร็ว ทำให้ฝ่ายเลขานุการฯ มีเวลาในการเตรียมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการร่วมประชุมได้มากขึ้น ส่วนการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ และเหล่าทัพในภาวะฉุกเฉิน (ระดับ ๓ และระดับ ๔) นั้นพบว่า การประสานงานรวดเร็วมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ สายฝน แสงหิรัญทองประเสริฐ (๒๕๕๘) ศึกษาเรื่อง เครือข่ายองค์กรชุมชนเพื่อการจัดการภัยพิบัติในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า ความเป็นเครือข่ายเป็นปัจจัยหนึ่งที่เอื้อต่อการดำเนินงานในการจัดการภัยพิบัติ และผลการศึกษาวิจัยของ อติเทพ ทองศรี (๒๕๕๖) ศึกษาเรื่อง ความสำเร็จในการจัดการเครือข่ายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ขององค์การบริหารส่วนตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง ซึ่งพบว่า การนำการบริหารงานแบบเครือข่ายมาใช้เป็นอีกปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการเครือข่ายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ของเครือข่ายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของ อบต. เวียงตาล รวมทั้งผลการศึกษาของ อังศุมาลิน อังศุสิงห์ (๒๕๕๘) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารแบบเครือข่ายในการจัดการภาวะฉุกเฉินอุทกภัยพิบัติภัย โดยศึกษาเฉพาะเหตุการณ์อุทกภัยปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นกรณีศึกษา ซึ่งพบว่า การจัดการอุทกภัยพิบัติภัยของจังหวัดมีเครือข่ายที่เข้ามา มีบทบาท ได้แก่ เครือข่ายหน่วยงานภาคีเครือข่ายหลักที่เป็นทางการ เครือข่ายของหน่วยงานภาคีเครือข่ายหลัก เครือข่ายอาสาสมัครภาคประชาชนที่รัฐจัดตั้ง และเครือข่ายองค์กร ภาคประชาชน รวมทั้งภาคประชาสังคมอื่น ๆ ทั้งภายใน และนอกจังหวัด สามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานได้ นอกจากนี้การศึกษาวิจัยของวิวัฒน์ ชุนหนู (๒๕๕๖) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการป้องกันอุทกภัย กรณีศึกษา อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การป้องกันอุทกภัยที่มีประสิทธิภาพ เกิดจากการเตรียมความพร้อมของหน่วยงานภาครัฐ การมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและประชาชนในการป้องกันอุทกภัย และเสนอแนะให้มีการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการเครือข่ายในการป้องกันอุทกภัยในพื้นที่ ซึ่งคณะกรรมการประกอบด้วยตัวแทนจาก ภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาครัฐ

แม้ว่าการปฏิบัติงานแบบเครือข่ายเสมือนจริงผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์จะใช้ได้ผลดีในปัจจุบัน แต่พบว่ายังมีข้อจำกัดในรายละเอียดของการทำงาน เช่น การประสานงานแบบอวัจนภาษา ทำให้ไม่สามารถเห็นการแสดงออกทางสีหน้า ท่าทาง และน้ำเสียงได้ อาจทำให้การสื่อสารมีความชัดเจนลดลง และส่งผลต่อการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำแนวทางการวัดผลสำหรับเครือข่ายทางการสื่อสารในระดับมหภาค มาวัดผลของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม จากนั้นนำแนวทางการวิเคราะห์เครือข่ายทางการสื่อสารในระดับมหภาค มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับลักษณะของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน-ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากบทสัมภาษณ์ที่เกี่ยวกับประโยชน์และข้อจำกัดในการประสานงานของผู้ปฏิบัติงานด้านบรรเทาสาธารณภัยทั้งภายใน และภายนอกกระทรวงกลาโหม รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรอิสระ มาสนับสนุนผลการวิเคราะห์ การวัดผลสำหรับเครือข่ายและการวิเคราะห์เครือข่ายทางการสื่อสารในระดับมหภาค เพื่อหาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายที่เป็นรูปธรรม และมีความยั่งยืนต่อไป

การวัดผลสำหรับเครือข่ายทางการสื่อสารในระดับมหภาคของเครือข่าย
บรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทา
สาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม

ตารางที่ ๔ - ๓ : แสดงผลการวิเคราะห์การวัดผลสำหรับเครือข่ายทางการสื่อสารในระดับมหภาค
ของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน-ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทา
สาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม

รายการวิเคราะห์การวัดผล สำหรับเครือข่าย	เครือข่ายเสมือนจริงของ ศบภ.กท.
๑. ขนาด (Size)	๑. เครือข่ายมีขนาดใหญ่ (สมาชิกมากกว่า ๑๐๐ คน) เป็นสมาชิก ที่มาจากหน่วยงานภายในและภายนอก กระทรวงกลาโหม หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรอิสระ
๒. การครอบคลุม (Inclusiveness)	๒. มีสมาชิกบางส่วนที่อยู่ในเครือข่ายแต่ไม่มีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่ม
๓. ส่วนประกอบ (Component)	๓. สมาชิกในกลุ่มมาจากสมาชิกกลุ่มย่อยที่เกิดการรวมตัวกัน ระหว่างพลเรือน - ทหาร
๔. การเข้าถึงได้ (Reachability)	๔. สมาชิกในกลุ่มเลือกที่จะสื่อสารระหว่างสมาชิกกันเองได้
๕. การเชื่อมต่อ (Connectedness)	๕. สมาชิกสามารถติดต่อสื่อสารกันได้ทั้งกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย ทุกกลุ่มมีสมาชิกจาก ศบภ. กท. ร่วมอยู่ด้วยจึงมีความเชื่อมต่อ
๖. ความหนาแน่น (Density)	๖. สมาชิกสามารถติดต่อสื่อสารไปยังสมาชิกคนอื่นๆ ได้ ภายในกลุ่ม ทั้งที่เป็นการติดต่อประสานระหว่างบุคคลกับ บุคคล และระดับบุคคลกับกลุ่ม โดยติดต่อประสานงานผ่าน กลุ่มเป็นหลัก กรณีที่สมาชิกในกลุ่มต้องการติดต่อตนเอง ระหว่างบุคคลกับบุคคล สมาชิกในกลุ่มจะไม่เห็นข้อมูลการ ติดต่อประสานงานนั้น ๆ
๗. การรวมศูนย์ (Centralization)	๗. สมาชิกในกลุ่มสามารถสื่อสารซึ่งกันและกันหรือสื่อสารกับ สมาชิกทั้งกลุ่มในเครือข่ายได้ในเวลาเดียวกัน แต่จะมีสมาชิก บางคนที่เป็นดาวเด่นในการแจ้งข้อมูลข่าวสารมากกว่าสมาชิก คนอื่น ๆ ทำให้กลุ่มมีการรวมศูนย์น้อย
๘. ความสมมาตร (Symmetry)	๘. ความสมมาตรของเครือข่ายมีน้อย (เส้นเชื่อมโยงสองทางน้อย) โดยส่วนมากเป็นการสื่อสารทางเดียว นอกจากการประสานงาน ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น การเชิญประชุม หรือ กรณีเกิดสาธารณภัย
๙. การถ่ายทอด (Transitivity)	๙. มีการถ่ายทอดน้อย เนื่องจากสมาชิกทุกคนสามารถรับรู้ ข้อมูลข่าวสารที่ส่งเข้ากลุ่มได้ในระดับเดียวกัน ทำให้ไม่พบ การถ่ายทอดข้อมูลทางอ้อม

ที่มา : วิเคราะห์โดยผู้วิจัย

การวัดผลสำหรับเครือข่ายทางการสื่อสารในระดับมหภาค ของเครือข่ายเสมือนจริงผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหมในด้านขนาดของเครือข่าย พบว่าเครือข่ายมีขนาดใหญ่ การครอบคลุมค่อนข้างต่ำ เนื่องจากมีสมาชิกบางส่วนที่รวมตัวอยู่ในเครือข่าย แต่ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่ม ด้านส่วนประกอบของเครือข่ายและการเข้าถึงได้นั้น สมาชิกในกลุ่มมาจากสมาชิกกลุ่มย่อยที่เกิดการรวมตัวกันระหว่างพลเรือน – ทหาร ในแต่ละสถานการณ์ เช่น การประชุมสัมมนา การฝึกบรรเทาสาธารณภัยต่าง ๆ ซึ่งสมาชิกสามารถเลือกที่จะสื่อสารกันเองในกลุ่มย่อย หรือจะผ่านกลุ่มเครือข่ายใหญ่ก็ได้ โดยมีสมาชิกจากศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม ร่วมเป็นสมาชิกอยู่ด้วย จึงมีความเชื่อมต่อกันได้ดี ส่วนความหนาแน่นของการเชื่อมโยงกันในกลุ่มมีมาก การสื่อสารส่วนมากเป็นการรายงานผลการดำเนินงาน การแจ้งข่าวสาร และการประสานงานในบางโอกาส ส่วนมากเป็นการสื่อสารทางเดียวมากกว่าการสื่อสารสองทาง ซึ่งส่งผลให้การรวมศูนย์และความสมมาตรมีน้อย ส่วนการถ่ายทอดหรือความสัมพันธ์ทางอ้อมมีน้อย เนื่องจากสมาชิกสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้จากกลุ่มโดยตรงและพร้อมกัน จึงไม่จำเป็นต้องส่งต่อข้อมูลไปยังสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่มอีก จากการสัมภาษณ์แนวคิดของผู้ปฏิบัติงานด้านบรรเทาสาธารณภัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพ และข้อจำกัดของการปฏิบัติงานด้วยเครือข่ายผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ สนับสนุนการวัดผลสำหรับเครือข่ายทางการสื่อสารในระดับมหภาค สะท้อนได้จากประโยคคำพูดของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

ผู้แทน ศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม กล่าวว่า “...การติดต่อประสานงานผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ ใช้ในการส่งข้อมูลการรายงานผลการดำเนินงานด้านการบรรเทาสาธารณภัยของเหล่าทัพในแต่ละวัน เพื่อสรุปนำเรียน รมว.กท. นอกจากนี้ยังใช้ในการประสานงานเกี่ยวกับการประชุมต่าง ๆ โดยเฉพาะในกรณีเร่งด่วน และการขอรับการสนับสนุนกำลังพล และยุทโธปกรณ์เพื่อการบรรเทาสาธารณภัย ที่ผ่านมาการดำเนินการมีประสิทธิภาพดี สามารถปฏิบัติงานได้ทันเวลาที่กำหนด” (ธีรศักดิ์ กฤษณะเศรษฐี, สัมภาษณ์, ๒๕๖๒)

ผู้แทน ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองบัญชาการกองทัพไทย กล่าวว่า “...การรายงานผลการดำเนินงานด้านการช่วยเหลือประชาชน ของกองทัพไทย โดย ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองบัญชาการกองทัพไทยนั้น ปัจจุบันรายงานผ่านเอกสารรายงานสถานการณ์สาธารณภัย และการช่วยเหลือประชาชนผ่านทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ทาง <https://www.google.co.th/> และรายงานผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ ซึ่งประกอบด้วยภาพและข้อความ” (ภุมเรศ แต่้มทอง, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓) ในขณะที่ผู้แทน หน่วยบัญชาการทหารพัฒนากองบัญชาการกองทัพไทย กล่าวว่า “...การรายงานผลการดำเนินงานด้านการบรรเทาสาธารณภัยของกองบัญชาการกองทัพไทย ในส่วนของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ปัจจุบันรายงานผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ ซึ่งการรายงานมีทั้งส่วนที่เป็นข้อความ และภาพเช่นกัน โดยรายงานเข้าในกลุ่มเครือข่ายทั้งของกองบัญชาการกองทัพไทย และรายงานให้ศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหมด้วยในเวลาเดียวกัน”(พศิน มีใจสืบ, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

ผู้แทน กรมวิทยาศาสตร์ทหารบก กล่าวว่า “...จากการเชิญประชุมในกรณีเร่งด่วนผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ ทำให้ได้ทราบกำหนดวัน เวลา ที่ประชุมก่อนที่จะได้รับหนังสือเชิญประชุมตามเส้นทางของหนังสือราชการ หน่วยงานจึงมีเวลาในการจัดเตรียมข้อมูล รวมทั้งจัดผู้ร่วมประชุมที่มีความรู้ความสามารถตรงกับเนื้อหาของการประชุม ทำให้หน่วยสามารถสนับสนุนบุคลากร และข้อมูลที่เป็นประโยชน์ได้ตามวัตถุประสงค์ของการประชุม” (กฤษฏา ภัคดิอุทธรณ์, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

ผู้แทน **กรมกิจการพลเรือนกองทัพเรือ** กล่าวว่า “...กรณีเกิดภัยพิบัติที่ผ่านมา เช่น อุทกภัยจากพายุโซนร้อนปาบึก การประสานขอรับการสนับสนุนกำลังพลและยุทโธปกรณ์จากกองทัพเรือ ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ก่อนที่จะได้รับเอกสารทางราชการ ทำให้กองทัพเรือมีเวลาเพียงพอสำหรับการสั่งการ/อำนวยการ ในการเคลื่อนย้ายกำลังพลและ ยุทโธปกรณ์ในการสนับสนุนงานบรรเทาสาธารณภัยในภาคใต้ได้ทันเวลา การดำเนินงานในการช่วยเหลือ ประชาชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้การใช้งานผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ยังสามารถส่งข้อมูลได้ หลายรูปแบบ เช่น คลิปเสียง รูปภาพ ไฟล์ข้อมูล และข้อความ ซึ่งสามารถส่งต่อข้อความไปยังสมาชิก นอกกลุ่มได้ในครั้งเดียว และสามารถเก็บข้อความหรือเก็บรูปภาพจากหน้าจอไว้เป็นหลักฐานอ้างอิงได้” (ภาคภูมิ บุรณะเหตุ, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

ผู้แทน **ศูนย์ปฏิบัติการแพทย์ กรมแพทย์ทหารอากาศ** กล่าวว่า “...การดำเนินงานที่ผ่านมา การประสานงานของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ในการขอรับการสนับสนุน การปฏิบัติการสายแพทย์กับศูนย์ปฏิบัติการแพทย์ กรมแพทย์ทหารอากาศ ผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ มีประสิทธิภาพมากขึ้น ได้รับข้อมูลการประสานงานรวดเร็วขึ้น ทำให้การปฏิบัติงานได้ทันเวลา” (พาคินทร์ วาทิน, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

ผู้แทน **มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย** กล่าวว่า “...กลุ่มเครือข่าย ประกอบด้วย สมาชิก ที่มาจากหลากหลายองค์กร ซึ่งพบว่า การที่สมาชิกบางคนที่ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ประสานงานเครือข่าย อาจเนื่องมาจากประเด็นที่สมาชิกส่วนใหญ่สนทนากันนั้นไม่เกี่ยวข้องกับหน่วยงาน ที่สมาชิกปฏิบัติงานอยู่ในช่วงเวลานั้น ส่วนการจะนำข้อมูลไปถ่ายทอดก็ไม่แน่ใจเพราะข้อมูลบางเรื่อง ไม่แน่ใจว่ามีการคัดกรองมาก่อนหรือยัง” (สัมพันธ์ กรอบกระจก, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

ผู้แทน **บริษัท เครื่องดับเพลิงอิมพีเรียล จำกัด** กล่าวว่า “...ได้รับข้อมูลข่าวสารจาก หน่วยงานราชการและทหาร ในบางครั้งก็ได้ประสบการณ์จากสมาชิกต่างหน่วยงานด้วย ทั้งข้อมูล ข่าวสารและประสบการณ์ต่างๆ เหล่านี้เป็นประโยชน์สำหรับภาคเอกชนมาก ที่สำคัญทำให้ได้รับ มิตรภาพที่ดีต่อกันระหว่างสมาชิกอีกด้วย” (วรเชษฐ มาตรการราช, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

ผู้แทน **บริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน)** กล่าวว่า “...การประสานงาน ของเครือข่ายผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ มีข้อดีที่ทำให้ประสานงานได้รวดเร็ว แต่ก็มีข้อจำกัดในการใช้ งานผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ เช่น ข้อมูล/ไฟล์ ในกลุ่มสนทนาไลน์ มีวันหมดอายุ ต้องมีการบันทึกเก็บไว้ ตลอดเวลา รวมทั้งต้องคอยปรับปรุงข้อมูลให้มีความทันสมัย ซึ่งต้องติดตามตลอดเวลา แต่ก็มีข้อจำกัด เช่น การพิมพ์ข้อมูลที่ผิดพลาดเนื่องจากเป็นการประสานงานอย่างเร่งด่วน อาจทำให้เกิดความเข้าใจ ที่คลาดเคลื่อนได้” (กำพล ชาญด้วยกิจ, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

ผู้แทน **บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน)** กล่าวว่า “...การเรียบเรียงข้อมูล/ภาษาที่ใช้ ในการสื่อสารผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ค่อนข้างลำบาก เนื่องจากในเครือข่ายประกอบด้วยสมาชิกจาก หลากหลายหน่วยงาน ภาษาที่ใช้ในหน่วยงานบางหน่วยเป็นศัพท์เฉพาะ โดยเฉพาะทหาร มีคำย่อ มากมายทำให้เข้าใจยาก นอกจากนี้สมาชิกแต่ละคนมีบทบาทที่แตกต่างกันมีทั้งที่เป็นผู้บริหารและ ผู้ปฏิบัติ การใช้ชื่อ/รูปภาพ บ่งชี้ตัวตนของสมาชิกบางคนแบบไม่เป็นทางการ ทำให้ไม่ทราบข้อมูลว่า สมาชิกคนนั้น ๆ สังกัดหน่วยใด หรือกำลังปฏิบัติหน้าที่อยู่ที่ไหนในสถานการณ์นั้น ๆ เป็นข้อจำกัด ในการประสานงานอีกเรื่องหนึ่ง” (ขวลิต จิตมณี, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

ผู้แทน มูลนิธิร่วมกตัญญู กล่าวว่า “...จากการที่สมาชิกคนหนึ่ง ๆ เป็นสมาชิกหลายกลุ่ม สนทนาไลน์ ประกอบกับข้อมูลในกลุ่มสนทนาไลน์มีจำนวนมาก บางครั้งทำให้ไม่สามารถรับทราบ ข้อมูลได้ครบถ้วน โดยเฉพาะเรื่องการประชุมงานที่สำคัญอาจจะถูกอ่านข้ามไป ซึ่งจะต้องใช้เครื่องมือ สื่อสารอื่น ๆ ประสานงานร่วมด้วย” (ปิยะลักษณ์ ถิ่นแก้ว, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

สรุป การวัดผลสำหรับเครือข่ายทางการสื่อสารในระดับมหภาคของเครือข่ายเสมือนจริง ผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ตามองค์ประกอบทั้ง ๗ ทำให้ทราบว่า การดำเนินงานผ่านระบบเครือข่ายดังกล่าวของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม การประสานงานมีประสิทธิภาพและทันเวลา แต่ก็มีข้อจำกัดของการประสานงานผ่านโปรแกรม สนทนาดังกล่าว โดยเฉพาะข้อมูล/ไฟล์ในกลุ่มสนทนาที่มีวันหมดอายุ ไม่สามารถเรียกดูย้อนหลังได้ ส่วนการประสานงานผ่านเครือข่ายดังกล่าวในกรณีฉุกเฉิน/รีบด่วน อาจเกิดข้อผิดพลาดจากการพิมพ์ ได้บ้าง ซึ่งทำให้การสื่อสารเกิดการคลาดเคลื่อนได้ อย่างไรก็ตามการประสานงานด้วยเครือข่ายเสมือนจริง ผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ยังคงต้องมีการพัฒนา อย่างต่อเนื่องเพื่อความยั่งยืนต่อไป ผู้วิจัยจึงได้นำเครื่องมือการวิเคราะห์เครือข่ายในระดับมหภาค ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ความเข้มข้น ความเป็นศูนย์กลาง ความมีประสิทธิภาพ และความแข็งแรงของเครือข่าย มาวิเคราะห์ถึงลักษณะการสื่อสารของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุน การบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม รวมทั้งนำเสนอบทสัมภาษณ์ ของผู้ปฏิบัติงานด้านบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งเป็นสมาชิกของเครือข่ายดังกล่าว มาสนับสนุนผลการวิเคราะห์ เครือข่ายทางการสื่อสาร ซึ่งจะนำเสนอในลำดับต่อไป

การวิเคราะห์เครือข่ายทางการสื่อสารในระดับมหภาคของเครือข่ายบรรเทา สาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของ ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม

ตารางที่ ๔ - ๔ : แสดงผลการวิเคราะห์เครือข่ายทางการสื่อสารในระดับมหภาค ของเครือข่ายบรรเทา สาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทา สาธารณภัยกระทรวงกลาโหม

รายการวิเคราะห์ของเครือข่าย ทางการสื่อสาร	เครือข่ายเสมือนจริงของ ศบภ.ท.
๑. ความเข้มข้น (Network Density)	๑. มีการส่งข้อมูลเข้ากลุ่มทุกวัน โดยเฉพาะข้อมูลที่เป็น การแจ้งเตือน/ข้อมูลทั่วไป และการประสานงาน ส่วน ความรู้ต่าง ๆ มีการส่งเข้ากลุ่มน้อย
๒. ความเป็นศูนย์กลาง (Network Centralization)	๒. มีการสื่อสารทางเดียว เช่น การรายงานสถานการณ์ การรายงานผลการปฏิบัติงานต่าง ๆ เป็นต้น และการสื่อสาร แบบสองทางระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม เช่น การเชิญประชุม ที่เป็นเรื่องด่วน การขอรับการสนับสนุน พร้อมส่งข่าว

ที่มา : วิเคราะห์โดยผู้วิจัย

ตารางที่ ๔ - ๔ : แสดงผลการวิเคราะห์เครือข่ายทางการสื่อสารในระดับมหภาค ของเครือข่ายบรรเทา
 สาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทา
 สาธารณภัยกระทรวงกลาโหม (ต่อ)

รายการวิเคราะห์ของเครือข่าย ทางการสื่อสาร	เครือข่ายเสมือนจริงของ ศบภ.กท.
	จากเอกสารให้สมาชิกทราบก่อนที่เอกสารทางราชการ จะถูกส่งตามขั้นตอน แต่พบว่า มีการสื่อสารทางเดียว มากกว่าการสื่อสารสองทาง
๓.ความมีประสิทธิภาพ (Network Effectiveness)	๓.การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในเครือข่ายมีทุกวัน ทั้งนี้ข้อมูลที่ใช้ในการสื่อสารมีทั้งที่เป็นทางการ และไม่ เป็นทางการรวมอยู่ในกลุ่มเดียวกัน
๔.ความแข็งแรง (Network Strength)	๔.สมาชิกในกลุ่มมีการสื่อสารกันทุกวันและบ่อยครั้ง แต่การสื่อสารที่เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือ ความรู้ นั้น มีบ้างบางโอกาสเท่านั้น

ที่มา : วิเคราะห์โดยผู้วิจัย

การวิเคราะห์ความเข้มข้นของเครือข่าย เพื่อวัดผลกระทบของเครือข่ายต่อการส่งต่อ
 ความรู้ และความคิดสร้างสรรค์ของทีม กลุ่มที่มีความเข้มข้นของเครือข่ายสูง จะมีการส่งต่อความรู้
 ความชำนาญ ผสมผสานจนเกิดสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นในทีม ซึ่งจากการวิเคราะห์เครือข่ายทางการสื่อสารในระดับ
 มหภาค ของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัย
 ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม พบว่า กลุ่มเครือข่ายมีการส่งข้อมูลเข้ากลุ่มทุกวัน
 ความเข้มข้นของข้อมูลที่ส่งเข้ามามีมากมาย ส่วนมากเป็นข้อมูลทั่วไปไม่ใช่ข้อมูลเชิงวิชาการ การที่มีข้อมูล
 ข่าวสารทั่วไปมาก ส่งผลให้การประสานงานอาจไม่ได้ผลในบาง สำหรับการส่งต่อความรู้ โดยเครือข่าย
 เป็นตัวกลางมีเป็นบางครั้ง แม้ว่าจะมีการส่งข้อมูลที่ไม่ใช่ข้อมูลเชิงวิชาการมากนักแต่การส่งข้อมูล
 ที่สมาชิกส่งเข้ามามาก ทำให้สมาชิกมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน เกิดความไว้วางใจกัน สอดคล้องกับ
 ผลการศึกษาวิจัยของ วรนาท สามารถ (๒๕๕๗) ที่ศึกษาเรื่อง บุพปัจจัยและความแตกต่างของความ
 เชื่อถือไว้วางใจในทีม และความผูกพันต่อองค์การระหว่างพนักงานในทีมดั้งเดิมและทีมเสมือนจริง :
 กรณีศึกษาอุตสาหกรรมสายการบิน ผลการศึกษวิจัยพบว่า ปัจจัยที่สำคัญซึ่งนำไปสู่ความเชื่อถือไว้วางใจใน
 ทีมดั้งเดิม คือ เรื่องของการสื่อสารทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตลอดจนการสร้างสัมพันธ์อันดีกับ
 เพื่อนร่วมงาน ส่วนปัจจัยที่สำคัญซึ่งนำไปสู่ความเชื่อถือไว้วางใจในทีมเสมือนจริง คือ เรื่องเทคโนโลยี
 ในการสื่อสารที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ของผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

ผู้แทน **สภากาชาดไทย** กล่าวว่า “...การประสานงานกลุ่มเครือข่ายผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์
 ทำให้ได้รับทราบข่าวสารได้รวดเร็ว บางครั้งก็เป็นเพียงการแจ้งเตือนข่าวสารทั่วไป และการสนทนา
 แบบไม่เป็นทางการ สำหรับเรื่องการต่อยอดในการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อการบรรเทาสาธารณภัย
 ในกลุ่มเครือข่าย จะมีบางเป็นครั้งคราว” (สุดใจ เครือวณิชธรรม, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

ผู้แทน **วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์** กล่าวว่า “...ได้รับข้อมูล
 ข่าวสารที่เป็นประโยชน์จากเครือข่าย รวมทั้งรับรู้ข้อขัดข้องในสถานการณ์วิกฤติ ซึ่งสมาชิกวิศวกรจาก

วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้รับทราบข้อมูลและปัญหา ซึ่งได้ระดมความคิดในการแก้ปัญหา เช่น การออกแบบสร้างตู้แรงดันลบเพื่อช่วยไม่ให้เชื้อโรคจากผู้ป่วยกระจายออกไปภายนอก ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส โควิด-19 (COVID-19)” (ภาณุพล ปิ่นรายันนท์, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

ผู้แทน **กรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม** กล่าวว่า “...การสื่อสารของเครือข่ายผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ ที่ใช้ส่งทั้งข้อความส่วนตัว ข้อความเชิงวิชาการ และข้อความประสานงานเป็นทางการ เป็นเสน่ห์ที่ทำให้สมาชิกในกลุ่มเครือข่ายสามารถมีส่วนร่วมกันอย่างมีความสุขได้ทุกคน ซึ่งสมาชิกควรพิจารณาถึงเนื้อหาข้อมูลที่ได้รับการแบ่งปันต่อกันมาให้ทราบแหล่งที่มาที่ชัดเจนหรือมีความน่าเชื่อถือที่สุด ยังไม่ควรแบ่งปันต่อได้รวดเร็วทันทีที่ได้รับข้อมูล” (สุกฤษฎ์ เกิดแสง, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

สำหรับความเป็นศูนย์กลางของเครือข่ายพบว่า เครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัย ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม มีความเป็นศูนย์กลางค่อนข้างสูง กล่าวคือ การที่สมาชิกของกลุ่มบางคนมีอำนาจเหนือกว่าสมาชิกคนอื่น ๆ ในเครือข่าย เช่น ข้อมูลที่ส่งเข้ากลุ่มมีมาก แต่เป็นการรายงานผลการดำเนินงานโดยสมาชิกเพียงคนเดียวหรือ ๒ -๓ คน สื่อสารไปยังสมาชิกในกลุ่มเครือข่าย แม้ว่าสมาชิกคนอื่น ๆ จะมีปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่มแต่ก็เป็นการพูดคุยเรื่องทั่วไปที่ไม่ใช่ข้อมูลเชิงวิชาการ หรือการต่อยอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ดังนั้นเครือข่ายทางการสื่อสารจึงมีความเป็นศูนย์กลางค่อนข้างสูง สมาชิกในกลุ่มมีความเป็นอิสระต่ำ ความร่วมมือระหว่างกันจะมีน้อยลง ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ต่อกันน้อย ความคิดสร้างสรรค์ของทีมงานในเครือข่ายก็จะลดลง ซึ่งลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Molm (1994) คือ ความเป็นศูนย์กลางของเครือข่ายมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความคิดสร้างสรรค์ของทีม ซึ่งสามารถสะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

ผู้แทน **บริษัท ซี.พี.แลนด์ จำกัด (มหาชน)** กล่าวว่า “...ข้อดีของการประสานงานของเครือข่ายผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ คือ ทำให้ได้รับข้อมูลรวดเร็ว และยังช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในการติดต่อประสานงานด้วยเครื่องมือสื่อสารอื่น ๆ แต่ก็มีข้อจำกัดในเรื่องการถ่ายทอดคำพูดเป็นภาษาเขียน ประกอบกับเป็นการสื่อสารที่ไม่เห็นสีหน้า ท่าทาง อาจจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจประเด็นได้ไม่ตรงกับที่ผู้สื่อสารต้องการนอกจากนี้ การพูดคุยเรื่องไประหว่างสมาชิกในกลุ่มเครือข่ายด้วยกันทุกวัน ทำให้สมาชิกมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน แม้ว่าสมาชิกมีการพูดคุยในเรื่ององค์ความรู้ใหม่ ๆ น้อยไปก็ตาม” (สุนทร วิริยะเชษฐกุล, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

ส่วนความมีประสิทธิภาพของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัย ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม นั้น พบว่าการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในทีมเป็นเพียงการส่งข้อมูลข่าวสาร และการประสานงานทั่วไป ทั้งกรณีรีบด่วนและไม่รีบด่วน การสื่อสารมีทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ สมาชิกสามารถเข้าถึงข้อมูลได้แต่ก็พบว่า การไหลของข้อมูลมีการทับซ้อนบ้าง กล่าวคือ บางช่วงการไหลของข้อมูลมีมากเนื่องจากการส่งข้อมูลจำนวนมาก ทำให้สมาชิกบางคนอ่านข้อมูลไม่ทัน จึงเกิดการข้ามข้อมูลที่สำคัญไป ทำให้ขาดการรับรู้ข้อมูลโดยเฉพาะกรณีที่ต้องการประสานงาน ซึ่งอาจจะต้องใช้เครื่องมือสื่อสารชนิดอื่น อย่างไรก็ตามการแลกเปลี่ยนข้อมูลไปสู่แนวคิดใหม่ ๆ ซึ่งแสดงถึงประสิทธิภาพของเครือข่ายยังมีน้อยสะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

ผู้แทน บริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน) กล่าวว่า “...การประสานงานง่ายต่อการเข้าถึงและสะดวกรวดเร็วในการติดต่อสื่อสาร แต่ก็มีข้อจำกัดในเรื่องความปลอดภัยของข้อมูลข่าวสารที่ส่งเข้าในกลุ่มเครือข่าย ไม่มีระบบแจ้งเตือนหากเป็นข้อมูลที่ต้องรับทราบหรือปฏิบัติเร่งด่วน เพราะไม่สามารถตรวจเช็คได้ว่าสมาชิกในกลุ่มคนใดเปิดอ่านข้อมูลแล้วบ้าง นอกจากนี้หากมีข้อมูลเข้ากลุ่มจำนวนมาก สมาชิก/ผู้อ่านบางคนอาจข้ามข้อมูลสำคัญไป” (อริน ภูภัทรรงค์, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

ผู้แทน กรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กล่าวเพิ่มเติมว่า “...กลุ่มเครือข่ายมีสมาชิกจำนวนมากที่จากหลากหลายหน่วยงาน/อาชีพ/ภารกิจ/หน้าที่รับผิดชอบ ความสนใจที่จะใช้ข้อมูลของสมาชิกแต่ละท่านอาจไม่เหมือนกัน กรณีที่การสื่อสารมีข้อมูลมากมาย อาจทำให้การประสานข้อมูลที่เป็นทางการถูกอ่านข้ามไปได้บ้าง ซึ่งอาจต้องประสานงานกันโดยตรงเพื่อความรวดเร็ว และทันเวลามากยิ่งขึ้น” (สุกฤษฎ์ เกิดแสง, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

การวิเคราะห์ของเครือข่ายทางการสื่อสารด้านความแข็งแรงของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัย ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม พบว่า สมาชิกในเครือข่ายมีความถี่ในการสื่อสารกันทุกวัน แต่ข้อมูลที่ใช้ในการสื่อสารเป็นเพียงการแจ้งข่าวสาร การประสานงานทั่วไป ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์บ้างค่อนข้างน้อย ซึ่งจากแนวคิดของ Kratzer et al. พบว่า สมาชิกที่มีอัตราปริมาณมากเกินไปจะส่งผลให้ความคิดสร้างสรรค์ลดลง สะท้อนได้จากบทสัมภาษณ์ผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

ผู้แทน กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย กล่าวว่า “...การประสานงานกับหน่วยงานทหารผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ ทำให้การประสานงานมีความรวดเร็วทันเวลา แต่ก็มีขีดจำกัดในเรื่องที่ต้องทำความเข้าใจในการใช้อักษรย่อของทางทหาร การสนทนาในกลุ่มเครือข่ายมีทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ แต่การแบ่งปันองค์ความรู้ใหม่ ๆ มีน้อย สำหรับเรื่องของการพัฒนาเครือข่ายให้มีความยั่งยืน ควรมีการทบทวนองค์ความรู้ และฝึกบรรเทาสาธารณภัยร่วมกันระหว่างพลเรือน - ทหาร ให้มากขึ้น เพื่อการเรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติของแต่ละหน่วยงานเพื่อการประสานงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น” (ณัฏฐ บัญวรรณ, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

ผู้แทน กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กล่าวว่า “...การติดต่อ ประสานงานของเครือข่ายผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ สามารถทำให้เพิ่มความรวดเร็วในการติดต่อประสานงาน แม้ว่าการประชุมผ่านกลุ่มเครือข่ายด้วยโปรแกรมไลน์ทำให้ได้รับทราบข้อมูลได้ทันที แต่ก็พบว่าข้อจำกัดเนื่องจากสมาชิกในกลุ่มมีมาก และหลากหลายอาชีพ การประชุมผ่านกลุ่มเครือข่ายผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ อาจจำเป็นจะต้องเชิญประชุมเฉพาะกลุ่มงานที่เกี่ยวข้องกับชนิดของสาธารณภัยนั้น ๆ ซึ่งสมาชิกที่ไม่ได้รับเชิญอาจจะไม่เข้าใจประเด็นที่ประชุม จึงทำให้เกิดความระแวง ขาดความไว้วางใจกันในกลุ่มเพราะไม่ได้รับเชิญเข้าร่วมประชุม ซึ่งเป็นเพียงสมาชิกกลุ่มน้อย ๆ ในกลุ่มเครือข่าย” (คมสัน องค์กรพิชากุล, สัมภาษณ์, ๒๕๖๓)

สรุป การวิเคราะห์เครือข่ายทางการสื่อสารในระดับมหภาค ของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัย ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม พบว่า เครือข่ายมีความเข้มข้นมาก แต่เป็นการส่งข้อมูลข่าวสารทั่วไป การแบ่งปันความรู้ยังมีน้อย ความเป็นศูนย์กลางของเครือข่ายสูง ทำให้สมาชิกบางคนอ่านข้อมูลข่าวสารไม่ทัน การอ่านข้อมูลข่าวสารอาจจพข้ามไป ความมีประสิทธิภาพของเครือข่ายค่อนข้างมีน้อย แม้ว่าสมาชิก

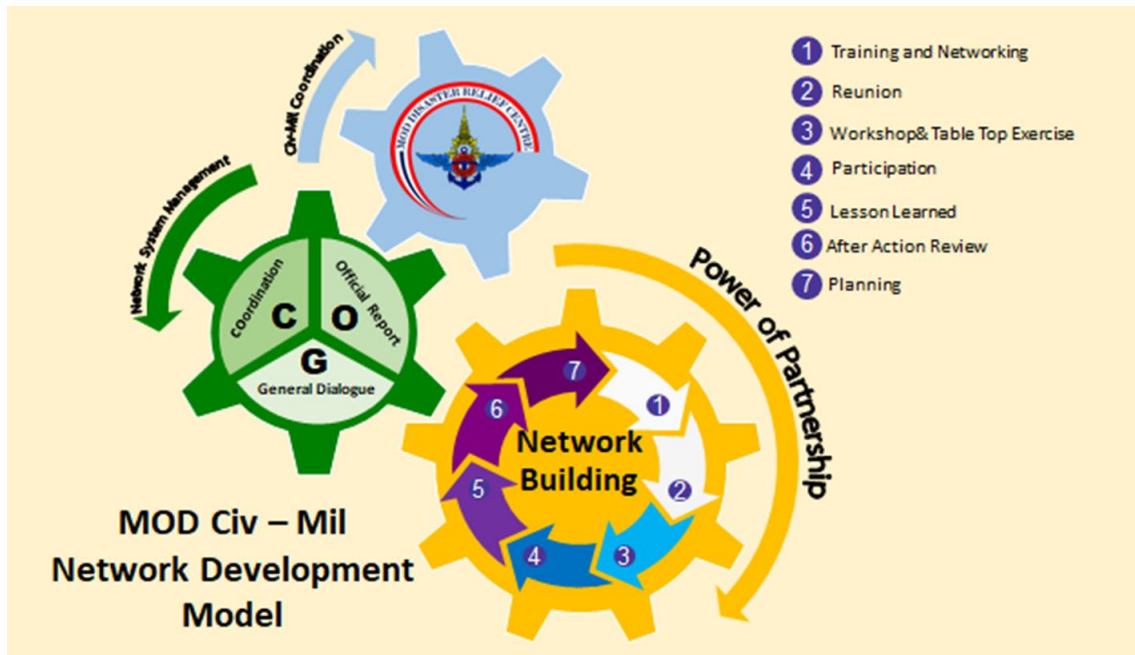
จะเข้าถึงข้อมูลของกลุ่มได้ง่าย แต่การแลกเปลี่ยนข้อมูลไปสู่แนวคิดใหม่ ๆ ยังมีน้อย ส่งผลให้ความแข็งแรงของเครือข่ายลดลง

สรุปโดยรวม จากการวัดผลสำหรับเครือข่ายทางการสื่อสาร และการวิเคราะห์เครือข่ายทางการสื่อสารในระดับมหภาค ของเครือข่ายเสมือนจริงผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม รวมทั้งบทสัมภาษณ์จากสมาชิกในกลุ่มเครือข่ายที่เป็นผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ พบว่า การประสานงานมีประสิทธิภาพและทันเวลา แต่ก็มีข้อจำกัดต่าง ๆ ของโปรแกรมสนทนาไลน์ เช่น ความหนาแน่นของข้อมูลในกลุ่มมีมาก ข้อมูลมีกำหนดวันหมดอายุ การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการมีมากกว่าการสื่อสารแบบเป็นทางการ และการสื่อสารทางเดียวมีมากกว่าการสื่อสารสองทาง การต่อยอดองค์ความรู้ใหม่และการแบ่งปันประสบการณ์มีน้อย อย่างไรก็ตาม พบว่า การที่สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการมากกว่าปฏิสัมพันธ์ที่เป็นทางการ ส่งผลให้มีมิตรภาพของสมาชิกในเครือข่ายเป็นไปในทิศทางที่ดี เป็นพื้นฐานของการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ และการแบ่งปันประสบการณ์ที่ดีต่อกันในอนาคต ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาเครือข่ายสู่ความยั่งยืน ในลำดับต่อไป

แนวทางการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน – ทหาร เพื่อการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม

จากการศึกษาการประสานงานด้านบรรเทาสาธารณภัยด้วยเครือข่ายเสมือนจริงผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม นั้นพบว่า มีทั้งข้อดีและข้อจำกัดในหลากหลายประเด็น ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอ แนวทางการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน – ทหาร เพื่อการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม โดยการพัฒนาตามแนวคิดของการมีส่วนร่วมและความไว้วางใจ ด้วยกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ ส่วนการพัฒนาเครือข่ายเสมือนจริงผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ จะดำเนินงานลดข้อจำกัดต่าง ๆ ของโปรแกรมสนทนาไลน์ด้วยข้อกำหนดและวิธีการต่าง ๆ จากศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ซึ่งสมาชิกในเครือข่ายสามารถมีส่วนร่วมในการร่วมมือพัฒนาไปด้วยกันได้ ซึ่งการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน – ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม แบ่งเป็น ๒ แนวทาง ได้แก่ การสร้างและพัฒนาเครือข่าย และการบริหารจัดการระบบเครือข่าย ดังแผนภาพที่ ๔ – ๑

แผนภาพที่ ๔ - ๑ : MOD Civ - Mil Network Development Model

ที่มา : วิเคราะห์โดยผู้วิจัย

๑. การสร้างและพัฒนาเครือข่าย (Network Building) ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ดำเนินการเพื่อให้ได้พลังของการมีส่วนร่วม (Power of Partnership) ดังนี้

๑.๑ กำหนดให้มีการจัดอบรม (Training and Networking) เรื่อง การประสานงานระหว่างพลเรือน - ทหาร ในการตอบโต้ภัยพิบัติ เป็นประจำทุกปี ระยะเวลาอบรม ๕ - ๗ วัน ผู้เข้ารับการอบรมประกอบด้วย ผู้แทนจากหน่วยงานด้านบรรเทาสาธารณภัยทั้งภายในและภายนอกกระทรวงกลาโหม รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรอิสระ โดยแบ่งการอบรมออกเป็น ๒ ระดับ ได้แก่ ระดับผู้บริหารและระดับผู้ปฏิบัติงาน การอบรมมีทั้งการให้ความรู้ และการศึกษาดูงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๑.๒ กำหนดให้มีการสัมมนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร ในการตอบโต้ภัยพิบัติ (Reunion) เป็นประจำทุกปี ระยะเวลา ๒ - ๓ วัน ผู้เข้าร่วมสัมมนา ประกอบด้วย สมาชิกที่เคยผ่านการอบรม เรื่อง การประสานงานระหว่างพลเรือน - ทหาร ในการตอบโต้ภัยพิบัติมาแล้ว ซึ่ง การสัมมนาประกอบไปด้วย การฟื้นฟูความรู้เดิม เพิ่มเติมความรู้ใหม่ โดยวิทยากรผู้ทรงความรู้และประสบการณ์ หลังจากนั้นจัดให้สมาชิกมีกิจกรรมร่วมกันด้วยการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ และการออกหน่วยให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกับชุมชน หรือโรงเรียน

๑.๓ จัดสัมมนา/ฝึกแผนบนโต๊ะ (Workshop & Table Top Exercise) เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติต่าง ๆ เป็นประจำทุกปี ระยะเวลา ๑ - ๒ วัน โดยผู้เข้าร่วมสัมมนา/ฝึกแผนบนโต๊ะประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัตินั้น ๆ ทั้งหน่วยงานทางทหาร หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรอิสระ

๑.๔ ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม จัดผู้แทนหน่วยสนับสนุนการเข้าร่วม การฝึกและร่วมกิจกรรมต่าง ๆ (Participation) ที่เกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ที่เครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร จัดขึ้น

๑.๕ จัดกิจกรรมการถอดบทเรียน (Lesson Learned) จากการจัดการความเสี่ยงจาก สาธารณภัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในรอบปี เพื่อเป็นการแบ่งปันประสบการณ์ และต่อยอดองค์ความรู้ ด้านการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย รวมทั้งนวัตกรรมที่เกิดขึ้นในการจัดการสาธารณภัยแต่ละครั้ง โดยเชิญผู้บัญชาการเหตุการณ์ ผู้ปฏิบัติงานในสถานการณ์สาธาณภัยนั้น ๆ มาร่วมกิจกรรมถอดบทเรียน และรวบรวมองค์ความรู้จัดทำเป็นเอกสารเพื่อการเรียนรู้ต่อไป

๑.๖ เมื่อเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหมทุกครั้ง เจ้าหน้าที่จะต้องถอดบทเรียนการจัดกิจกรรมนั้น ๆ (After Action Review) เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนา ในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

๑.๗ จัดทำแผนดำเนินงาน (Planning) เกี่ยวกับกิจกรรมการพัฒนาเครือข่ายบรรเทา สาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม ให้สมาชิกทราบล่วงหน้าเพื่อให้สมาชิกสามารถวางแผนเข้าร่วมกิจกรรมได้

๒. การบริหารจัดการระบบเครือข่าย (Network System Management) โดย ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ดำเนินการ ดังนี้

๒.๑ จัดเจ้าหน้าที่บริหารจัดการระบบเครือข่าย โดยเจ้าหน้าที่มีหน้าที่ ดังนี้

๒.๑.๑ กำหนดคุณสมบัติของสมาชิกในแต่ละกลุ่มเครือข่าย

๒.๑.๒ ติดตามการสื่อสารของสมาชิกทุกกลุ่มเครือข่าย

๒.๑.๓ รวบรวมและบันทึกข้อมูล/ภาพ ที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการสาธารณภัย ก่อนข้อมูลหมดอายุ

๒.๑.๔ แบ่งกลุ่มเครือข่ายตามลักษณะงาน (ทั้งนี้ไม่รวมถึงกลุ่มเครือข่ายที่มี ใช้งานภายในกระทรวงกลาโหม) โดยแจ้งให้สมาชิกในกลุ่มเครือข่ายได้รับทราบทุกคน

๒.๑.๕ แจ้งข่าวแก่สมาชิก เมื่อศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ต้องการใช้งานชุดคำสั่งย่อยภายใต้โปรแกรมสนทนาไลน์ เช่น การประชุมกลุ่ม และการประชุมผ่าน จอภาพ เป็นต้น

๒.๑.๖ ติดตามการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อนำมาพัฒนาและ ปรับปรุงเครือข่ายให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ

๒.๒ การแบ่งกลุ่มเครือข่ายตามลักษณะงาน โดยสมาชิกเครือข่ายทุกคนมีสิทธิที่จะ ร่วมอยู่ในทุกกลุ่มเครือข่าย แต่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เจ้าหน้าที่บริหารระบบเครือข่ายกำหนด กลุ่มเครือข่ายแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม

๒.๒.๑ กลุ่มรายงานข้อมูลข่าวสารเป็นทางการ (Official Report) กลุ่มนี้จะมี การแจ้งข้อมูลข่าวสาร สถานการณ์ที่เป็นทางการ เช่น ประกาศกรมอุตุนิยมวิทยา สถานการณ์ภัยพิบัติ การช่วยเหลือ และบรรเทาสาธารณภัยต่าง ๆ สมาชิกที่อยู่กลุ่มนี้จะต้องบ่งชี้ตัวตน ด้วยชื่อ/รูปภาพ/ หน่วยงานต้นสังกัดจริง การเชิญสมาชิกเข้าร่วมกลุ่มหรือการลบสมาชิกออกจากกลุ่มเป็นหน้าที่ ของเจ้าหน้าที่บริหารเครือข่ายเท่านั้น

๒.๒.๒ กลุ่มการติดต่อประสานงาน (Coordination) แบ่งปันความรู้และประสบการณ์ กลุ่มนี้จะใช้เพื่อการประสานงานต่าง ๆ เช่น การเชิญประชุมเร่งด่วน ซึ่งสมาชิกสามารถส่งภาพหนังสือราชการเพื่อการดำเนินงานที่รวดเร็วก่อนที่หนังสือราชการจะมาถึงหน่วย หรืออาจใช้เครื่องมือสื่อสารอื่นร่วมด้วย เพื่อเพิ่มความรวดเร็ว นอกจากนี้กลุ่มนี้ยังสามารถประสานงาน เรื่องการให้การสนับสนุนทั้งกำลังพลและทรัพยากรต่าง ๆ รวมทั้งการแบ่งปันประสบการณ์ และองค์ความรู้ต่าง ๆ เมื่อมีโอกาส

๒.๒.๓ กลุ่มเครือข่ายสนทนาทั่วไป (General Dialogue) กลุ่มนี้เปิดกว้างให้สมาชิกมีการสนทนากันทั้งที่เป็นการสื่อสารทางเดียว การสื่อสารสองทาง และการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการโดยอิสระ

การดำเนินการพัฒนาเครือข่ายทั้ง ๒ แบบดังที่กล่าวมานี้จะส่งผลต่อประสิทธิภาพของการประสานงานระหว่างพลเรือน - ทหาร (Civil - Military Coordination) เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม

สรุป

การศึกษาหาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม โดยศึกษาวิเคราะห์ผลการดำเนินงานในรูปแบบการปฏิบัติงานแบบปกติและการปฏิบัติงานรูปแบบเครือข่าย รวมทั้งนำการวัดผลสำหรับเครือข่ายทางการสื่อสาร และการวิเคราะห์เครือข่ายทางการสื่อสารในระดับมหภาค มาวิเคราะห์เครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน-ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม นอกจากนี้ยังได้นำบทสัมภาษณ์ที่เกี่ยวกับประโยชน์และข้อจำกัดในการประสานงานของผู้ปฏิบัติงานด้านบรรเทาสาธารณภัยทั้งภายใน และภายนอกกระทรวงกลาโหม รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรอิสระ มาสนับสนุนผลการวิเคราะห์เครือข่ายดังกล่าว ซึ่งทำให้ผู้วิจัย ทราบถึงสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา และหาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายตามแนวคิดของการมีส่วนร่วม การสร้างความผูกพันและความไว้วางใจ รวมทั้งการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ การดำเนินการเน้นความสม่ำเสมอ แนวทางการพัฒนาดังกล่าว แบ่งเป็น ๒ แนวทาง ได้แก่ การสร้างและพัฒนาเครือข่าย และการบริหารจัดการระบบเครือข่าย ซึ่งจะสามารถทำให้เครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ต่อไป

บทที่ ๕

สรุป และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัย ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ ๒ ประการ คือ เพื่อศึกษารูปแบบการทำงานของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร ในการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ตลอดจน ปัญหา และข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน และเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร ในการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม การดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยใช้การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ จากหลายแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องและรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ปฏิบัติงานด้านบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งเป็นสมาชิกในเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นหลัก โดยเมื่อนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาจัดระเบียบแล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประกอบกับแนวความคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจนกระทั่งได้แนวทางในการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม สำหรับบทที่ ๕ นี้ จะนำเสนอ ๒ ประเด็น คือ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

สรุป

๑. ผลการศึกษาตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๑ สรุปได้ดังนี้

ผลการศึกษาที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๑ เพื่อศึกษารูปแบบการทำงานของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร ในการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ตลอดจนปัญหาและข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน ผลการศึกษาวิจัย สรุปได้ดังนี้

รูปแบบการทำงานของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร ในการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม มีการติดต่อสื่อสาร และการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นรูปแบบการปฏิบัติงานแบบปกติ (โดยหนังสือราชการ) และการปฏิบัติงานแบบเครือข่ายเสมือนจริงผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ ซึ่งผลการดำเนินงานเปรียบเทียบ พบว่า การปฏิบัติงานแบบเครือข่ายเสมือนจริงผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ มีผลการดำเนินงานที่รวดเร็วกว่าประสิทธิภาพมากกว่าการปฏิบัติงานแบบปกติ ทั้งด้านการส่งรายงาน การประสานงานเรื่องการประชุมต่าง ๆ และการประสานงานในภาวะฉุกเฉิน แม้ว่าการประยุกต์

ใช้เทคโนโลยีในยุคปัจจุบันที่เน้นผลลัพธ์ในการประสานงานเบื้องต้นจะเป็นไปในทิศทางที่ดี แต่ก็พบปัญหาและข้อขัดข้องในการดำเนินงาน สรุปได้ดังนี้

๑.๑ การประสานงานแบบปกติซึ่งใช้เฉพาะเอกสารทางราชการ สามารถดำเนินงานได้ผลดีระดับหนึ่ง แต่กรณีเร่งด่วนหรือต้องการข้อมูลเป็นปัจจุบัน เช่น ข้อมูลประจำวันเพื่อใช้ในการรายงานการสนับสนุนกำลังพลและยุทโธปกรณ์ การเข้าร่วมประชุมกรณีเร่งด่วน และการประสานงานกรณีเกิดสาธารณภัยนั้นผลการประสานงานค่อนข้างล่าช้า

๑.๒ การประสานงานแบบเครือข่ายเสมือนจริงผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ ในกรณีที่มีการประสานงานระดับกลุ่มจะมีข้อจำกัดในเรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม ดังนี้

๑.๒.๑ สมาชิกในกลุ่มสามารถตั้งชื่อตนเองได้ตามความต้องการ ทำให้ไม่สามารถระบุตัวตนที่แท้จริงได้

๑.๒.๒ สมาชิกในกลุ่มสามารถเชิญบุคคลภายนอกเข้ากลุ่มได้และสามารถลบสมาชิกออกจากกลุ่มได้ ทำให้ยากต่อการควบคุมสมาชิกในกลุ่ม

๑.๒.๓ ไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าสมาชิกในกลุ่มคนไหนที่สามารถรับข้อความหรือไม่ได้รับข้อความ

๑.๒.๔ สมาชิกทุกคนในกลุ่มสามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขชื่อ/รูปภาพประจำกลุ่มได้

๑.๒.๕ ข้อมูลที่สมาชิกส่งเข้าในกลุ่มมีทั้งข้อมูลที่จำเป็นและไม่จำเป็นในการใช้งาน

๑.๒.๖ สมาชิกในกลุ่มบางคนไม่มีการแบ่งปันข้อมูลข่าวสารแต่ยังคงรวมตัวอยู่ในกลุ่มเครือข่าย

๑.๒.๗ ข้อมูลที่อยู่ในกลุ่มไม่มีการสำรองข้อมูลบน Server และมีวันหมดอายุ

๑.๒.๘ ข่าวสารที่สำคัญขององค์กรอาจถูกนำไปเผยแพร่ภายนอกองค์กรได้

๑.๒.๙ เมื่อสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มมากขึ้นทำให้ข้อมูลในกลุ่มมีมากขึ้นสมาชิกบางคนอ่านข้อมูลไม่ทันและข้ามข้อมูลสำคัญนั้น ๆ ไป

๑.๓ ข้อมูลจากการประสานงานผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ไม่สามารถใช้อ้างอิงเป็นเอกสารทางราชการได้

๑.๔ การติดต่อประสานทั้งสองแบบไม่สามารถสื่อสารแบบวัจนภาษาหรือการแสดงออกทางสีหน้า ท่าทาง และน้ำเสียงได้ ซึ่งอาจทำให้การสื่อสารมีความชัดเจนลดลงและอาจมีผลต่อการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก

๑.๕ การประสานงานอย่างเป็นทางการที่ขึ้นจากกรณีเกิดสาธารณภัย เมื่อภารกิจนั้นๆ เสร็จสิ้นลง ความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มจะลดลง

๒. ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๒ สรุปได้ดังนี้

ผลการศึกษาที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๒ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร ในการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม สรุปได้ดังนี้

จากการวิเคราะห์วัดผลสำหรับเครือข่ายทางการสื่อสาร และการวิเคราะห์เครือข่ายทางการสื่อสารในระดับมหภาค ของเครือข่ายเสมือนจริงผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม รวมทั้งบทสัมภาษณ์ที่สนับสนุนการวิเคราะห์จากสมาชิกในกลุ่มเครือข่ายที่เป็นผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ พบว่า ผลการวิเคราะห์สอดคล้องกับปัญหาและข้อขัดข้อง

ตามที่กล่าวมา ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน – ทหาร เพื่อการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัย ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม โดยการพัฒนาตามแนวคิดของการมีส่วนร่วม และความไว้วางใจ ด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนการพัฒนาเครือข่ายเสมือนจริงผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ จะดำเนินงานลดข้อจำกัดต่าง ๆ ของโปรแกรมสนทนาไลน์ ด้วยการบริหารจัดการระบบเครือข่าย จากศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม ซึ่งสมาชิกในเครือข่ายสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่งการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน – ทหาร เพื่อการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัย ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม แบ่งแนวทางการดำเนินงานออกเป็น ๒ แนวทาง ได้แก่ การสร้างและพัฒนาเครือข่าย และการบริหารจัดการระบบเครือข่าย ดังนี้

๒.๑ การสร้างและพัฒนาเครือข่าย (Network Building) ศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กระทรวง กลาโหม ดำเนินการเพื่อให้ได้พลังของการมีส่วนร่วม (Power of Partnership) ดังนี้

๒.๑.๑ กำหนดให้มีการจัดอบรม (Training and Networking) เรื่อง การประสานงานระหว่างพลเรือน – ทหาร ในการตอบโต้ภัยพิบัติ เป็นประจำทุกปี ระยะเวลาอบรม ๕ – ๗ วัน ผู้เข้ารับการอบรม ประกอบด้วย ผู้แทนจากหน่วยงานด้านบรรเทาสาธารณภัยทั้งภายในและภายนอกกระทรวงกลาโหม รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรอิสระ โดยแบ่งการอบรมออกเป็น ๒ ระดับ ได้แก่ ระดับผู้บริหารและระดับผู้ปฏิบัติงาน การอบรมมีทั้งการให้ความรู้ และการศึกษาดูงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๒.๑.๒ กำหนดให้มีการสัมมนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน – ทหาร ในการตอบโต้ภัยพิบัติ (Reunion) เป็นประจำทุกปี ระยะเวลา ๒ – ๓ วัน ผู้เข้าร่วมสัมมนา ประกอบด้วย สมาชิกที่เคยผ่านการอบรม เรื่อง การประสานงานระหว่างพลเรือน – ทหาร ในการตอบโต้ภัยพิบัติมาแล้ว ซึ่ง การสัมมนาประกอบไปด้วย การฟื้นฟูความรู้เดิม เพิ่มเติมความรู้ใหม่ โดยวิทยากรผู้ทรงความรู้และประสบการณ์ หลังจากนั้นจัดให้สมาชิกมีกิจกรรมร่วมกันด้วยการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ และการออกหน่วยให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกับชุมชน หรือโรงเรียน

๒.๑.๓ จัดสัมมนา/ฝึกแผนบนโต๊ะ (Workshop & Table Top Exercise) เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติต่าง ๆ เป็นประจำทุกปี ระยะเวลา ๑ – ๒ วัน โดยผู้เข้าร่วมสัมมนา/ฝึกแผนบนโต๊ะ ประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัตินั้น ๆ ทั้งหน่วยงานทางทหาร หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรอิสระ

๒.๑.๔ ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม จัดผู้แทนหน่วยสนับสนุนการเข้าร่วมการฝึกและร่วมกิจกรรมต่าง ๆ (Participation) ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่เครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน – ทหาร จัดขึ้น

๒.๑.๕ จัดกิจกรรมการถอดบทเรียน (Lesson Learned) จากการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในรอบปี เพื่อเป็นการแบ่งปันประสบการณ์ และต่อยอดองค์ความรู้ ด้านการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย รวมทั้งนวัตกรรมที่เกิดขึ้นในการจัดการสาธารณภัยแต่ละครั้ง โดยเชิญผู้บัญชาการเหตุการณ์ ผู้ปฏิบัติงานในสถานการณ์สาธาณภัยนั้น ๆ มาร่วมกิจกรรมถอดบทเรียน และรวบรวมองค์ความรู้จัดทำเป็นเอกสารเพื่อการเรียนรู้ต่อไป

๒.๑.๖ เมื่อเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ทุกครั้ง เจ้าหน้าที่จะต้องถอดบทเรียนการจัดกิจกรรมนั้น ๆ (After Action Review) เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

๒.๑.๗ จัดทำแผนดำเนินงาน (Planning) เกี่ยวกับกิจกรรมการพัฒนาเครือข่าย บรรเทา สาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทา สาธารณภัย กระทรวงกลาโหม ให้สมาชิกทราบล่วงหน้าเพื่อให้สมาชิกสามารถวางแผนเข้าร่วมกิจกรรมได้

๒.๒ การบริหารจัดการระบบเครือข่าย (Network System Management) โดย ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหมดำเนินการ ดังนี้

๒.๒.๑ จัดเจ้าหน้าที่บริหารจัดการระบบเครือข่าย โดยเจ้าหน้าที่มีหน้าที่ ดังนี้

๒.๒.๑.๑ กำหนดคุณสมบัติของสมาชิกในแต่ละกลุ่มเครือข่าย

๒.๒.๑.๒ ติดตามการสื่อสารของสมาชิกทุกกลุ่มเครือข่าย

๒.๒.๑.๓ รวบรวมและบันทึกข้อมูล/ภาพ ที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการ สาธารณภัยก่อนข้อมูลหมดอายุ

๒.๒.๑.๔ แบ่งกลุ่มเครือข่ายตามลักษณะงาน (ทั้งนี้ไม่รวมถึงกลุ่มเครือข่ายที่มี ใช้งานภายในกระทรวงกลาโหม) โดยแจ้งให้สมาชิกในกลุ่มเครือข่ายได้รับทราบทุกคน

๒.๒.๑.๕ แจ้งข่าวแก่สมาชิก เมื่อศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ต้องการใช้งานชุดคำสั่งย่อยภายใต้โปรแกรมสนทนาไลน์ เช่น การประชุมกลุ่ม และการประชุมผ่าน จอภาพ เป็นต้น

๒.๒.๑.๖ ติดตามการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อนำมาพัฒนา และปรับปรุงเครือข่ายให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ

๒.๒.๒ การแบ่งกลุ่มเครือข่ายตามลักษณะงาน โดยสมาชิกเครือข่ายทุกคนมีสิทธิที่จะ ร่วมอยู่ในทุกกลุ่มเครือข่าย แต่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เจ้าหน้าที่บริหารระบบเครือข่ายกำหนด กลุ่มเครือข่ายแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม

๒.๒.๒.๑ กลุ่มรายงานข้อมูลข่าวสารเป็นทางการ (Official Report) กลุ่มนี้จะมี การแจ้งข้อมูลข่าวสาร สถานการณ์ที่เป็นทางการ เช่น ประกาศกรมอุตุนิยมวิทยา สถานการณ์ภัยพิบัติ การช่วยเหลือ และบรรเทาสาธารณภัยต่าง ๆ สมาชิกที่อยู่กลุ่มนี้จะต้องบ่งชี้ตัวตน ด้วยชื่อ/รูปภาพ/ หน่วยงานต้นสังกัดจริง การเชิญสมาชิกเข้าร่วมกลุ่มหรือการลบสมาชิกออกจากกลุ่มเป็นหน้าที่ ของเจ้าหน้าที่บริหารเครือข่ายเท่านั้น

๒.๒.๒.๒ กลุ่มการติดต่อประสานงาน (Coordination) แบ่งปันความรู้และ ประสบการณ์ กลุ่มนี้ จะใช้เพื่อการประสานงานต่าง ๆ เช่น การเชิญประชุมเร่งด่วน ซึ่งสมาชิกสามารถ ส่งภาพหนังสือราชการเพื่อการดำเนินงานที่รวดเร็วก่อนที่หนังสือราชการจะมาถึงหน่วย หรืออาจใช้ เครื่องมือสื่อสารอื่นร่วมด้วย เพื่อเพิ่มความรวดเร็ว นอกจากนี้กลุ่มนี้ยังสามารถประสานงาน เรื่องการให้ การสนับสนุนทั้งกำลังพลและทรัพยากรต่าง ๆ รวมทั้งการแบ่งปันประสบการณ์ และองค์ความรู้ต่าง ๆ เมื่อมีโอกาส

๒.๒.๒.๓ กลุ่มเครือข่ายสนทนาทั่วไป (General Dialogue) กลุ่มนี้เปิดกว้าง ให้สมาชิกมีการสนทนากันทั้งที่เป็นการสื่อสารทางเดียว การสื่อสารสองทาง และการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการโดยอิสระ

การดำเนินการพัฒนาเครือข่ายทั้ง ๒ แบบดังที่กล่าวมานี้จะส่งผลต่อประสิทธิภาพของการประสานงานระหว่างพลเรือน - ทหาร (Civil - Military Coordination) เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ รัฐบาลควรสนับสนุนให้มีความร่วมมือกันของหน่วยงานภายในประเทศ และต่างประเทศในการจัดทำหลักสูตร การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย

๑.๒ รัฐบาลควรส่งเสริมให้ประเทศไทยมีบทบาทนำในด้านการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติในกลุ่มประเทศอาเซียน

๒. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

๒.๑ กระทรวงกลาโหมควรกำหนดให้ การศึกษาตามแนวทางการรับราชการทางทหารของกำลังพลทุกหลักสูตร ได้ศึกษาวิชา การจัดการภัยพิบัติและการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ

๒.๒ การจัดทำแผนบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหมในวงรอบต่อไป ควรเชิญภาคีเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งพลเรือนและทหารเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหมด้วย

๒.๓ ควรมีการถ่ายทอดแนวทางการปฏิบัติ เกี่ยวกับการบริหารจัดการระบบเครือข่ายให้เจ้าหน้าที่ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม ให้สามารถดูแลระบบเครือข่ายในระยะยาวได้ตลอดไป

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ ควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่องการใช้เทคโนโลยีประเภทอื่น ๆ กับการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยที่มีประสิทธิภาพ

๓.๒ ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเครือข่ายทางสังคมกับเครือข่ายอื่นที่ประสบความสำเร็จ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ต่อไป

บรรณานุกรม

วารสาร

- เกียรติกดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. “การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา”, วารสารการบริหารและพัฒนา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ปีที่ ๔ (๑), มกราคม – เมษายน ๒๕๕๕. หน้า ๑๙๖ – ๑๙๘.
- มานา ปัจฉิมนันท์. “การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมกับการวิจัยด้านการสื่อสารในองค์กร”, สถาบันพระปกเกล้า. ปีที่ ๑๕ (๓), กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๐. หน้า ๘ - ๑๓.
- วิหวัศ ขุนหนู. “การพัฒนาเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการป้องกันอุทกภัย กรณีศึกษา อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี”, วารสารปริชาติ. ปีที่ ๓๑ (๑), มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๑. หน้า ๑๖๓ - ๑๖๔.
- ศักดิ์นิพนธ์ สว่างวงศ์. “เครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา”, วารสารบริหาร การศึกษาบัวบัณฑิต. ปีที่ ๑๔ (๒), กุมภาพันธ์ – พฤษภาคม ๒๕๕๗. หน้า ๑๕.

วิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย เอกสารวิจัย

- เทอดเกียรติ วงศาโรจน์. “การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชนในชุมชน เทศบาลเมืองราชบุรี อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขา สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๗.
- ธัญญลักษณ์ อุ่นใจ. “ประสิทธิผลการจัดการเครือข่ายงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของเทศบาลเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์, รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๖๐.
- พระดาวเหนือ บุตรสีทา. “การสร้างเครือข่ายและการจัดการเครือข่ายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของชุมชนบ้านพบธรรมนำสุข อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๗.
- พิเชษฐ์ ผุงเพิ่มตระกูล. “ความไว้วางใจในผู้บังคับบัญชา ความไว้วางใจในองค์กร ความพึงพอใจในการทำงาน และความผูกพันในองค์กรของบุคลากรทางการศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔.
- ธนากร สุวรรณกลาง. “การพัฒนาโมเดลทีมที่มีประสิทธิผลจากองค์กรที่ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งชาติ”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาเทคโนโลยีการบริหาร, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๗.
- วรรณาท สามารณ. “บุพปัจจัยและความแตกต่างของความเชื่อถือไว้วางใจในทีมและความผูกพันต่อองค์กรระหว่างพนักงานในทีมดั้งเดิมและทีมเสมือนจริง : กรณีศึกษาอุตสาหกรรมสายการบิน”. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์กร, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๗.

- วรินทร์ รongกลัด. “ความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจในองค์กร การรับรู้การสนับสนุนจากองค์กร และพฤติกรรมเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของพนักงานบริษัทผลิตเครื่องดื่มและอาหารแห่งหนึ่ง”. เอกสารวิจัยศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๙.
- วิจิต สุรัตน์เรืองชัย และคณะ. “โครงการวิจัยและพัฒนาการส่งเสริมวัฒนธรรมเครือข่ายการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ระยะที่ ๑”. คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๒.
- ศรัณยู์ เจริญศิริ. “องค์กรเครือข่ายภาคประชาชนกับการมีส่วนร่วม กรณีศึกษาเปรียบเทียบองค์กรชาวบ้านอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกหินลาด และกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกหนองโน จังหวัดมหาสารคาม”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขารัฐประศาสนศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๖.
- สายฝน แสงหิรัญ ทองประเสริฐ. “เครือข่ายองค์กรชุมชนเพื่อการจัดการภัยพิบัติในคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา”. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๘.
- อดิเทพ ทองศรี. “ความสำเร็จในการจัดการเครือข่ายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์การบริหารส่วนตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง”. เอกสารการค้นคว้าแบบอิสระ, รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖.
- อังศุมาลิน อังคูลิงห์. “การบริหารแบบเครือข่ายในการจัดการภาวะฉุกเฉินอุทกภัยพิบัติภัย”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาพัฒนาสังคมและการจัดการสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๘.

สัมภาษณ์

- กฤษฎา ภักดีอุทธรณ์, พันเอก. นักวิทยาศาสตร์ กรมวิทยาศาสตร์ทหารบก. สัมภาษณ์. ๒๘ มกราคม ๒๕๖๓. กำพล ชาญด้วยกิจ, นาวาตรี. เจ้าหน้าที่ความมั่นคง บริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน). สัมภาษณ์. ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓.
- คมสัน องค์กรีชากุล. นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. สัมภาษณ์. ๒๙ มกราคม ๒๕๖๓.
- ชวลิต จิตมณี. ผู้จัดการระบบฉุกเฉินและรักษาความปลอดภัย บริษัท ปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน). สัมภาษณ์. ๒๙ มกราคม ๒๕๖๓.
- ณัทร บุญวรรณ. นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. สัมภาษณ์. ๒๙ มกราคม ๒๕๖๓.
- ธีรศักดิ์ กฤษณะเศรณี, พันเอก. ผู้อำนวยการกองบรรเทาสาธารณภัย สำนักงานกิจการพลเรือ สำนักงานนโยบายและแผนกลาโหม. สัมภาษณ์. ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๒.

ปิยะลักษณ์ ถิ่นแก้ว. หัวหน้าหน่วยกู้ชีพพร้อมกตัญญู และผู้ประสานงานมูลนิธิร่วมกตัญญู มูลนิธิร่วมกตัญญู. สัมภาษณ์. ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓.

พศิน มีใจสีบ, พันเอก. รองผู้อำนวยการกองกิจการพลเรือน หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย. สัมภาษณ์. ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

พาคินทร์ วาทิน, นาวาอากาศโท. หัวหน้าแผนกวิทยากร กองอำนวยการ ศูนย์ปฏิบัติการแพทย์ทหารอากาศ กรมแพทย์ทหารอากาศ. สัมภาษณ์. ๒๙ มกราคม ๒๕๖๓.

ภาคภูมิ บุรณะเหตุ รัตน., นาวาโท. หัวหน้าแผนกช่วยเหลือประชาชน กองบรรเทาสาธารณภัย สำนักงาน กิจการพลเรือน กรมกิจการพลเรือนทหารเรือ. สัมภาษณ์. ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.

ภาณุพล ปิ่นราชยานนท์, ว่าที่ร้อยตรี, วิศวกรอาสา วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์. สัมภาษณ์. ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓.

ภุมเรศ ต่อมทอง, พันเอก. รองผู้อำนวยการกองนโยบายและแผน กรมกิจการพลเรือนทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย. สัมภาษณ์. ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

วรเชษฐ มาตรฐานราช, ครูฝึกและวิทยากรหัวหน้าฝ่ายฝึกอบรม บริษัท ดับเพลิงอิมพีเรียล จำกัด. สัมภาษณ์. ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓.

สัมพันธ์ กรอบกระจก. เจ้าหน้าที่พิเศษด้านลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย. สัมภาษณ์. ๒๙ มกราคม ๒๕๖๓.

สุกฤษฎ์ เกิดแสง. ผู้อำนวยการส่วนวิเคราะห์และพัฒนาระบบตรวจวัดแผ่นดินไหว กรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. สัมภาษณ์. ๒๘ มกราคม ๒๕๖๓.

สุดใจ เครือวณิชธรรม. หัวหน้าสถานีกาชาดหัวหินเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานบรรเทาทุกข์และประชานามัยพิทักษ์ สภากาชาดไทย. สัมภาษณ์. ๒๑ มกราคม ๒๕๖๓.

สุนทร วิริยะเชษฐกุล, รอง ผจก.ฝ่ายบริหารอาคาร บริษัท ซี.พี.แลนด์ จำกัด (มหาชน). สัมภาษณ์. ๒๙ มกราคม ๒๕๖๓.

อริน ภูภัทรรงค์. นักปฏิบัติการช่างเทคนิค ๘ บริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน). สัมภาษณ์. ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

กฎหมาย

“พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.๒๕๕๐”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๒๔, ๗ กันยายน ๒๕๕๐, หน้า ๑๕ – ๒๒.

เอกสารไม่ตีพิมพ์

กลาโหม, กระทรวง. “คำสั่งที่ ๓๕๑/๕๘ เรื่อง การจัดตั้งตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม”. ลงวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๕๘.

กลาโหม, กระทรวง. “นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๖๒”. ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๒.

กลาโหม, กระทรวง. “แนวทางการประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหารในการบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม”. ตุลาคม ๒๕๕๘.

กลาโหม, กระทรวง. “แผนบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ๒๕๕๘”. ๒๖ สิงหาคม ๒๕๕๘.
 คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
 ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๖๔”. ๒๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.
 ปลัดกระทรวงกลาโหม, สำนักงาน. “คำสั่ง (เฉพาะ) ที่ ๕๑๖/๕๘ เรื่อง การจัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัย
 สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม”. ลงวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.
 ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, กรม. “แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘”.
 ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๘.
 เลขาธิการวุฒิสภา, สำนักงาน. “ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑ – ๒๕๘๐)”. ๘ ตุลาคม ๒๕๖๑.
 สภาความมั่นคงแห่งชาติ, สำนักงาน. “นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ
 (พ.ศ.๒๕๖๒ – ๒๕๖๕)”. ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

จังหวัดเลย, สำนักงาน. “เครือข่าย: การบริหารจัดการ”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.gotknowa9/post/162766>
 ๒๕๖๓
 จังหวัดเลย, สำนักงาน. “การสร้างเครือข่าย”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.loei.go.th>, ๒๕๖๓.
 ชงชัย ชนสถิต. “เครือข่ายและการสร้างเครือข่าย”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://chachoengsao.cdd.go.th>
 ๒๕๖๓
 วชิรวัชร งามละม่อม. “ทฤษฎีการมีส่วนร่วม”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://learningofpublic.blogspot.com>
 ๒๕๕๙.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	พลตรี เพชรรัตน์ ลิ้มประเสริฐ
วัน เดือน ปี เกิด	๒๙ มกราคม ๒๕๐๘
การศึกษา	วิทยาศาสตร์บัณฑิต โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา
ประวัติการทำงานโดยย่อ	ผู้บังคับหมวดทหารม้า กองร้อยทหารม้า กองพันทหารม้าที่ ๑๘ ผู้ช่วยนายทหารฝ่ายยุทธการ กองพันทหารม้าที่ ๑๘ ผู้บังคับหมวดต่อสู้รถถัง กองพันทหารม้าที่ ๓ รักษาพระองค์ ผู้บังคับกองร้อยทหารม้าบรรทุกยานเกราะ กองพันทหารม้าที่ ๓ รักษาพระองค์ ประจำโรงเรียนเสนาธิการทหารบก (เพื่อเข้ารับการศึกษ) ประจำแผนกการฝึก กองการฝึก กรมยุทธศึกษาทหารบก ผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายยุทธการ กองพลทหารม้าที่ ๒ รักษาพระองค์ ประจำแผนกยุทธการ กองยุทธการและการข่าว กรมยุทธศึกษาทหารบก หัวหน้าแผนกยุทธการ กองยุทธการและการข่าว กรมยุทธศึกษาทหารบก หัวหน้าแผนกการฝึก กองการฝึก กรมยุทธศึกษาทหารบก รองผู้อำนวยการกอง กรมยุทธศึกษาทหารบก นายทหารคนสนิท รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ผู้อำนวยการกองการประชุม สำนักนโยบายและแผนกลาโหม รองผู้อำนวยการสำนักวิเทศน์สัมพันธ์ สำนักนโยบายและแผนกลาโหม รองผู้อำนวยการสำนักงานอาเซียน สำนักนโยบายและแผนกลาโหม
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการพลเรือน สำนักนโยบายและแผนกลาโหม

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา การทหาร

เรื่อง แนวทางในการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม

ผู้วิจัย พลตรี เพชรรัตน์ ลีประเสริฐ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 62

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการพลเรือน สำนักนโยบายและแผนกลาโหม

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน รวมทั้งการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี การเติบโตทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การค้า และการลงทุนที่มีการแข่งขัน และการขยายตัวตามเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ผลที่ตามมาคือ ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ถูกใช้อย่างรวดเร็วและฟุ่มเฟือย การพัฒนาด้านต่าง ๆ ที่ไม่คำนึงถึงความยั่งยืนของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ทำให้ศักยภาพในการฟื้นตัวของทรัพยากรลดลง เป็นเหตุให้ระบบนิเวศถูกทำลาย นอกจากนี้การปล่อยก๊าซเรือนกระจกสะสมในชั้นบรรยากาศมากเกินไปที่เคยเกิดขึ้นทำให้เกิด “ภาวะโลกร้อน” (Global Warming) ส่งผลกระทบต่อสภาพภูมิอากาศเกิดการเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติดังกล่าว มีผลให้ประเทศต่าง ๆ ในโลกต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความเชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้น ดังนั้น การพึ่งพาอาศัยและการเชื่อมโยงระหว่างกันจำเป็นต้องมีเครือข่ายร่วมกันในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อความได้เปรียบเชิงแข่งขัน และจะเป็นพลังสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) ด้านความมั่นคงได้มุ่งเน้นการพัฒนาระบบการเตรียมความพร้อมแห่งชาติและการบริหารจัดการภัยพิบัติทุกระดับความรุนแรง ภายใต้กรอบแนวคิดใหม่ที่เรียกว่า “ความมั่นคงแบบองค์รวม” โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560 - 2564 ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ในยุทธศาสตร์ที่ 5 ได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพการป้องกันประเทศเพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือภัยคุกคามทั้งการทหารและภัยคุกคามอื่น ๆ ซึ่งนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ.2562 - 2565) นโยบายที่ 13 ได้กำหนดเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ ให้มีระบบการเตรียมพร้อมแห่งชาติเป็นทิศทางและแนวทางหลักในการเผชิญกับภาวะไม่ปกติและจัดการความเสี่ยงอย่างบูรณาการจากการเผชิญภัยคุกคามทุกรูปแบบ โดยให้ทุกภาคส่วนพร้อมสนับสนุนการเตรียมพร้อมของชาติร่วมกันในลักษณะ ประชาธิรัฐ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกับต่างประเทศ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.2550 มาตรา 11/(1) กำหนดให้กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ ซึ่งแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2558 ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติในการสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉิน: สปฉ. (Emergency Support Function : ESF) โดยให้กระทรวงกลาโหมรับผิดชอบส่วนงานการสนับสนุนทรัพยากรทางทหาร (สปฉ.7) ในการประสานการปฏิบัติระหว่างเหล่าทัพ รวมถึงจัดทำแผนสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉินด้านการสนับสนุนทรัพยากร

ทางทหาร และได้จัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ประกอบด้วย ศูนย์บรรเทาสาธารณภัย สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองบัญชาการกองทัพไทย และศูนย์บรรเทาสาธารณภัยเหล่าทัพ ให้เป็นหน่วยงานด้านการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ (Humanitarian Assistance and Disaster Relief : HADR) จึงเป็นที่ประจักษ์ว่า นโยบายระดับประเทศให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของประเทศ สอดคล้องกับนโยบายระดับโลก ภายใต้บริบท “การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย” ดังนั้น การมีเครือข่ายที่เข้มแข็งจะทำให้การประสานงานในการบรรเทาสาธารณภัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การประสานงานของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหมที่ผ่านมา มีทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการควบคู่กันไป รูปแบบหรือวิธีการในการปฏิบัติงานระหว่างองค์กรยังไม่มี ความชัดเจนมากนัก ทำให้เกิดช่องว่างในการปฏิบัติเมื่อเกิดภัยพิบัติ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระหว่างพลเรือนและทหารยังไม่ครอบคลุมทุกภาคส่วน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะหาแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม สำหรับรองรับแผนบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม และแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติในอนาคต อันจะนำไปสู่เครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหารอย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการทำงานของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร ในการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ตลอดจน ปัญหา อุปสรรค และข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน
2. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร ในการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหมให้มีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้เน้นการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการทำงานของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร ด้านการติดต่อสื่อสาร การประสานงาน เพื่อสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ในสถานการณ์ปกติ และกรณีเกิดภัยพิบัติ เท่านั้น

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งประกอบด้วย

- 2.1 ผู้แทนจากกระทรวงกลาโหม กองทัพไทย เหล่าทัพ และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
- 2.2 ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรมควบคุมมลพิษ กรมเจ้าท่า และกรมอุตุนิยมวิทยา
- 2.3 ผู้แทนจากหน่วยงานภาคเอกชน เช่น บริษัทปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) บริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน) บริษัท ดับเพลิงอิมพีเรียล จำกัด บริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) และบริษัท ซี.พี.แลนด์ จำกัด (มหาชน)

2.4 ผู้แทนองค์กรอิสระ เช่น วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สภาวิชาชีพไทย มูลนิธิร่วมกตัญญู และมูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในห้วงเวลา ต.ค.๖๒ - พ.ค.๖๓

วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 ข้อมูลปฐมภูมิ ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

2. การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักการต่างๆ

3. การนำเสนอข้อมูล ดำเนินการนำเสนอข้อมูลแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนา วิเคราะห์นำเสนอแนวทางในการพัฒนาและแนวคิดใหม่ ๆ จากการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1

เพื่อศึกษารูปแบบการทำงานของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร ในการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ตลอดจน ปัญหา อุปสรรค และข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน ผลการศึกษาค้นคว้าวิจัย สรุปได้ดังนี้

รูปแบบการทำงานของเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร ในการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม มีการติดต่อสื่อสาร และการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นรูปแบบการปฏิบัติงานแบบปกติ (โดยหนังสือราชการ) และการปฏิบัติงานแบบเครือข่ายเสมือนจริงผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ ซึ่งผลการดำเนินงานเปรียบเทียบ พบว่าการปฏิบัติงานแบบเครือข่ายเสมือนจริงผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ มีผลการดำเนินงานที่รวดเร็วมีประสิทธิภาพมากกว่าการปฏิบัติงานแบบปกติ ทั้งด้านการส่งรายงาน การประสานงานเรื่องการประชุมต่าง ๆ และการประสานงานในภาวะฉุกเฉิน แม้ว่าการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในยุคปัจจุบันที่เน้นผลลัพธ์ในการประสานงานเบื้องต้นจะเป็นไปในทิศทางที่ดี แต่ก็พบปัญหาและข้อขัดข้องในการดำเนินงาน สรุปได้ดังนี้

1.1 การประสานงานแบบปกติซึ่งใช้เฉพาะเอกสารทางราชการ สามารถดำเนินงานได้ผลดีระดับหนึ่ง แต่กรณีเร่งด่วนหรือต้องการข้อมูลเป็นปัจจุบัน เช่น ข้อมูลประจำวันเพื่อใช้ในการรายงานการสนับสนุนกำลังพลและยุทโธปกรณ์ การเข้าร่วมประชุมกรณีเร่งด่วน และการประสานงานกรณีเกิดสาธารณภัยนั้น ผลการประสานงานค่อนข้างล่าช้า

1.2 การประสานงานแบบเครือข่ายเสมือนจริงผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ ในกรณีที่มีการประสานงานระดับกลุ่ม มีข้อจำกัดในเรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม ดังนี้

1.2.1 สมาชิกในกลุ่มสามารถตั้งชื่อตนเองได้ตามความต้องการ ทำให้ไม่สามารถระบุตัวตนที่แท้จริงได้

1.2.2 สมาชิกในกลุ่มสามารถเชิญบุคคลภายนอกเข้ากลุ่มได้และสามารถลบสมาชิกออกจากกลุ่มได้ ทำให้ยากต่อการควบคุมสมาชิกในกลุ่ม

1.2.3 ไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าสมาชิกในกลุ่มคนไหนได้รับข้อความหรือไม่ได้รับข้อความ

1.2.4 สมาชิกทุกคนในกลุ่มสามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขชื่อ/รูปภาพประจำกลุ่มได้

1.2.5 ข้อมูลที่สมาชิกส่งเข้าในกลุ่มมีทั้งข้อมูลที่จำเป็นและไม่จำเป็นในการใช้งาน

1.2.6 สมาชิกในกลุ่มบางคนไม่มีการแบ่งปันข้อมูลข่าวสารแต่ยังคงรวมตัวอยู่ในกลุ่มเครือข่าย

1.2.7 ข้อมูลที่อยู่ในกลุ่มไม่มีการสำรองข้อมูลบน Server และมีวันหมดอายุ

1.2.8 ข่าวสารที่สำคัญขององค์กรอาจถูกนำไปเผยแพร่ภายนอกองค์กรได้

1.2.9 การมีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มมากขึ้น ทำให้ข้อมูลในกลุ่มมีมากจนสมาชิกบางคนอ่านข้อมูลไม่ทันและข้ามข้อมูลสำคัญนั้น ๆ ไป

1.3 ข้อมูลจากการประสานงานผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ ไม่สามารถใช้อ้างอิงเป็นเอกสารทางราชการได้

1.4 การติดต่อประสานทั้งสองแบบไม่สามารถสื่อสารแบบวงจรรายชื่อได้ ซึ่งอาจทำให้การสื่อสารมีความชัดเจนลดลงและอาจมีผลต่อการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก

1.5 การประสานงานอย่างเป็นทางการที่ขึ้นจากกรณีเกิดสาธารณภัย เมื่อภารกิจนั้น ๆ เสร็จสิ้นลงความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มจะลดลง

2. ผลการศึกษาต่อวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2

เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร ในการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม สรุปได้ดังนี้

การวิเคราะห์วัดผลสำหรับเครือข่ายทางการสื่อสาร และการวิเคราะห์เครือข่ายทางการสื่อสารในระดับมหภาคของเครือข่ายเสมือนจริงผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม รวมทั้งบทสัมภาษณ์ที่สนับสนุนการวิเคราะห์จากสมาชิกในกลุ่มเครือข่ายที่เป็นผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ พบว่า ผลการวิเคราะห์สอดคล้องกับปัญหาและข้อขัดข้องดังที่กล่าวมา ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม โดยการพัฒนาตามแนวคิดของการมีส่วนร่วมและความไว้วางใจ ด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนการพัฒนาเครือข่ายเสมือนจริงผ่านโปรแกรมสนทนาไลน์ จะดำเนินงานลดข้อจำกัดต่าง ๆ ของโปรแกรมสนทนาไลน์ ด้วยการบริหารจัดการระบบเครือข่าย ซึ่งสมาชิกสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยแบ่งการพัฒนาเครือข่ายเป็น 2 แนวทาง ได้แก่ การสร้างและพัฒนาเครือข่าย และการบริหารจัดการระบบเครือข่าย ดังต่อไปนี้

2.1 การสร้างและพัฒนาเครือข่าย (Network Building) ศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กระทรวง กลาโหม ดำเนินการเพื่อให้ได้พลังของการมีส่วนร่วม (Power of Partnership) ดังนี้

2.1.1 กำหนดให้มีการจัดอบรม (Training and Networking) เรื่อง การประสานงานระหว่าง พลเรือน – ทหาร ในการตอบโต้ภัยพิบัติ เป็นประจำทุกปี ระยะเวลาอบรม ๕ – ๗ วัน ผู้เข้ารับการอบรมประกอบด้วย ผู้แทนจากหน่วยงานด้านบรรเทาสาธารณภัยทั้งภายในและภายนอก กระทรวงกลาโหม รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรอิสระ โดยแบ่งการอบรมออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ระดับผู้บริหารและระดับผู้ปฏิบัติงาน การอบรมมีทั้งการให้ความรู้ และการศึกษาดูงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

2.1.2 กำหนดให้มีการสัมมนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน – ทหาร ในการตอบโต้ภัยพิบัติ (Reunion) เป็นประจำทุกปี ระยะเวลา 2 – 3 วัน ผู้เข้าร่วมสัมมนา ประกอบด้วย สมาชิกที่เคยผ่านการอบรม เรื่อง การประสานงานระหว่างพลเรือน – ทหาร ในการตอบโต้ภัยพิบัติมาแล้ว ซึ่งการสัมมนาประกอบไปด้วย การฟื้นฟูความรู้เดิม เพิ่มเติมความรู้ใหม่ โดยวิทยากรผู้ทรงความรู้ และประสบการณ์ หลังจากนั้นจัดให้สมาชิกมีกิจกรรมร่วมกันด้วยการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ และการออกหน่วยให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกับชุมชน หรือโรงเรียน

2.1.3 จัดสัมมนา/ฝึกแผนบนโต๊ะ (Workshop & Table Top Exercise) เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติต่าง ๆ เป็นประจำทุกปี ระยะเวลา 1 – 2 วัน โดยผู้เข้าร่วมสัมมนา/ฝึกแผนบนโต๊ะ ประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัตินั้น ๆ ทั้งหน่วยงานทางทหาร หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรอิสระ

2.1.4 ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม จัดผู้แทนหน่วยสนับสนุน การเข้าร่วมการฝึกและร่วมกิจกรรมต่าง ๆ (Participation) ที่เกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทา สาธารณภัยที่เครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน – ทหาร จัดขึ้น

2.1.5 จัดกิจกรรมการถอดบทเรียน (Lesson Learned) จากการจัดการความเสี่ยง จากสาธารณภัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในรอบปี เพื่อเป็นการแบ่งปันประสบการณ์ และต่อยอดองค์ความรู้ ด้านการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย รวมทั้งนวัตกรรมที่เกิดขึ้นในการจัดการสาธารณภัยแต่ละครั้ง โดยเชิญผู้บัญชาการเหตุการณ์ ผู้ปฏิบัติงานในสถานการณ์สาธาณภัยนั้น ๆ มาร่วมกิจกรรมถอดบทเรียน และรวบรวมองค์ความรู้จัดทำเป็นเอกสารเพื่อการเรียนรู้ต่อไป

2.1.6 เมื่อเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ทุกครั้ง เจ้าหน้าที่จะต้องถอดบทเรียนการจัดกิจกรรมนั้น ๆ (After Action Review) เพื่อนำข้อมูลมา พัฒนาในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

2.1.7 จัดทำแผนดำเนินงาน (Planning) เกี่ยวกับกิจกรรมการพัฒนาเครือข่าย บรรเทาสาธารณภัยระหว่างพลเรือน - ทหาร เพื่อการสนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัยของศูนย์บรรเทา สาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ให้สมาชิกทราบล่วงหน้าเพื่อให้สมาชิกสามารถวางแผนเข้าร่วมกิจกรรมได้

2.2 การบริหารจัดการระบบเครือข่าย (Network System Management) โดย ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ดำเนินการ ดังนี้

2.2.1 จัดเจ้าหน้าที่บริหารจัดการระบบเครือข่าย โดยเจ้าหน้าที่มีหน้าที่ ดังนี้

2.2.1.1 กำหนดคุณสมบัติของสมาชิกในแต่ละกลุ่มเครือข่าย

2.2.1.2 ติดตามการสื่อสารของสมาชิกทุกกลุ่มเครือข่าย

2.2.1.3 รวบรวมและบันทึกข้อมูล/ภาพ ที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการ
สาธารณสุขก่อนข้อมูลหมดอายุ

2.2.1.4 แบ่งกลุ่มเครือข่ายตามลักษณะงาน (ทั้งนี้ไม่รวมถึงกลุ่มเครือข่ายที่มี
ใช้งานภายในกระทรวงกลาโหม) โดยแจ้งให้สมาชิกในกลุ่มเครือข่ายได้รับทราบทุกคน

2.2.1.5 แจ้งข่าวแก่สมาชิก เมื่อศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม
ต้องการใช้งานชุดคำสั่งย่อยภายใต้โปรแกรมสนทนาไลน์ เช่น การประชุมกลุ่ม และการประชุมผ่าน
จอภาพ เป็นต้น

2.2.1.6 ติดตามการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อนำมาพัฒนา
และปรับปรุงเครือข่ายให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ

2.2.2 การแบ่งกลุ่มเครือข่ายตามลักษณะงาน โดยสมาชิกเครือข่ายทุกคนมีสิทธิ
ที่จะร่วมอยู่ในทุกกลุ่มเครือข่าย แต่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เจ้าหน้าที่บริหารระบบเครือข่ายกำหนด
กลุ่มเครือข่ายแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม

2.2.2.1 กลุ่มรายงานข้อมูลข่าวสารเป็นทางการ (Official Report) กลุ่มนี้
จะมีการแจ้งข้อมูลข่าวสาร สถานการณ์ที่เป็นทางการ เช่น ประกาศกรมอุตุนิยมวิทยา สถานการณ์ภัย
พิบัติ การช่วยเหลือ และบรรเทาสาธารณภัยต่าง ๆ สมาชิกที่อยู่กลุ่มนี้จะต้องบ่งชี้ตัวตน ด้วยชื่อ/
รูปภาพ/หน่วยงานต้นสังกัดจริง การเชิญสมาชิกเข้าร่วมกลุ่มหรือการลบสมาชิกออกจากกลุ่ม
เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่บริหารเครือข่ายเท่านั้น

2.2.2.2 กลุ่มการติดต่อประสานงาน (Coordination) แบ่งปันความรู้และ
ประสบการณ์ กลุ่มนี้จะใช้เพื่อการประสานงานต่าง ๆ เช่น การเชิญประชุมเร่งด่วน ซึ่งสมาชิกสามารถ
ส่งภาพหนังสือราชการเพื่อการดำเนินงานที่รวดเร็วก่อนที่หนังสือราชการจะมาถึงหน่วย หรืออาจใช้
เครื่องมือสื่อสารอื่นร่วมด้วยเพื่อเพิ่มความรวดเร็ว นอกจากนี้กลุ่มนี้ยังสามารถประสานงาน เรื่องการให้
การสนับสนุนทั้งกำลังพลและทรัพยากรต่าง ๆ รวมทั้งการแบ่งปันประสบการณ์ และองค์ความรู้ต่าง ๆ
เมื่อมีโอกาส

2.2.2.3 กลุ่มเครือข่ายสนทนาทั่วไป (General Dialogue) กลุ่มนี้เปิดกว้าง
ให้สมาชิกมีการสนทนากันทั้งที่เป็นการสื่อสารทางเดียว การสื่อสารสองทาง และการสื่อสารที่ไม่เป็น
ทางการโดยอิสระ

การดำเนินการพัฒนาเครือข่ายทั้ง ๒ แบบดังที่กล่าวมานี้จะส่งผลต่อประสิทธิภาพของ
การประสานงานระหว่างพลเรือน - ทหาร (Civil - Military Coordination) เพื่อสนับสนุนการบรรเทา
สาธารณภัยของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 รัฐบาลควรสนับสนุนให้มีความร่วมมือกันของหน่วยงานภายในประเทศ และ
ต่างประเทศในการจัดทำหลักสูตร การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย

1.2 รัฐบาลควรส่งเสริมให้ประเทศไทยมีบทบาทนำในด้านการให้ความช่วยเหลือด้าน
มนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ

2. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

2.1 กระทรวงกลาโหมควรกำหนดให้ การศึกษาตามแนวทางการรับราชการทางทหาร ของกำลังพลทุกหลักสูตรได้ศึกษาวิชา การจัดการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ

2.2 การจัดทำแผนบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ควรเชิญภาคีเครือข่าย บรรเทาสาธารณภัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งพลเรือนและทหารเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำ แผนบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหมด้วย

2.3 ควรมีการถ่ายทอดแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารจัดการระบบเครือข่าย ให้เจ้าหน้าที่ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม ให้สามารถดูแลระบบในระยะยาวได้ตลอดไป

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่องการใช้เทคโนโลยีประเภทอื่น ๆ กับการพัฒนา เครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยที่มีประสิทธิภาพ

3.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเครือข่ายทางสังคมกับเครือข่ายอื่นที่ประสบความสำเร็จ เพื่อนำมาพัฒนาเครือข่ายบรรเทาสาธารณภัยที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไป